

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И ПОЛИТИКА“

КАТЕДРА „ПОЛИТОЛОГИЯ“

Христина Иванова Димитрова

**ПРИНЦИПИТЕ И ЦЕННОСТИТЕ НА КОНСЕРВАТИЗМА И
БЪЛГАРСКИТЕ ПОЛИТИЧЕСКИ ПАРТИИ, ЧЛЕНУВАЩИ В
ЕВРОПЕЙСКАТА НАРОДНА ПАРТИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

СОФИЯ

2024

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И ПОЛИТИКА“

КАТЕДРА „ПОЛИТОЛОГИЯ“

Христина Иванова Димитрова

**ПРИНЦИПИТЕ И ЦЕННОСТИТЕ НА КОНСЕРВАТИЗМА И
БЪЛГАРСКИТЕ ПОЛИТИЧЕСКИ ПАРТИИ, ЧЛЕНУВАЩИ В
ЕВРОПЕЙСКАТА НАРОДНА ПАРТИЯ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност „Политология“

Научен ръководител:

проф. д-р Блага Иванова Благоева

СОФИЯ

2024

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от катедра „Политология“ при Университет за национално и световно стопанство на 30.10.2024 г.

Дисертацията е разработена в общ размер от 268 страници, т.ч. основен текст 225 страници, 3 фигури, 1 таблица и 2 приложения, 284 литературни и дигитални източници на български, английски, немски и руски език.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на открито заседание на 20.12.2024 г. (петък) от 13:00 в зала „Научни съвети“ на Университет за национално и световно стопанство.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в сектор „Научни съвети и конкурси“ на Университет за национално и световно стопанство.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на проблема

Политическата история и съвременност на Европа е богата на широк спектър от идеологии, сред които консерватизмът се е утвърдил благодарение на своето трайно и значително присъствие. В политиката, където идеологиите се сблъскват, а убежденията се оспорват, консерватизмът стои като стълб на традиционните принципи и ценности. Вкоренени в запазването на установените институции и обичаи, консерваторите се застъпват за ограничена правителствена намеса, лична свобода и свободна пазарна икономика.¹ Именно поради това консерватизмът винаги ще бъде част от политическата сцена на Западния свят.

През последното десетилетие Европа преживя кризи в областта на икономиката, сигурността, здравеопазването, климата и миграцията, които създадоха политически идентичности, преминаващи през и между държавите.² От друга страна, Консерватизмът в днешни дни се утвърждава все повече, защото поставя акцент върху моралния характер на индивидите като средство за поддържане и развитие на обществото. Консерваторите се отличават от другите идеологии чрез фокуса си върху индивидуалния морален характер като основа за политическо и социално развитие. Консерватизмът е необходима политическа сила, за да се предотврати отказът от баланса между индивидуалната автономия и благополучието на общността.³

Анализът в дисертационното изследване се основава на разбирането, че принципите са единно правило, което стои в основата на всички твърдения и обосновки, а ценностите са идеални представи, идеи и вярвания. Ценностите се основават, както на дейността на всеки субект, така и на принципите на съответната теория. Когато хората мислят за

---

¹ The Essence of Conservatism: Values, Ideals, and Controversies. Available at: <https://thepoliticswatcher.com/pages/articles/congress/2024/3/18/essence-conservatism-values-ideals-controversies>. Accessed on: March 21, 2024.

² A Crisis of One's Own: The Politics of Trauma in Europe's Election Year. Available at: <https://ecfr.eu/publication/a-crisis-of-ones-own-the-politics-of-trauma-in-europes-election-year/>. Accessed on: February 15, 2024.

³ Student Voices: Why Conservatism Still Matters, Patrick Henry College. Available at: <https://www.phc.edu/learnphc/student-voices-conservatism>. Accessed on: January 28, 2024.

ценностите, те мислят за това, което е важно за тях в живота. Всеки притежава многобройни ценности с различна степен на важност. Ценностите са подредени по важност една спрямо друга, защото хората формират подредена система от приоритети, които ги характеризират като личности.⁴ Всяка политическа доктрина, философия и/или идеология се състои от принципи и правила, които формират предпочитания и обвързват хората чрез тях. Поради това ценностите и идеологиите са тясно свързани, макар ценностите да съществуват и извън идеологиите.⁵ Също така, основните политически ценности отразяват абстрактни, предписващи убеждения за човечеството, обществото и обществените дела. Гражданите разчитат в голяма степен на партийната принадлежност и основните принципи, за да изградят своите политически предпочитания, да ръководят оценките си за представителите във властта и да се информират при упражняването на своя глас.⁶ Следователно, може да се направи извода, че консерватизмът и неговите ценности и принципи продължават да имат притегателна сила в съвременността и в този смисъл са актуални.

Основен изследователски подход

Изследването използва сравнителен и съдържателен анализ на програмни и политически документи на българските десноцентристки и консервативни партии за периода 1998-2022 г. Основните методи включват дълбочинни интервюта с експерти, анализ на документи и вторичен анализ на социологически проучвания. Целта на изследователския подход е да осигури систематична оценка на ангажираността на тези партии с консервативните принципи и ценности, както и да проследи тяхното развитие в политическия контекст на България и Европа.

Предмет на изследването

Предмет на дисертационния труд са отражението и присъствието на основните принципи и ценности на консерватизма в политическите и програмни документи на българските партии, активни членки на Европейската народна партия.

---

⁴ Schwartz, S. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. Online Readings in Psychology and Culture, vol. 2, no. 11, 2012, pp. 3-4.

⁵ Благоева, Бл. Ценности срещу интереси в политиката, ИК-УНСС, 2022, с. 77-80.

⁶ Goren, P. Party Identification and Core Political Values. American Journal of Political Science, vol. 49, no. 4, 2005, pp. 881-896.

Обект на изследването

Обект на изследване в дисертационния труд са принципите и ценностите на консерватизма, представени в идеите на основните мислители, теоретици и философи.

Основна цел на изследването

Основната цел на дисертационния труд е да се анализират принципите и ценностите на консерватизма като политическа философия и да се идентифицира кои принципи и ценности са споделени в политическите и програмните документи на българските политически партии, членуващи в Европейската народна партия.

Изследователска теза

Основната теза в дисертационния труд е, че българските партии, активни членки на Европейската народна партия, споделят основополагащите принципи и ценности на консервативната политическа философия в своите политически и програмни документи.

Конкретните научно-изследователски задачи

За да се постигне открояването на принципите и ценностите на консерватизма, е необходимо да се разгледа историята на политическата доктрина, за да се постигне разбиране за тяхното съдържание. Чрез установяване на принципите и ценностите, традиционни за европейските общества, се анализират и българските дясноцентристки партии. Настоящата дисертация има за задача да постави фокус единствено върху консервативната същност на партиите, поради което не се разглеждат отделните политически разделения на ляво и дясно в политическото пространство. С оглед на основната изследователска цел са поставени следните задачи:

1. Извеждане и анализ на принципите и ценностите на консервативната политическа философия.
2. Идентифициране на българските дясноцентристки партии, активни членки на ЕНП, чрез анализ на основните политически и програмни документи.
3. Сравнителен анализ между принципите и ценностите на българския и класическия консерватизъм.

4. Събиране и вторичен анализ на данни от социологически изследвания, свързани с разглеждането на ценностните нагласи на българското общество.
5. Провеждане и анализ на дълбочинни интервюта, свързани с разбирането и изясняването на темата на дисертационния труд.

Основни емпирично-аналитични методи

За да се изследва теоретичната основа на консерватизма, се прави систематичен преглед на основните изследвания и класически текстове за консервативната политическа теория. Общият методологичен подход на изследването е дедуктивен, т.е. от общата теория на консерватизма се извежда съдържанието и същността на неговите основополагащи принципи и ценности. Чрез анализ на официални политически документи, политически програми и манифести се прави аналитично проучване, за да се идентифицира дали ЕНП и българските партии, активни членки, артикулират принципите и ценностите на консерватизма. Аналитичното проучване включва обобщаване и систематизиране на подбраните материали и техния сравнителен анализ. Използват се и методът на контент-анализ за документи; вторична интерпретация на изследвания на европейските ценности; качествено изследване чрез дълбочинни интервюта с политици-практици и експерти-изследователи с цел идентифициране на нагласите и цялостното разбиране на принципите и ценностите на българските политически партии, активни членки на ЕНП.

Ограничения на дисертационния труд

За да се изпълнят основните изследователски задачи в дисертационния труд са поставени следните ограничения на анализа свързани с:

- 1) Темпорални ограничения – времеви обхват на анализа е в периода 1998 г. и 2022 г. Началото на този период е свързано с конструирането на една от партиите като политическа партия и приемането ѝ в ЕНП, която е обект на анализ в дисертационния труд. Краят на времевата рамка съвпада с периода на аналитичния процес на настоящия дисертационен труд.
- 2) Съдържателни ограничения – обект на анализ са само принципите и ценностите на българските партии, активни членки на политическото семейство на ЕНП. В настоящия дисертационен труд няма да се анализират конкретни политики на

консервативните политическите субекти. Другото ограничение в съдържателен план е свързано с факта, че се анализират консервативните принципи и ценности, без да се прави паралел (сравнение) с тези на либерализма.

- 3) Документални ограничения – Поради трудности при намирането на официални политически документи и ограничената им наличност, анализът на политическите партии ще се осъществи само върху наличните политически и програмни документи.

Изследването е реализирано чрез следната структура:

Увод

Глава I: Теоретико-методологически проблеми на консервативната политическа философия

1.1. Възникване и основни периоди в развитието на консерватизма

1.1.1. Класическият консерватизъм

1.1.2. „Размисли за революцията във Франция“ на Едмънд Бърк и началото на консервативната политическа мисъл.

1.1.3. Критиката на Правата на човека и ролята на Жак Маритен в защитата на консервативните ценности

1.1.4. Интелектуалните корени на Революцията на Луи дьо Боналд и Жозеф дьо Местр

1.2. Неоконсерватизмът

1.3. Консерватизмът и неоконсерватизмът като политическа практика в Европа и САЩ.

1.3.1. Виенския конгрес и сключения Свещен съюз – Доктрината за баланс на силите на Клеменс фон Метерних и Фридрих фон Генц

1.3.2. Стълбовете на мира и посланията на Уинстън Чърчил

1.3.3. „Каузата за справедливост“ на Маргарет Тачър

1.3.4. Неизбежният крах на комунизма и империята на злото - Роналд Рейгън

1.4. Специфики и особености на европейския и американския консерватизъм

1.4.1. Консервативната политическа мисъл на Великобритания и Франция – принципи и ценности

1.4.2. Американският консерватизъм – традиционализъм , пазарен консерватизъм, либертаризъм и неоконсерватизъм.

1.4.3. Консервативните идеи на Н. Бердяев („Философия на неравенството“)

1.5. Консервативната политическа аксиология

1.5.1. Основни принципи на консервативната ценностна система

1.5.2. Свободата като ценност и нейните консервативни интерпретации

1.5.3. Консерватизмът и справедливостта

1.5.4. Консерватизмът и равенството

1.5.5. Консерватизмът за мястото и ролята на държавата в обществото – патернализъм и антиетатизъм; идеята за меритокрацията

1.5.6. Еволюцията на консервативната политическа аксиология

ГЛАВА II Българските партии в политическото семейство на ЕНП: анализ на консервативните принципи и ценности.

2.1. Специфики и особености на българския политически консерватизъм

2.1.1. Началото и корените на консерватизма в България

2.1.2. За консерваторите и за консервативните принципи и ценности в България

2.1.3. Особености на българския консерватизъм

2.2. Политическото семейство на Европейската народна партия: изразител на консервативни принципи и ценности в Европейския съюз

2.2.1. Произход и развитие на ЕНП

2.2.2. Консервативните принципи и ценности, възприети от ЕНП

2.2.3. Пътят на българските политически партии към членство в ЕНП.

2.3. Българските партии активни членки на ЕНП

2.3.1. Ценности на дясноконсервативната партия Съюз на демократичните сили

2.3.2. Платформа „Модерната десница“ на Демократи за силна България

2.3.3. Политическата рамка на Граждани за европейско развитие на България

2.3.4. Принципи и ценности на Движение България на гражданите

Глава III: Принципи и ценности на консерватизма в политическите програми на българските партии, членуващи в ЕНП

3.1. Консервативните ценности в съвременното българско общество

3.1.1. Семейството и религията: българската консервативна идентичност

3.1.2. Родолюбие и традиция: стожерите на българската култура

3.1.3. Утвърждаване на ценностите: консервативният характер на българското общество

3.2. Принципи и ценности на консервативните политически партии в България: оценки на политици-практици

3.3. Консервативни принципи и ценности в политическите предизборни програми на дясноцентристки и консервативни партии и коалиции в България.

3.4. Сравнителен анализ между класическите европейски консервативни принципи и ценности и принципите и ценностите на дясноцентристките и консервативни партии в България, активни членки на ЕНП

3.5. Принципи и ценности на консервативните политически партии в България: оценки на експерти – изследователи.

Заклучение

Таблицы и приложения

Библиография

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Глава Първа. Теоретико-методологически проблеми на консервативната политическа философия.

В първа глава се разглежда възникването и основните периоди в развитието на консерватизма. Анализът се основава на твърдението, че класическият консерватизъм като политическа философия се стреми да запази установените традиции и социални йерархии, да съхрани реда в обществото и колективната мъдрост на поколенията. Принципите и ценностите на класическия консерватизъм са изведени чрез основополагащи произведения за консервативната мисъл, които са резултат на интелектуалните усилия на поредица мислители - философи, теолози и политици. Анализира се най-известният „извор“ на консерватизма - „Размисли за революцията във Франция“ на Едмънд Бърк, която е публикувана през 1790 г. и която служи като фундамент за развитието на консервативната политическа мисъл, особено в областта на разбирането как институциите и традициите служат за запазване на индивидуалните свободи и реда в едно общество. Критиката на „Правата на човека“ от 1789 г., несъмнено е една от най-известните глави от „Размисли за революцията във Франция“ на Едмънд Бърк, която е представена заради консервативният аргумент срещу либералните идеи, които според Бърк застрашават обществената стабилност.

Ролята на Жак Маритен в защитата на консервативните ценности осигурява необходимия контрапункт, тъй като той се противопоставя на „страховете“ на Бърк, акцентирайки на баланса между индивидуалните права и обществения ред. Обект на анализ са идеите на едни от най-ярките фигури на контрареволуционната мисъл и оформянето на консервативната философия - Луи дьо Боналд и Жозеф дьо Местр. Дисертацията разглежда възхода и развитието на консерватизма и неоконсерватизма като политически практики в Европа и САЩ, с акцент върху ключови събития като Виенския конгрес, политическите послания на Уинстън Чърчил и Маргарет Тачър, както и ролята на Роналд Рейгън в краха на комунизма. Чрез анализ на тези исторически моменти се изследват доктрините за баланс на

силите и борбата за справедливост в контекста на консервативната политическа философия. Дисертацията показва специфичните характеристики и различия между европейския и американския консерватизъм, като се фокусира върху консервативната мисъл на Великобритания и Франция, както и върху различните течения в американския консерватизъм, включително традиционализъм и неоконсерватизъм. Основен акцент е поставен върху консервативната политическа аксиология, чрез съдържателен анализ на свободата, справедливостта, равенството и ролята на държавата в обществото. Следователно, в първа глава са изведени основните принципи и ценности, които оформят консервативната политическа философия във времето.

Класическият консерватизъм е политическа философия, която има основен стремеж да запази установените традиции и социални йерархии, както и да съхрани реда в обществото и колективната мъдрост на поколенията. Консерватизмът обединява всички, които се противопоставят на революционната промяна, като се застъпват за еволюционната такава, вярвайки, че обществото е органична единица. Съгласно генеалогията на **консерватизма***, той е феномен на английската политическа мисъл и възниква в края на XVIII век, повлиян от Френската революция и последвалите Наполеоновите войни.⁷ Консерватизмът е единствената политическа философия, която се противопоставя на промените, които могат да нарушат естествения ход и приемствеността в развитието на обществото. Проявленията на консервативните идеи варират ситуационно и локално повече, отколкото при останалите политически идеи. Причината за това е в същността на консерватизма – защитаването на съществуващия ред такъв, какъвто е и противопоставянето на радикални промени в него.

Известно е, че класическият консерватизъм е обект на анализ и дискусия от много мислители, както от тези, които го защитават, така и от тези, които го критикуват. Още от неговото възникване, а и непосредствено след него, много философи правят **предложения**

---

*Етимологически, консерватизмът се извежда от латинското „conservare”, което означава запазвам и съхранявам. Терминът „консерватор“ за пръв път се появява във френския език, като негов родоначалник става френският мислител Шатобриан, който през 1818г. започва да издава списание „Лю Консерватор“.

⁷ Нанева, Д. Политическите идеологии, Св. Климент Охридски, София, 2008, с. 70

за дефиниране на консерватизма под формата на мнения за развитието на света, социалния ред и обществото. Прегледът на основните идеи на консерватизма традиционно започва с „бащата на консерватизма“ – **Едмънд Бърк** (1729-1797)* и неговия трактат „Размисли за революцията във Франция“, определян като „Библията на консерватизма“, защото е с фундаментално значение за **консервативната политическа мисъл и определянето на нейните принципи и ценности**. Мъдростта на Бърк е обособена в шест „канона“ на консервативната мисъл: (1) вяра в трансцендентен ред, управляващ обществото; (2) обич към разнообразието и мистерията на традиционния живот; (3) убеждение, че цивилизацията изисква порядки и класи; (4) убеждение, че собствеността и свободата са неразделни; (5) вяра в предписанието и недоверие към интелектуалците; и (6) признаване, че промяната и реформата не са синоними, че „иновацията е поглъщащ пожар по-често, отколкото е факел на прогреса“.⁸

Друга основна фигура в развитието на консерватизма след периода на Френската революция е **Луи Габриел Амброаз дьо Боналд** (1754-1840)*. Боналд вярва в естествените йерархии на обществото, като смята, че то е органично тяло, а не просто сбор от индивиди. Според него всеки компонент на обществото – индивиди и семейства – има определена и естествена роля, която, ако бъде нарушена, може да доведе до разпад на обществото. Неговата **концепция в защита за традиционните семейни структури, монархията и авторитета на католическата църква**, може да се обобщи по следния начин: (1) разделя обществата на две части: съвършени (конституирани) и несъвършени (неконституирани), като **за него съвършеното общество е задължително консервативно**, тъй като запазването или постоянството в битието е основата и целта на цялото общество, за да може то да се съхрани; (2) изтъква, че **обществото трябва да има „глава“ или „водач“** (монарх в политическия смисъл и Богочовек в религиозния) и **привилегирован клас или слой** (благородство в политическия смисъл и свещеното в религиозния), с което показва, че **само традиционните структури и институции**, които историята е познавала тогава, **могат**

---

*Едмънд Бърк е ирландски политик и философ от 18 век. Неговата фигура се характеризира с особена оригиналност и значение за британския политически живот.

⁸ Lora, R. "Russell Kirk: The Conservative Mind Three and One-Half Decades Later (Book Review)", in: Modern Age, vol. 33, no. 1, Chicago, 1990, p. 59.

да гарантират сигурността и запазването на обществото.⁹ Следователно, Боналд се откроява с последователната си защита на традиционните семейни структури, монархията и авторитета на католическата църква.

Жозеф дьо Местр (1753-1821)* е застъпник на католическата църква и на авторитета на монархията, нейното наследствено право на власт. Една от основните идеи на Дьо Местр, който гледа на властта — особено на религиозната власт — като на стабилизираща сила срещу хаоса, гласи, че **обществото и историята трябва да започват с Бог и божествения ред**, защото само те могат „да бъдат отправна точка на всяко разбиране на обществото и историята“.¹⁰ **Клеменс фон Метерних (1773 - 1859)*** е ключова фигура за дипломацията и политиката в Европа от XIX век. Неговото влияние върху **развитието и разпространението на консервативните идеали** в Европа след Наполеон е неоспоримо, особено в приноса му за Виенския конгрес, който той председателства. В **основата на консервативната философия** на Метерних е **вярата в запазването на установения ред**. Известно е, че за него **легитимността е единствената основа на истинския и траен ред**, като той защитава монархиите в Европа срещу революционните и националистически сили.¹¹

Фридрих фон Генц (1764-1832)* е твърд защитник на **монархическия принцип и установения обществен ред**, вярва в **структурирано общество**, където **авторитетът се уважава и се поддържа стабилност**, като смята, че **революцията** не е нападение от разума, а **посегателство над разума**.¹² **Сър Робърт Пийл (1788-1850)*** е друга представителна за

---

* Луи дьо Боналд е френски контрареволуционен философ и политик, критик на Просвещението и Френската революция.

⁹ Kouyé, A. Louis De Bonald, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1946, p. 62.

* Жозеф-Мари дьо Местр е френскоезичен философ, юрист и дипломат, поданик на Сардинското кралство.

¹⁰ Nisbet, R. The Works of Joseph de Maistre, Schocken Books, New York, 1971, p. 15.

* Клеменс Венцел Непомук Лотар фон Метерних-Винеберг-Байлщайн е австрийски политик, сред най-влиятелните фигури в европейската политика през първата половина на 19 век. Посланник на Австрия в Берлин и Париж.

¹¹ Palmer, R. R., Colton, J. A History of the Modern World, Alfred A. Knopf, New York, 1995, p. 394

* Немски дипломат с основна роля в политиката на Европа в края на XVIII и началото на XIX век. Той е превел на немски език „Размисли за революцията във Франция“, по-късно е съветник на Клеменс фон Метерних.

¹² Fawcett, E. Conservatism: The Fight for a Tradition, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2020, p. 42.

консерватизма фигура. При изграждането на своите политики се води от **принципите за необходимостта от закон и ред, подредена система на данъчно облагане и значението както на поземлените интереси, така и на търговията и индустрията.**¹³ Подчертава необходимостта от зачитането на традициите и институциите в страната, воден от необходимостта за **съхранение на привилегиите на всеки клон на законодателната власт или на която и да е институция в страната** (перогагивите на Короната, Църквата и аристокрацията).¹⁴

Друга изтъкната личност, допринасяща до голяма степен за британския консерватизъм, е **Бенджамин Дизраели (1804-1881)***. Дизраели започва своята политическа кариера като **противник на разширяването на изборителното право и застъпник на установените институции** — поземлена собственост, английска църква, корона, стари университети и лордовете — които, въплътени в ума му, не са лични интереси, а **консервативни идеали за лоялност, уважение и вяра.**¹⁵ Защитник е на **монархията** като попечител на правни институции и привилегиите на **Църквата**, която поддържа свещената кауза на учението и религията, изхождайки от това, че **само те могат да гарантират доброто управление на страната**, както и да предложат компактна защита срещу временното насилие на народа и нейното църковно учреждение.¹⁶ **Майкъл Оукшот (1901-1990)*** е друг значим представител, който чрез своите произведения оставя отпечатък в утвърждаването и развитието на консервативната философия. За Оукшот **консерватизмът не е идеология, а склонност, която цени знанието, вградено в установените традиции.**

---

* Два пъти министър-председател на Обединеното кралство (1834-1835 и 1841-1846) и основател на Консервативната партия. Първото консервативно правителство в Англия е съставено от сър Робърт Пийл, чиято програма е изложена в Манифеста на Тамуърт (1834).

¹³ Paul, D., Louth, L.N. of. "Conservative Party." Encyclopedia Britannica, 2023. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Conservative-Party-political-party-United-Kingdom>. Accessed 24 April 2023.

¹⁴ Routledge. The Speeches of the Late Right Honourable Sir Robert Peel, Band 4, Routledge, London, 1853, p. 696.

* Държавник, политически писател, партиен лидер и премиер министър (1868; 1874–80).

¹⁵ Fawcett, E. Conservatism: The Fight for a Tradition, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2020, p. 107.

¹⁶ Soffer, R. History, Historians, and Conservatism in Britain and America, Oxford University Press, Oxford, 2009, p.26.

* Британски политически теоретик и философ, известен с акцента си върху „разговора на човечеството“, метафора, която поставя човешкия опит в центъра на традицията и социалните практики. (Оукшот, „За човешкото поведение“, 1975 г.)

Консервативните му нагласи се оформят поради личното му предпочитание към „старите неща“, защото за него това е поставянето на сигурното пред несигурното и сигурното пред опасното.¹⁷ За Оукшот да **бъдеш консервативен означава да предпочиташ установеният познат ред**, да предпочиташ изпитаното пред неопитаното, факта пред мистерията, достатъчното пред свръхизобилието.¹⁸

Идеите на **Карл Шмит (1888-1985)*** повлияват значително политическата мисъл на ХХ век, като **определени концепции** - авторитет, идентичност и запазване на установените социални норми - са **в съответствие с консервативните принципи**. Разбирането на немския юрист за „суверенитет“ е, че не всеки индивид може да го притежава, а по-скоро неговото право е в упражняване на властта от държавата. Според Шмит, това е централно и трудно **понятие за суверенитет, на което консерваторите отговарят**.¹⁹ За него, светската **правна наука** в социалния свят се проявява, като подобие на католицизма, защото тя също свидетелства за любопитна **смесица от традиционен консерватизъм и революционна съпротива в съответствие с естествения закон**.²⁰ **Джон Хенри Нюман (1801-1890)*** е защитник на **религиозния консерватизъм**, като в своя труд от 1940 г. „Идеята за християнското общество“, споделя огромното си **недоверие към масите, предпочитание към установената елитарна власт и липса на доверие към абстрактните радикални планове за промени**.²¹ Нюман споделя ключови принципи, които са основни за консервативната мисъл през вековете, подчертавайки, че **Бог и трайните системи са много по-важни, надживявайки индивида, който се опитва да ги промени**.

Прегледът на идеите на основните представители на консервативната философия в Първа глава, Параграф 1., дава основание за извода, че **консерватизмът поставя акцент върху значението на традициите, установените социални норми и стабилността на**

---

¹⁷ Hörcher, F. A Political Philosophy of Conservatism, Bloomsbury Academic, London, 2020, p. 47.

¹⁸ Mansfield, H. C., Jr. "Machiavelli's Political Science", in: The American Political Science Review, vol. 75, no. 2, 1981, p. 299.

* Немски политически теоретик, юрист и философ, чиито научни интереси са свързани с ефективното осъществяване на политическа власт.

¹⁹ Schmitt, C. The Concept of the Political, The University of Chicago Press, Chicago, 1996, p. 13.

²⁰ Schmitt, C. Roman Catholicism and Political Form, translated and annotated by G. L. Ulmen, Greenwood Press, Westport, 1996, p. 65.

* Английски теолог, интелектуалец и философ.

²¹ Viereck, P. From John Adams to Winston Churchill: Conservative Thinkers, Taylor & Francis Group, London, 2006, p. 41.

обществото. Извлечени от идеите на основоположниците на консерватизма, основните **принципи и ценности**, които дават неговите съдържателните характеристики са:

Първо, скептичността към радикалните промени на ценности и институции в обществото.

Второ, наследственото право, като сигурен принцип за запазване и предаване, съхраняващо установените обществени норми.

Трето, защита на традиционните семейни структури, монархията и авторитета на Католическата църква.

Четвърто, обществото и историята трябва да започват с Бог и божествения ред, а учението за религията е от съществено значение, защото Бог и трайните системи са много по-важни от хората, които се опитват да ги променят.

Пето, легитимността е единствената основа на истинския и траен ред, затова ценности, като закон и ред са важни за справедливостта в едно общество.

Шесто, система на данъчно облагане, защита за поземлените интереси, търговията и индустрията.

Следователно, в своята същност **консерватизмът е философия, която защитава установения обществен ред, вярва в структурирано общество, където авторитетът се уважава и се поддържа стабилност.** В последващите параграфи на дисертационния труд се разглеждат други основни консервативни принципи и ценности, развити в консервативната философия през вековете.

Специално внимание в първа глава от дисертационния труд се отделя на анализ на „Размисли за революцията във Франция“ на Едмънд Бърк. В своите размисли, той прави политически и политико-философски коментар, чрез който може да се изведе контекстуалната история на консервативната политическа мисъл, както и отличаването на основните принципи и ценности, които я оформят във времето. Появата на размислите на Едмънд Бърк се случва след настояването на „един твърде млад господин от Париж“ да получи отговор на поисканото от него мнение (това на Бърк) за важните събития, свързани

с Френската революция, които, както тогава, така и сега, приковават вниманието на всички.²² Критиката на Бърк се основава на неговата лична вяра, че революционният плам е довел до „*унищожаването на древните убеждения и жизнени правила, които са поддържали Европа в цветущо състояние*“.²³ Според Бърк, прекаленото подчертаване на абстрактните права и разума, за сметка на **традиционните норми и дългогодишните институции**, които са от съществено значение за **социалната стабилност и индивидуалната свобода**, води до „*прахосването на ценности*“.²⁴

Религията заема централно място в консервативната мисъл, служейки като морален компас и обединяваща културна сила. Бърк предоставя на консерваторите трансцендентна основа за етика и социални норми, свързвайки индивидуалното поведение с по-широка, често божествена рамка от ценности и принципи, защото според него, „*религията е основата на гражданското общество и на всичко добро и вдъхващо утеха*.“²⁵, което подчертава общностния характер на религиозните вярвания и тяхната роля за обвързване на едно общество. Според Бърк религията, заедно с природата и човешкия характер, осигуряват онази морална рамка, която трябва да ръководи индивидите и обществата, пазейки социалния ред. В рамките на консервативната мисъл, **аристокрацията** често се разглежда не просто като социална класа, но като морална и културна институция, отговорна за поддържането на социалното равновесие и съхранението на възприетите в обществото ценности. В своите текстове Бърк изразява своето дълбоко уважение към авторитета на аристокрацията, която е част от социалните йерархии в консервативната философия и е един от основните стълбове за социален ред в обществото. Консервативният възглед за аристокрацията като културна и морална институция се фокусира върху оправдаването и укрепването на нейното политическо, социално и икономическо надмощие чрез идеи и мнение.²⁶

---

²² Малинов, С. Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 49

²³ Бърк, Е. Размисли за революцията във Франция, В: Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 77

²⁴ Пак там, с. 62-63

²⁵ Пак там, с. 83

²⁶ Schofield, T. Conservative Political Thought in Britain in Response to the French Revolution. The Historical Journal, vol.29, Cambridge University Press, 1986, pp. 601–622.

В размислите на Едмънд Бърк, свободата е неразривно свързана с върховенството на закона и ролята на държавата при нейното гарантиране. Свободата според Бърк трябва да бъде съобразена с установените закони и запазена чрез върховенството на закона.²⁷ Той подчертава, че свободата е наследство, завещано от предците и неотменно право на всеки индивид, а държавата има задължението да гарантира нейното съхранение. Една от основните консервативни ценности, подчертана от Бърк, е неприкосновеността на частната собственост. Според него, способността за съхранение на собствеността в рамките на семейството представлява едно от най-ценните ѝ качества, което допринася за устойчивостта и стабилността на обществото.²⁸ Друг важен аспект на консервативните идеи на Бърк е любовта към родината, която той вижда като естествена последица от привързаността към местната общност и семейните връзки. Според него, тази привързаност създава основата за любов към обществото и към човечеството като цяло. В своите размисли Едмънд Бърк засяга темата за неравенството, подчертавайки, че то е естествено състояние в природата на човека и в обществото. Според него опитите за постигане на равенство нарушават естествения ред, като всеки човек има право на това, което може да постигне сам, без да пречи на останалите.²⁹

В трети подпараграф на първа глава се коментира една от най-известните глави от „Размисли за революцията във Франция“ на Едмънд Бърк – неговата критиката към „Правата на човека“ от 1789 г. В нея Бърк осъжда либералните идеи, които според него водят до разпадането на традиционното общество³⁰, като неговите възгледи са противопоставени на тези на Томас Пейн, който защитава прогреса и човешката природа в отговор на есето на Бърк. Аргументите за общи интереси и по-голяма демокрация, формуирани в края на XVIII в. от Томас Пейн в "Правата на човека" от 1791-92 г., се повтарят под една или друга форма от либералите след това.³¹ И до днес темата за „Правата на човека“ е актуална, както и

---

²⁷ Almeida, C. "The Authority of the State and the Traditional Realm of Freedom." In: *The Digital Pill: What Everyone Should Know about the Future of Our Healthcare System*, Springer, 2019, pp. 111-125.

²⁸ Бърк, Е. *Размисли за революцията във Франция*, в: *Консерватизмът*, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 67

²⁹ *Пак там*, с. 70

³⁰ Beneton, Ph. *Le conservatisme*. Presses Universitaires de France, 1988, pp. 22-23

* Томас Пейн е американски писател, философ, политически теоретик и революционер от английски произход, смятан за един от бащите – основатели на САЩ.

³¹ Muller, J. "Conservatism: An Anthology of Social and Political Thought from David Hume to the Present." Edited by Jerry Z. Muller, Princeton University Press, 1997, pp. 343-344.

тълкуването на тези права. Най-близко до консервативния възглед и разбиране за правата на човека се определя философската обосновка за защитата им от Жак Маритен (1882-1973)*. Той е ръководител на френската делегация на втората генерална конференция на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) в Мексико Сити, където помага да се стимулират делегатите на ЮНЕСКО да се застъпят за приемането от ООН на Всеобщата декларация за правата на човека. **Дискусията е прекъсната заради липсата на философска обосновка за тяхното приемане, която липса е запълнена от Маритен.**³² Според Жак Маритен, правата трябва да са ясни и достъпни за всички, но за тях може да се постигне съгласие само, когато се има предвид мисълта на различните групи - според типа на мислене, философски и религиозни традиции, области на цивилизация и исторически опит, от много различни и дори абсолютно противоположни теоретични концепции.³³

Философската обосновка за приемането на „Правата на човека“, която Жак Маритен прави е **разделена на два елемента от гледна точка на естественото право – първият елемент е онтологически, а вторият гносеологически. Първият елемент на естественото право**, той свързва със съществуването на човешка природа, която е една и съща при всички хора. Според него, човекът е същество, надарено с разум и като такова, то е в състояние да определя само целите, които да преследва. **Вторият елемент**, Маритен свежда до практическия човешки разум, който на свой ред е мерило на човешките действия. Единственото практическо знание, което според него всички хора притежават, е естественият и непогрешим принцип – трябва да се прави добро и да се избягва злото.³⁴ От тези убеждения произлизат и някои от основните идеи на Жак Маритен, които се свързват с консервативната философия, а именно:

---

* Егун от най-изтъкнатите християнски философи на XX в., който е в основата на завръщането на учението на св. Тома от Аквино в доктрината на Католическата църква.

³² McCauliff, C.M.A. "Cognition and Consensus in the Natural Law Tradition and in Neuroscience: Jacques Maritain and the Universal Declaration of Human Rights." Available at: <https://digitalcommons.law.villanova.edu/vlr/vol54/iss3/3> (Accessed on 13.02.2023).

³³ UNESCO. "Human Rights and Natural Law." Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/human-rights-and-natural-law-0> (Accessed on 11.02.2023)

³⁴ Маритен, Ж. Правата на човека, в: Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 132-136.

Първо. Жак Маритен подчертава значимостта на **индивидуалната личност и семейството** като основа за обществото, предшестващи политическите структури. Той се застъпва за това, че човекът е създаден като личност за Бога и вечен живот, преди да бъде съставна част на обществото, и той е част от семейството на общество, преди да се конституира като част от политическото общество. Според него, това е генеалогията на тези първични права, които политическото общество трябва да зачита и които не трябва да бъдат нарушавани.³⁵

Второ. Жак Маритен артикулира убеждението, че **крайната цел на нацията е да служи на по-висшата цел или „призвание“** на индивида, а не обратното. Според него: *„Нацията има историческо призвание, което не е нейно собствено призвание, но което е само историческа и условна частност на призиването на човека към разгръщане и проявление на неговите собствени многообразни възможности.“*³⁶ Тази идея на Маритен илюстрира консервативните възгледи за ограничена намеса на държавата в индивидуалните инициативи на гражданите, които трябва да имат правото да се развиват според собствените си възможности и таланти.

Изводът, който се прави след разглеждане на идеологическото разделение между Томас Пейн и консерваторите за „Правата на човека“ е, че Жак Маритен защитава консервативните ценности, като предлага философия за правата на човека, вкоренени в естествения закон. За разлика от Пейн, който защитава революционен подход към правата на човека, възгледът на Маритен подкрепя консервативен подход към правата на човека и етиката, основан на траен природен закон, който служи като основа за индивидуалния морал и обществен ред.

В четвърти подпараграф, където се разглеждат "Интелектуалните корени на Революцията" според Луи дьо Боналд и Жозеф дьо Местр, се акцентира върху тяхното значение за контрареволюционната мисъл и развитието на консервативната философия. Обикновено Боналд и Местр се разглеждат като автори близнаци, за каквито и самите те се смятат, защото без съмнение стигат до близки изводи, но по различни пътища.³⁷ Луи дьо

---

³⁵ Maritain, J. The Person and the Common Good, University of Notre Dame Press, 196, pp. 74-75.

³⁶ Maritain, J. Man and the State, The University of Chicago Press, 1951, p. 6.

³⁷ Бентон, Ф. Консерватизмът. Издателство Панорама, 1992, с. 35.

Боналд и Жозеф дьо Местр, като основни фигури за консервативна мисъл, показват различни подходи в своите интелектуални търсения. **Боналд, със силен фокус върху обществените структури, подчертава присъщата променливост на човешките същества.** Неговата идея, че *„Трябва да се събират хора само в църква или в армията, защото там не се карат; те слушат и се подчиняват.“*³⁸, показва предпочитанията му към структурирани институции, където редът надделява над емоциите. От друга страна, **Жозеф дьо Местр** се различава с идеи, които подкрепят **ролята на свещеното в обществените институции.** Тезата му, че *„Ако искате да запазите всичко, осветете го.“*³⁹, капсулира неговата вяра в Божествената санкция за запазване на обществения ред и традиция (което е по-силно изразено в първата беседа на "Санктпетербургски вечери"). Докато и двамата анализирани мислители се сближават във възгледите си за важноста на традицията и йерархията, то те се разминават в акцентите си - Боналд върху поведението на масите, а Местр върху божественото на обществените институции. Може да се обобщи, че в бурните последици от Френската революция, когато идеалите на Просвещението са подложени на критика, след Едмънд Бърк, Луи дьо Боналд и Жозеф дьо Местр се превръщат в основни фигури на консервативната философия. Двамата мислители оформят консервативния дискурс на времето си чрез своите интерпретации на Революцията и последвалите обществени трансформации. В този смисъл, дьо Боналд и дьо Местр оставят незаличима следа в политическата философия на времето си, подчертавайки необходимостта от баланс между традицията и разума в управлението.

Прегледът на развитието на консервативната политическа философия на равнището на водещите представители и идеи в първи параграф на първа глава дава основание за изводи свързани с основните принципи и ценности на класическия консерватизъм.

Основните принципи, формиращи съдържателните характеристики на консерватизма са:

Първо. Скептичност към радикалните промени на ценности и институции в обществото, както и вярата в запазването на установения ред.

---

³⁸ Fawcett, E. Conservatism: The Fight for a Tradition. Princeton University Press, 2020, p. 71.

³⁹ de Maistre, J. Essai sur le principe générateur des constitutions politiques et des autres institutions humaines. Lyon and Paris, 1814; excerpted

Второ. Принципът на наследената мъдрост на поколенията и традициите, които я поддържат, се разглежда като фундаментален за консервативното мислене, изхождайки от липсата на доверие към абстрактните радикални планове за промени и идеята за наследство, която предлага сигурен принцип за запазване и сигурен принцип на предаване (без да се изключва принципът на подобрене).

Трето. Обществото се разглежда, като договор и вид жив организъм, в който всички части са взаимосвързани — всяка структура (наука, изкуство, добродетел и т.н.) играе основна роля в поддържането на стабилността и всички в обществото (мъртвите, живите и неродените) са отговорни за запазването на традициите.

Четвърто. Според консервативното тълкуване за йерархията, обществото трябва да има „глава“ или „водач“ (монарх в политическия смисъл и Богочовек в религиозния) и привилегирован клас или слой (благородство в политическия смисъл и свещеното в религиозния). Според класическия консерватизъм, монархическият принцип и установеният обществен ред гарантират структурирано общество, където авторитетът се уважава и се поддържа стабилност.

Пето. Обществото и историята трябва да започват с Бог и божествения ред, а учението за религията е от съществено значение, защото Бог и трайните системи са много по-важни от хората, които се опитват да ги променят.

Шесто. По отношение на икономиката, консервативният принцип поддържа система на данъчно облагане и защита на поземлените интереси, търговията и индустрията.

Основните ценности, които дават съдържателните характеристики на консерватизма са:

Първо. Традицията е основна ценност на консервативната политическа философия, като тя отразява всички добри практики и норми, предадени от минали поколения, които сегашните поколения са длъжни да поддържат и предават в добра форма.

Второ. Семейството, според консервативната философия, е основата на обществото. Класическият консерватизъм защитава семействата, монархията и авторитета на Католическата църква като традиционни структури.

Трето. Религията заема централно място в консервативната мисъл, служейки като морален компас и обединяваща културна сила. Според консерватизма, по своята същност човек е религиозно животно. Бог е автор на суверенитета, от когото зависят движението на света, поддържането на реда и стабилността в обществото.

Четвърто. Всеки индивид трябва да има свободата да се развива според собствените си качества, таланти и заслуги. Всеки има правото да определя собствения си живот и да преследва своето благополучие. Свободата се ограничава там, където се нарушават установените норми или свободата на други членове на обществото.

Пето. Неприкосновеността на частната собственост е основна ценност в консерватизма, която е свързана със свободата и сигурността на индивидите. Възможността винаги да се съхранява собствеността в рамките на семействата, на които тя принадлежи, е едно от най-ценните и същностни нейни качества, което спомага за съхранението на самото общество.

Шесто. Една от основните ценности на консерватизма е свързана с любовта към родината и патриотизма. Любовта към родината носи със себе си отговорността, освен да се уважават и спазват наследените мъдрост и опит, всеки член на обществото да има ангажимент за подобряването на своята страна чрез служене и принос с индивидуалните си качества.

Във втория параграф от първа глава на дисертационния труд се анализират основните принципи на неоконсерватизма. Неоконсерватизмът е политическа философия, която се появява в Съединените щати през средата на XX век, първоначално сред разочаровани либерални интелектуалци, критични към външната политика на Демократическата партия и културната позиция на Новата левица. Корените на неоконсерватизма се крият в разочарованието от провала на ляворадикалната критика от 1968 година. Той представлява своеобразно отрицание на „лявото общество отядно“, реакция на „утопизма на новата левица“, както и недоволство спрямо радикалните движения, оспорващи традицията и авторитета.⁴⁰ Ървинг Кристол (1920-2009)* се смята за „кръстника на неоконсерватизма“

---

⁴⁰ Зиков, П.Н. Трансформации и парадокси на политическия консерватизъм, 2015. Достъпно на: https://conservativeq.wordpress.com/2015-2/1-2015/cons_pn/ (17.03.2023) Посетена на: 14 април 2023

заради ролята си в установяването на **основните принципи на неоконсервативната политическа теория**.⁴¹ В кратка колона от 1976 г. в Част V за "Какво е 'неоконсервативец?'", Кристол обобщава **принципите на неоконсерватизма**, като: (1) приемане на социалната държава - включително *"някаква форма на национална здравна застраховка"*, добавяйки и подчертавайки *"с минимално бюрократично намесване в делата на индивида"*; (2) уважение към *"силата на пазара да реагира ефективно на икономическите реалности"*, като се запазва индивидуалната свобода, така че където намесата на пазара е необходима за *"социални цели"*, тя трябва да се извършва косвено (чрез, например, ваучери за жилища вместо обществени жилища); (3) уважение към *"традиционните ценности и институции"*, включително религията, семейството и *"високата култура"* на Запада; (4) подкрепа на *"традиционната американска идея за равенство"* на правата, както и *"насърчаването на равенството на възможностите"*, но не и равенството на условията като цел на правителството; (5) по отношение на външната политика, отхвърляне на изолационизма—но в противен случай значително разнообразие на мнения (като например за войната във Виетнам).⁴²

Друг автор, който също извежда принципите на неоконсерватизма, е Франсис Фукуяма*. Той се свързва с неоконсерватизма поради влиятелната му работа „Край на историята и последният човек“ (1992 г.). В есето си „След неоконсерватизма“ Фукуяма разглежда какви са принципите на неоконсерватизма. Могат да се изведат няколко обобщения за принципите на неоконсерватизма: (1) загриженост за демокрацията, правата на човека и, по-общо, вътрешната политика на държавите; (2) вяра, че американската мощ може да се използва за морални цели; (3) скептицизъм относно способността на

---

* Известен американски журналист, редактор и политически коментатор, който излага виждания си за политика, икономика, религия и култура чрез стотици есета и рецензии. Някои от имената на неговите творби са „Древни и модерни“, „Капитализъм, консерватизъм и неоконсерватизъм“, „Югаизъм и християнство“ и др. Събрани в няколко тома, неговите писания остават, като служещи за компас в тълкуването на политически личности, като Джордж Буш, Роналд Рейгън и Маргарет Тачър.

⁴¹ Hageman, A., Arnold, V., & Sutton, S. Starving the Beast: Using Tax Policy and Governmental Budgeting to Drive Social Policy, in: Public Economics: National Government Expenditures & Related Policies eJournal, 2007. <https://doi.org/10.2139/ssrn.997637>.

⁴² Schaefer, D.L. Irving Kristol, The Neoconservative Persuasion: Selected Essays, 1942–2009, Soc 49, 2012, pp. 104–108. <https://doi-org.emedien.ub.uni-muenchen.de/10.1007/s12115-011-9508-6>

* Йошихиро Ф. Фукуяма е американски социолог, политолог, политикономист и писател от японски произход, неоконсерватор.

международното право и институциите да решават сериозни проблеми със сигурността; (4) амбициозното социално инженерство често води до неочаквани последици и по този начин подкопава собствените си цели.⁴³ Според него, *„Без по-широко, по-просветено разбиране на интересите на Америка, консерватизмът твърде лесно ще се изроди в оципания национализъм на „Америка на първо място.“*⁴⁴ Следователно, в контекста на неоконсерватизма, който често се застъпва за проактивна роля на САЩ на глобалната сцена, Фукуяма подчертава нуждата за ясна визия за интересите и мястото на Америка в света.

След извеждането на основните принципи на неоконсерватизма и разглеждането на различните тълкувания от автори и мислители, в заключение на направения анализ се формулират няколко извода, които **разграничават неоконсерватизма от класическия консерватизъм чрез следните ключови принципа:**

Първо, неоконсерваторите приемат социалната държава, включително концепцията за национално здравно осигуряване, но подчертават минималната намеса в личните дела.

Второ, въпреки че признават ефикасността на пазара и ролята му за запазване на индивидуалната свобода, те вярват, че когато пазарът се използва за социални цели, това трябва да се прави косвено, като например чрез ваучери за жилища или друго. Неоконсерватизмът възприема пазара като ключов инструмент за налагане на морална дисциплина.

Трето, неоконсерваторите дълбоко уважават традиционните ценности и институции, като религия, семейство, включително западната „висока“ култура, но рядко говорят за обединяване, а напротив – за тях всяка военна намеса в друга държава може да бъде морално оправдана, като отхвърлят изолационизма.

Четвърто, неоконсерваторите защитават традиционната американска представа за равенство на правата, докато консерваторите са скептични към уеднаквяването на човешкия индивид.

---

⁴³ Fukuyama, F. After Neoconservatism, New York Times, Section 6, 2006, p. 62.

⁴⁴ Fukuyama, F. America at the Crossroads: Democracy, Power and the Neoconservative Legacy, Yale University Press, New Haven, CT and London, 2006, p. 42.

След анализа на основните за консерватизма мислители, философи и теоретици и очертаването на консервативните принципи и ценности, се проследява тяхното прилагане в различни политически контексти и обществени предизвикателства. В параграф 1.3. от дисертационния труд се проследява защитата на консервативните принципи и ценности в политическата практика както в Европа, така и в САЩ.

Виенският конгрес (1814-1815)* и последвалото формиране на Свещения съюз (три години по-късно) бележат ключови моменти в еволюцията на европейската политическа мисъл. **Конгресът** и последващият **Съюз** имат за цел да възстановят баланса на силите след Наполеоновите войни и да спрат надигащата се вълна от революционен плам. В по-широк план те са **емблематични за консервативните ценности**, докато консерватизмът се очертава като определяща политическа философия на XIX век, защото Френската революция и Наполеоновите войни са разклатили дълбоко **традиционния ред** на Европа, предлагайки **радикални политически идеи и заплашвайки авторитета на монархиите**. От гледна точка на световната история, политиките на Конгреса във Виена действат под впечатлението от скорошна световна политическа, както и социална и икономическа криза, резултат на Световна война, която току-що е приключила.⁴⁵ В своите разисквания **Конгресът защитава предимно принципите на легитимност и стабилност.**^{46*}

Няколко водещи принципа в провеждането на Виенския конгрес и произтичащото от него подписване на Свещения съюз, които принципи са изцяло в рамката на консервативната философия, която е водеща в личните разбирания за политика на Метерних и Генц:

---

* Виенският конгрес, който се е провел от септември 1814 г. до юни 1815 г., е бил по същество събиране на големите европейски сили за изковаване на мирен баланс на силите в следнаполеонова Европа. Воден от гържавници като австрийския Клеменс фон Метерних, британския Касълри и руския цар Александър I, Конгресът се стреми да гарантира, че никоя отделна сила няма да доминира в Европа, подобно на Наполеон.

⁴⁵ Siemann, W. Metternich, Strategist and Visionary. The Belknap Press of Harvard University Press, 2019, p. 416

⁴⁶ Ibid, p. 421

* Свалените управляващи семейства са били възстановени на тронове си, границите са били предначертани, както и са установени механизми за справяне с бъдещи спорове по дипломатичен път. Сред историците има широко разпространено становище, че Виенският конгрес не е бил мирен конгрес, тъй като мирът вече е бил уговорен в Париж на 30.05.1814 г. Той се разглежда най-много като „конгрес за установяване на мира“.

Първо, правото на управление се разглежда като произтичащо от исторически прецедент, а не от народна воля. **Защитата на частната собственост, включително наследената такава, е изцяло мотивацията за провеждането на Конгреса**, независимо от революционните идеали и действия, които са ги отнели.⁴⁷

Второ, чрез възстановяването на тази собственост и нейното възвръщане се постига **стабилност и уважение към традицията**.⁴⁸

Трето, без да засягат **ничи индивидуални права**, политиките и всички страни от конгреса гарантират обществен ред, след възстановяването на тяхното имущество и територии, които са отнети против тяхната воля.⁴⁹

Следователно, лидери като Метерних и Генц играят ключови роли във Виенския конгрес и в Свещения съюз, **въплъщавайки основните консервативни принципи**. Тези принципи подкрепят управление, основано на исторически прецеденти, а не на обществени настроения. Осигурен е вътрешен социален и политически мир чрез балансиране на неспокойната и разрушителна средна класа с консервативните сили на могъщо благородство и материално доволни маси.⁵⁰

Уинстън Чърчил (1874-1965)*, макар и да не е сред главните консервативни теоретици, остава един от най-внушителните политици за своята епоха, а политическата му мощ се основава на дълбоко традиционалистки ум, който се изразява в реторика, напомняща за Бърк. Според някои автори, Чърчил е малък скъпоценен камък на **консервативната мисъл и реторика, изразяваща превъзходството на историческия опит пред**

---

⁴⁷ Radvany, E. "Metternich's Projects for Reform in Austria." Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands, 1971, p. 17

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Radvany, E. "Metternich's Projects for Reform in Austria." Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands, 1971, p. 17

* Уинстън Спенсър Чърчил е роден в благородническо семейство, родословие, помпено в политическия живот. Той е бил син на Лорд Ранголд Чърчил, който се е опитал, но не е успял да стане лидер на Консервативната партия, както е и потомък на XVIII век Военен герой - херцогът на Марлборо. Уинстън Чърчил е бил вдъхновяващ държавник, писател, оратор и лидер, който е водил Британия към победа във Втората световна война. Той е служил два пъти като консервативен премиер - от 1940 до 1945 г. (преди да бъде победен на общите избори през 1945 г. от лидера на Лейбъристката партия Клемент Атли) и от 1951 до 1955 г.

абстрактната теория.⁵¹ В тази част от дисертационния труд се прави съдържателен анализ на няколко известни речи на Чърчил. Една от тях е обръщението му, изнесено под заглавие „*Консервативни принципи*“ на годишната конференция на консерваторите през 1946 г., която е основополагаща артикулация на следвоенната консервативна мисъл. В тази реч той очертава основни принципи на консерватизма, предлагайки прозрения за политическите и философски основи, които трябва да ръководят партията след Втората световна война: (1) стремеж към свободно и разнородно общество, където да се дава възможност на всички мъже и жени да водят щастлив, почтен и полезен живот; (2) основна цел трябва да бъде поддържането на християнската религия и устояването на всички атаки против нея; (3) основно правило е да се защитават свободното начинание и инициативата, а не държавната търговия и национализацията на индустрията; (4) защита на Монархията и Парламента; (5) поддържане на законите, реда и безпристрастното правосъдие; (6) насърчаване на всички идеи за подобряване на здравето и социалните условия на хората; (7) притежаващи собственост хора, които да са както независими, така и вътрешно обвързани; (8) защита на широката публика от злоупотребите на монополите, от ограничения по отношение на търговията и свободната предприемчивост.⁵² В следствие на това, можем да направим извод, че идеите на Чърчил са идентични на **принципите и ценностите на консервативната философия**, с акцент върху **свобода за индивида и неговите инициативи; уважение към религията, монархията и парламента; справедливост чрез закони и ред; минимална намеса на държавата в свободния пазар и защита на частната собственост.**

Маргарет Хилда Тачър (1925-2013)*, макар и да се свързва предимно с британския консерватизъм и нейната собствена марка икономически и политически реформи, известни като „тачъризъм“, е напълно в синхрон с **принципите на неоконсерватизма**. В подпараграф 1.3.3, наименуван „*Каузата за справедливост*“ на Маргарет Тачър се резюмират и ключовите аспекти на тачъризма, които можем да обобщим, като: (1) намаляване на публичните разходи; (2) нов фокус върху инфлацията. Вдъхновена от Робинс

---

⁵¹ Muller, J.Z. Conservatism an anthology of social and political thought from David Hume to the present, Princeton University Press, 1997, p. 389.

⁵² Чърчил, У. Консервативните принципи, в: Консерватизмът, Том II, Център за социални практики, С., 2000, с. 103-106

и Хайек, Тачър разглежда инфлацията като враг на обществото (признак на патологично общество) и знак за лошо правителство; (3) враждебност към прахосването на публични пари и вяра, че частният сектор е по-добре управляван. Екипът на Тачър демонстрира значението, което се отдава на въвеждането на доказани методи за модерно управление на бизнеса от частния сектор; (4) продажба на много публични активи в частни ръце, често на силно намалени цени, от убеждението, че ще бъдат по-добре управлявани. Това обхваща, както цели организации, като British Airways, така и отделни имоти, като общински сгради; (5) аспектът се изразява във възстановяване на естествените стимули за работа, спестяване и притежаване. Това включва намаляване на прякото данъчно облагане, данъците върху инвестициите и данъците върху богатството; (6) въвеждане на конкуренция и пазари (или квази пазари) във възможно най-много сфери на дейност на централната и местната власт. „Дисциплината“ на пазарите (т.е. способността на клиентите да избират между конкурентни продукти), според Тачър и нейният екип, би подобрила качеството на продуктите.⁵³

Роналд Рейгън (1911-2004) * е един от най-влиятелните политически представители, които защитават **принципите на неоконсерватизма**, особено в областта на външната политика. Мандатите на Роналд Рейгън бележат трансформационен период в американската политическа мисъл, **преплитайки традиционните консервативни ценности, като дълбоко вкоренена вяра в традицията и Бог, в неоконсервативните принципи, които са изразени в проактивни геополитически стратегии**. Непокколебимата убеденост на Рейгън в американската изключителност, съчетана със стабилния му ангажимент за насърчаване на свободата и демокрацията, изиграва основна роля в оспорването и в крайна сметка ускоряването на падането на комунистическите режими в Европа и извън нея. **Основните неоконсервативни принципи, които той защитава**, са: (1) загриженост за демократичните устои във вътрешната политика на държави извън САЩ; (2) убеденост, че

---

*Маргарет Тачър е първата жена министър-председател на Обединеното кралство, в периода 4.05.1979 – 28.11.1990г. Лидер на Консервативната партия от 1975 г. до края на премиерството си. Наричана Желязната лейди, тя е била твърд противник на Съветския съюз, както и е прочута с близките си отношения с президента на САЩ Роналд Рейгън.

⁵³ Valentine, D. Margaret Thatcher on History, Economics & Political Consensus, Oxford University Press, 2013. Available at: academia.edu, p. 12.

* Роналд Уилсън Рейгън е американски политик от Републиканската партия. Той е 33-ти губернатор на Калифорния (1967 – 1975) и 40-и президент на САЩ (1981 – 1989).

американската мощ може да се използва за морални цели и защита на правата на човека; (3) подкрепа на "традиционната американска идея за равенство" на правата, както и "насърчаването на равенството на възможностите", но не и равенството на условията като цел на правителството; (4) ефикасността на пазара и ролята му за запазване на индивидуалната свобода; и основен акцент върху индивидуалната свобода.

През вековете, консерватизмът се проявява като многостранна политическа и културна сила от двете страни на Атлантическия океан, оформяйки траекториите на нациите и вярванията на техните народи. Затова в параграф 1.4. *"Специфики и особености на европейския и американския консерватизъм"* се подлагат на анализ спецификата и особеностите на тези две консервативни традиции, за да се изведат общото и различното между тях. Този анализ е важен, тъй като въпреки споделените принципи и ценности на консервативната философия, конкретните проявления в различните страни и държави се отличават в зависимост от специфичния им исторически, социално-политически и културен контекст. В сравнението между френският и английският консерватизъм се подчертава извода, че във Великобритания и Франция, където етнокултурното и политическо единство отдавна се припокриват, консерватизмът никога не е бил в противоречие.⁵⁴ Консервативната политическа мисъл във Великобритания и Франция се повлиява силно от техния уникален исторически и културен контекст, пораждайки различни принципи и ценности във всяка нация. Докато британският консерватизъм, олицетворяван приоритети на монархията, Англиканската църква и дълбоко вкоренените традиции, френският консерватизъм често се представя от националната идентичност, централизирано управление и религията като важно място в политическото управление. Въпреки тези различия и двете традиции подчертават важноста на поддържането на социалния ред, зачитането на установените институции и оценяването на националното наследство.

Американският консерватизъм се определя като широка политическа и социална философия, уважаваща американските традиции, ограничено управление, лична свобода и свободна пазарна икономика. Историята на американския консерватизъм е сложна и многостранна. Докато генезисът на европейския консерватизъм се явява като реакция на

---

⁵⁴ Muller, J.Z. *Conservatism: The Utility of History and the Case against Rationalist Radicalism*, The Cambridge History of Modern European Thought, 2019, pp. 253-254

демократичните идеали, особено подтикнати от Френската революция, САЩ вече приемат тези принципи по време на своята революция, като техните бащи-основатели са пионери в принципите на либералната демокрация. Тази уникална историческа траектория означава, че на американската политическа култура, вкоренена в индивидуализма и оптимизма, липсва истинска предмодерна традиция, която капсулира консервативните ценности, което води до продължаващи дебати за съществуването на истинския американски консерватизъм.⁵⁵ В тази част от дисертационния труд се разглежда еволюцията на американския консерватизъм, в който се извеждат основните принципи на неговото развитие, като се подчертава, че те се преплитат в собствена интерпретация на традиционализма, подкрепяна от фигури като Кърк, Уивър, Виерек, Фьогелин и Харт, до икономическите принципи на пазарния консерватизъм и либертарианството, подкрепяни от икономисти като Хайек, Мизес и Фридман. Докато **американският и европейският консерватизъм споделят основополагащи принципи, вкоренени в традицията и запазването на обществените структури, те се различават ясно поради уникалните исторически, културни и политически контексти**, които са оформили идеологическата еволюция на всеки континент. Отбелязва се, че според някои автори американският консерватизъм, включително неоконсерватизмът, е вариант или заместител на европейския феодализъм и средновековие, като икономико-политическите аспекти са функционален еквивалент на феодализма и други форми на средновековие в Европа.⁵⁶ Други автори твърдят, че американските консерватори се стремят да разширят „*доброто общество*“, основано на протестантската етика, по целия свят, макар да виждат във вътрешните си опоненти привърженици на неморални политики.⁵⁷ Следователно, можем да кажем, че **консерватизмът се различава по форма, темперамент и съдържание в различните общества**, а основната му характеристика е чувството на гордост и носталгия по историята

---

* Ръсел Амос Кърк е американски политически философ, моралист, историк, социален критик, литературен критик и автор, известен с влиянието си върху американския консерватизъм от 20-ти век. Неговата книга от 1953 г. „Консервативният ум“ оформя следвоенното консервативно движение в САЩ.

⁵⁵ Тодорова, И. и Зиков, П.Н. Политическият консерватизъм, Суела, 2017, с. 132

⁵⁶ Zafirovski, M. 'Neo-Feudalism' in America? Conservatism in Relation to European Feudalism, *International Review of Sociology*, vol. 17, 2007, pp. 393-427.

⁵⁷ Lipset, S. Liberalism, Conservatism, and Americanism, *Ethics & International Affairs*, vol. 3, 1989, pp. 205-218.

на нацията⁵⁸, чрез която са наследени установените във времето традиции, които служат за основа на едно добро и развиващо се общество.

В подпараграф 1.4.3 следва съдържателен анализ на „*Философия на неравенството*“. Николай Бердяев (1874-1948)*, определен като „*певец на свободата*“, е философът, който пише, че **смисълът на консерватизма не е в това, че пречи на движението напред и нагоре, а в това, че пречи на движението назад и надолу, към хаотичния мрак и връщането към примитивното състояние.**⁵⁹ Анализът на неговите основни трудове е важен за консервативната мисъл, защото е единствен представител на славянството и православно християнство, защитаващ консервативните ценности. Изтъкнатият руски философ е известен със своите **пресечни точки между екзистенциализма и християнската вяра, с дълбок акцент върху човешката свобода и дух.** Неговият значителен принос към философията го превръща в **основна фигура в диалога между религията и модерността през XX век.** Противно на много преобладаващи тенденции на своето време, **Бердяев критикува марксисткия социализъм, заемайки нюансирана позиция, която предпочита духовното пред материалното.** Бердяев твърди, че марксизмът е **философия на стоките, а не на ценностите.** Според него, марксистите не уважават никаква **йерархия на ценностите**, поради което отправя доста критики към тях.⁶⁰

В консервативната философия ролята на неравенството в обществения прогрес и икономическото развитие заема основно място, като идеите на Бердяев могат най-добре да обосноват този консервативен принцип. Според руския философ неравенството е преплетено с религията, индивидуалната свобода и икономическото развитие, защото:

Първо, неравенството е религиозно оправдано от уникалната индивидуална съдба на човешката личност във вечността. Неравенството е в основата на всеки космически ред и хармония, то е оправданието за самото съществуване на човешката личност и източникът на всяко творческо движение в света. Самото раждане на Бог е вечно неравенство.⁶¹

---

⁵⁸ Freund, L. The New American Conservatism and European Conservatism, Ethics, vol. 66, 1955, pp. 10-17.

* Николай Александрович Бердяев е руски философ и публицист. Бердяев е една от водещите фигури на движението, сложило начало на т.нар. „Руски философско-религиозен ренесанс“.

⁵⁹ Ageyeva, V. Between Populists and Conservatives, Russia in Global Affairs, vol. 15, no. 2, 2017, pp. 105-114.

⁶⁰ Maritain, J. Moral Philosophy, University of Notre Dame, originally published in French in 1960, p. 186.

⁶¹ Бердяев, Н. Философия неравенства, Институт русской цивилизации, Москва, 2012, с. 66

Второ, неравенството е най-мощното оръжие за развитието на производителните сили. Изравняването в бедността би направило невъзможно тяхното развитие. Неравенството е условието за всеки творчески процес, всяка творческа инициатива, всеки избор на елементи, по-подходящи за производство. Неравенството създава социална среда, в която хората могат да живеят и задоволяват нуждите си дори при слабо развитие на производителните сили.⁶²

Трето, свободата и равенството са несъвместими. Свободата е преди всичко правото на неравенство. Равенството е преди всичко посегателство върху свободата, ограничаване на свободата.⁶³

Философските разсъждения и вярвания на Бердяев са дълбоко обвързани с **основните консервативни принципи**, особено в контекста на **свободата, неравенството, религията и аристокрацията**. Той показва мироглед, при който **истинската свобода**, вкоренена в **религиозните вярвания** и божественото, по своята същност предполага **естествени йерархии**, които утвърждават **аристокрацията**. Философията на Николай Бердяев предлага уникално философско и религиозно разбиране за света и човечеството, като разглежда заплахата от тоталитаризъм в контекста на глобалните кризи.⁶⁴ Възгледите на Бердяев предоставят възможност за разбирането на дълбоката връзка между Бога, Христос и човека, която е от решаващо значение за разбирането на смисъла на живота и значението на историята при формирането на човешката съдба.⁶⁵

В параграф 1.5 се анализира консервативната политическа аксиология, основаваща се на историческото изследване на консервативната политическа мисъл. Разглеждат се фундаменталните принципи на консервативната ценностна система, включително понятията за свобода, справедливост и равенство. В отделен раздел се детайлизира анализът на ролята на държавата в обществото, изяснявайки концепциите за патернализъм и антиетатизъм, както и меритокрацията. Обосновават се теоретичните основи на тези идеи и

---

⁶² Пак там., с. 254

⁶³ Пак там., с. 162

⁶⁴ Gorban, R. Prophetic Philosophy of Mykola Berdyaev as the Art of Understanding in the Context of Global Crisis, *Journal of Religious & Theological Information*, vol. 20, 2021, pp. 10-22.

⁶⁵ Richards, E. Nicholas Berdyaev: Christianity and History, in: *Journal of the American Academy of Religion*, pp. 432-436, 1960. Available at: <https://doi.org/10.1093/JAAREL/XXVIII.4.432>.

тяхната реализация в рамките на различни исторически контексти. Изследването на еволюцията на консервативната политическа мисъл представя нейната динамична адаптация и модификации, довели до настоящите формулировки и тълкувания в съвременното общество.

Сред основните принципи на консервативната философия са защитата на **индивидуалната свобода и неравенството**. Въпреки, че ценят социалния ред, консерваторите дават приоритет на индивидуалните свободи, като твърдят, че всеки човек трябва да има автономията да преследва собственото си щастие, при условие, че не нарушава правата на другите. Консерватизмът подчертава легитимността на неравенството и необходимостта от културни, политически и икономически елити.⁶⁶ Според консерватизма, неравенството дава стимул на талантливите да прилагат своите потенциални таланти за реално икономическо подобрене.⁶⁷ Следователно, в консервативната философия индивидуалната свобода и присъщите неравенства се разглеждат като движещи сили за обществен прогрес и икономически просперитет.

Консерватизмът е утвърден от универсални принципи и ценности, като предупреждава за опасността от всеобхватни идеологии. Както Ръсел Кърк постулира, консерватизмът се оформя от „воля и интелигентност“ и не се ограничава до интересите на една класа. По същество консерватизмът рационализира съществуващите институции през исторически, божествени, природни и лични вярвания.⁶⁸ **Принципите и ценностите на консерватизма** могат да варират според региона, културата и специфичната консервативна традиция, но най-важните и основни принципи (особено за европейския консерватизъм) са: традиция, религиозност и семейство, аристокрация и йерархия, защита на частната собственост, ограниченото правителство, върховенството на закона и капитализмът на свободния пазар, патриотизъм, индивидуална свобода и неравенството.

---

⁶⁶ Muller, J.Z. Conservatism: The Utility of History and the Case against Rationalist Radicalism, Cambridge University Press, 2019, p. 6.

⁶⁷ Ibid., p. 22

⁶⁸ Huntington, S.P. Conservatism as an Ideology, The American Political Science Review, vol. 51, no. 2, 1957, pp. 455-457.

Глава Втора. Българските партии в политическото семейство на ЕНП: анализ на консервативните принципи и ценности.

Във втора глава на дисертацията се анализират българските политически партии, които са част от Европейската народна партия (ЕНП), с акцент върху консервативните принципи и ценности. Разгледани са началото и корените на консерватизма в България, както и основните черти и характеристики на българските консерватори и споделяните от тях ценности. Отделно, се изследва произходът и развитието на ЕНП, нейните платформи и манифести, както и приемането на българските партии и интеграцията им в политическото семейство. Проследява се и участието на отделните български партии в ЕНП. Чрез анализ на основните политически документи на българските партии, членуващи в Европейската народна партия, се изследват заложените принципи и ценности в тях. Това позволява да се установи до колко тези партии се придържат или отклоняват от консервативната политическа философия.

В първи параграф на втора глава се разглеждат спецификите и особеностите на българския политически консерватизъм. Съществуват различни тълкувания за началото и идеологическите основи на консерватизма в България. Някои автори твърдят, че възникването на българския консерватизъм се случва по време на иредентисткия проект на гръцкия национализъм. Според тях обстоятелствата, довели до идеята за религиозно обособяване, са същите, които изграждат идейната основа на българския доосвобожденски консерватизъм.⁶⁹ Други, връщайки се към корените на съвременната българска държава – а именно последните двадесет години на 19 век – твърдят, че веднага след като България извоюва независимост от Османската империя, се формират две основни политически партии: консерваторите, представляващи дясното крило, и либералите – лявото крило.⁷⁰ Различни тълкувания съществуват и по отношение на външнополитическите настроения сред консерваторите в България. Според някои, непосредствено след Освобождението на България, се появява едно явление в българския политически живот, което е валидно и до

---

⁶⁹ Зиков, П.Н. Раждането на българския консерватизъм, Парадигма, 2011, с.137

⁷⁰ Stoyanov, E. The left and right wing in Bulgaria, Euractiv (online), Available at: <https://www.euractiv.com/section/elections/opinion/the-left-and-right-wing-in-bulgaria/>, Accessed on: 18 May 2023

днес – в България консерваторите са модерно мислещи хора, които целят прозападна ориентация на страната; либералите изпитват носталгия по Русия и подкрепата ѝ за независимостта на България.⁷¹ Противоположно, има автори, които твърдят, че становището на консерваторите спрямо Русия показва стремеж към поддържане на добри отношения с освободителката, с нейното правителство и с царя. Политиката на консерваторите на власт и в опозиция показва, че поне до 1883 г. те предприемат редица практически стъпки, които целят поддържане на добри взаимоотношения с Русия при зачитане на взаимните интереси.⁷² За да гарантира придържането към посочените изследователски цели на дисертационния труд, ние не сме участвали в спор за възникването на консерватизма в България, а се фокусираме единствено върху съдържанието, като се анализират **принципите и ценностите на българския политически консерватизъм.**

Според Тодор Зарков, зората на **българския политически консерватизъм** е свързана с личността на Софроний Врачански и неговото дело за връзката между православните балкански народи. До 1878 година **политическият консерватизъм в България** се проявява най-ярко чрез дейността на две от емигрантските формации - Добродетелната дружина и Одеското българско настоятелство. Възникнали и развили своята политическа дейност през 50-те и 70-те години на миналия век, те стават израз на обществените промени сред българите, на създаващите се различия по въпроса за националното им освобождение. В **редиците на първите консерватори** се откриват представители на най-заможните български фамилии - Евл. и Хр. Георгиеви, Тъпчилещови, Гюмюшгердан, Н. Хр. Палаузов, Конст. Н. Палаузов, В. Априлов, Ст. Д. Тошкович, митрополит Панарет Рашев и други. По най-важните въпроси на българското развитие след Кримската война - **борбата за независима църква и за национално освобождение**, те изразяват пълно съобразяване с политиката на руското правителство. Политическият консерватизъм на „старите“ отхвърля радикализма на „младите“, независимо че оказва финансова подкрепа на дейци от революционното движение. **Консерватизмът до Освобождението носи белезите на една пресметливост и прагматизъм по отношение на решаването на българския въпрос.** В крайна сметка неговата водеща политическа идея -

---

⁷¹ Ibid.

⁷² Гешева, Й. Консерваторите, партията, личностите и изграждане на българската държава 1879-1886 г., ИК Дюо Мира, С., 2013, с.121

освобождение с помощта на Русия - се осъществява. След Освобождението се оформя и основното идейно и партийно разделение в Княжеството между либерали и консерватори, **когато започва и влиянието на европейския консерватизъм.**⁷³

По времето, когато в Учредителното събрание се изработва Търновската конституция, както вече споменахме, в него се оформят две основни политически течения: на „младите“ (т. нар. либерали) и на „старите“ (т. нар. **консерватори**). Върху техните основи – в хода на общественото развитие на следосвобожденска България и изграждането на парламентарната демокрация – са създадени съответно Либералната и **Консервативната партия (КП)**. На юг от Балкана българският характер на Източна Румелия много бързо добива общо признание, включително и в структурирането на партийната система в областта, която изцяло копира тази на север от Стара планина. **Лидерите на Консервативната партия** са: Константин Стоилов, Григор Начович, Димитър Греков, д-р Георги Вълкович, Иван Хаджигенов, Тодор Бурмов, епископ Климент, Тодор Икономов, Марко Балабанов; а печатните издания, които пишат в подкрепа на консерваторите, са: в. „Витоша“, в. „Български глас“, в. „Отечество“. След Съединението на Източна Румелия с Княжество България – както Либералната, така и Консервативната партия вече не съществуват в предишния си вид. **Проблемите на Консервативната партия** са свързани с това, че независимо че до 1894 г. участва в управлението на България, тя не успява да се разрасне като влиятелна политическа сила. Поради това след изборното ѝ поражение през лятото на същата година започва бързо да запада и още преди Съединението на южна със северна България слиза окончателно от обществената сцена. От средата на 90-те години на XIX в. под влияние преди всичко на вътрешнополитическите промени в страната, с възстановяването на някои демократични свободи, се създават условия да се извърши организационно консолидиране на съществуващите до този момент политически формации, които постепенно добиват облика на партии в съвременните измерения на това понятие. Следствие на това, в края на XIX в. Княжество България има седем партии, една от които е

---

⁷³ Зарков, Т. Политическият консерватизъм в България - Вчера и днес, Във Вестник Век 21 : либерален седмичник за култура и политика, г. VI, № 33, 4-10 окт. 1995, с. 3

Народна партия (НП), носител на консервативната политическа философия с лидер К. Стоилов и печатното издание към нея в. „*Мир*“.⁷⁴

Едно **сравнение между консерватизма в България и този в Западна Европа** показва наличието на интересна специфика. За разлика от консерваторите във Великобритания например, българските им последователи не се изявяват като открити защитници на феодалните ценности и символи. Обстановката в България е специфична. Феодалната система, която току-що се ликвидира, няма български национален характер. Тя е чуждонационална и чуждоверска. Ето защо да се защитава общественото устройство и „ценностите“ на Османската феодална империя в български условия означава консерваторите да се самоубиват политически. Това е причината в български условия теоретиците на Консервативната партия да се изявяват като **ярки привърженици на идеите за необходимостта от широк път за развитие на новите стоково-парични отношения на свободната пазарна икономика**. Консерваторите първи в България защитават потребността паралелно със земеделието и занаятите да започне развитие и на **фабричната промишленост**. Те полагат много грижи да променят търговските договори, наследени от Османската империя, в по-благоприятна за България насока: уреждат статута на националната митническа служба; подготвят цялостен план за модернизация и развитие на шосетата и железопътните линии на държавата; вземат сериозни мерки за създаването на експедитивна и добре работеща държавна администрация; обръщат голямо внимание на просветата и народното образование и т.н. Консерваторите по-рано от либералите разбират, че пътят на България към **благоденствие и просперитет минава през развитието на индустрията**. В този смисъл Консервативната партия дава съществен принос за адекватното осмисляне на перспективите, пред които се изправя да се развива българската нация през последната четвърт на XIX век.⁷⁵

Процесът на развитие на Консервативната партия в Княжество България, българските следосвобожденски консерватори и техният консервативен мироглед се

---

⁷⁴ Попов, Д. Партийната структура в България от 1879 до 1901 година, Архив на оригинала от 2008-10-28 в Wayback Machine, Достъпно на:

https://web.archive.org/web/20081028150729/http://www.rdp-bg.org/rd/pv_09.htm, [3 август 2023]

⁷⁵ Митев, Т., Васев, В. Политическият консерватизъм - кратка съгба в България, във вестник: Дебати : седмичник за парламентарен живот, политика и дипломация, IV, 2, 19 ян. 1993, с. 20

изследва от Йорданка Гешева, според която **българският пред и следосвобожденски консерватизъм си прилича с европейския по отношение на принципи и ценности**, макар да съществуват разлики (които вече разглеждаме) - поради различни условия и различни държавни системи, когато се развива българската и европейската консервативна мисъл. Гешева смята, че **принципите на класическия консерватизъм в известна степен са залегнали във възприятията на българските консерватори**. Според нея тези (общи) **принципи** са: (1) **религията** и консервативното гражданско общество - обществото е резултат от бавно и постепенно историческо **развитие**; (2) **традицията** и институциите възплъщават мъдростта на предците, поради това всяко поколение трябва да се съобразява с вече постигнатото - онова, което съдържа скрита **мъдрост, натрупана от много поколения**, която често е неразбираема за индивидуалния човешки разум; (3) **основната цел на всяко управление е осигуряването на ред и законност**, като нейното постигане е невъзможно без реализиране на **принципите за върховенството на правото и равенството на всички граждани пред законите**; (4) **редът и законността предхождат свободата, няма свобода там, където няма ред и законност**; (5) във всяко добре устроено общество непременно съществуват **йерархия, различия, водачество, но неограничената власт, независимо дали принадлежи на мнозинството или на една личност, е пагубна за обществото**; (6) частната собственост е предпоставка за свободата и за преследването на лично щастие; (7) **социалното неравенство е неизбежно, дори то е желателно**, защото е резултат от човешката свобода; (8) принципът на **частната собственост** е желателен, защото е гарант на човешката свобода.⁷⁶

Постоянството и трайността са отличителна характеристика за възгледите на българските консерватори. По отношение на традицията, мъдростта от поколенията, идеите и концепциите за свободата, ролята на държавата, справедливостта и равенството пред закона е налице единомислие между българските и класическите консерватори. Тоест, идеалите и политическите цели, независимо от различните периоди и исторически контекст, се основават на **една и съща философия, споделяща консервативните принципи и ценности**.

---

⁷⁶ Гешева, Й. Консерваторите, партията, личностите и изграждане на българската държава 1879-1886 г., ИК Дюо Мира, С., 2013, с. 16

Във втория параграф в глава втора се проследява произходът и развитието на политическото семейство на Европейската народна партия, като се установява дали то е изразител на консервативни принципи и ценности в Европейския съюз. Европейската народна партия (ЕНП) е най-голямата политическа и парламентарна група в Европейския парламент (ЕП), която представлява дясноцентристите, консервативни и християндемократически партии в Европа. Историята на ЕНП датира от първата половина на миналия век, когато в началото на 20-те години Луиджи Стурзо (католически свещеник от италианската Християндемократическа партия) се опитва да създаде „Интернационал“ на народните партии.⁷⁷ Съвременната ЕНП е продукт на дълга еволюция. Първоначално създадена като свободна конфедерация на християндемократическите партии от Западна Европа, тя прогресивно се разширява, като включва консервативни и либерално-консервативни партии в целия континент и се превръща в общото политическо семейство на европейския десен център, чиито ценности са без конфесионална и църковна обвързаност.⁷⁸ В тази част от дисертационния труд се проследява произхода и развитието на ЕНП, включително приемането и позиционирането на българските дясноцентристки и консервативни политически партии в нея.

През 1924 г. в Париж е създаден "Международен секретариат на вдъхновените от християните демократични партии", който цели да насърчи сътрудничество между християндемократическите партии. Въпреки опитите за съвместна работа, организацията се разпада през 1939 г. поради несъгласия относно Версайския договор.⁷⁹ След Втората световна война, през 1947 г., се организира среща на християндемократическите партии в Люцерн, на която се поставя началото на нови международни структури като "Nouvelles Équipes Internationales" (НОИ), които се стремят да създадат неформална мрежа за сътрудничество.⁸⁰

---

⁷⁷ Jansen, T., Van Hecke, S. *At Europe's Service: The Origins and Evolution of the European People's Party*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011, p. 353.

⁷⁸ Tensen, B., et al. *The Christian Democratic Origins of the European People's Party: Values and Relevance for Policies*, Wilfried Martens Centre for European Studies, 2014, p. 2.

⁷⁹ Hanley, D. *Christian Democracy In Europe: A Comparative Perspective*, Pinter Publishers, 1996, p. 186.

⁸⁰ Cellini, J. *The Idea of Europe at the Origins of the European People's Party: The Making of the European Manifesto and of the EPP's Political Programme*, *Journal of European Integration History*, Vol. 24, No. 1, 2018, p. 80.

През 1953 г. НОИ играе важна роля в създаването на първата християндемократическа група в Европейската общност за въглища и стомана, а през 1965 г. се трансформира в Европейския съюз на християндемократите (ЕСХД). През 1976 г. е създадена Европейската народна партия (ЕНП), която включва партии от 7 държави членки на ЕС.⁸¹ През 1978 г. консервативни партии създават Европейския демократичен съюз (ЕДС), който допринася за по-тясното сътрудничество с ЕНП, като по-късно всички дясноцентристки партии се обединяват под ЕНП.⁸²

Падането на Желязната завеса през 1989 г. и демократизацията на Източния блок значително променят Европейската народна партия (ЕНП). След разпускането на италианската Християндемократическа партия, германските ХДС/ХСС стават водеща сила в ЕНП.⁸³ Партията започва да привлича консервативни, дясноцентристки и либерални партии от Централна и Източна Европа, подготвяйки се за разширяването на ЕС през 2004 и 2007 г.⁸⁴ Тази стратегия укрепва влиянието на ЕНП, като тя коригира своята философия, за да приеме нови електорални групи от целия континент, включително от Скандинавия.⁸⁵

След падането на Желязната завеса, ЕНП осъзнава необходимостта да приеме различни консервативни и либерално-консервативни ценности, което води до разногласия по отношение на бъдещето на ЕС. Вътрешното напрежение между визиите за „Европа на нациите“ и „европейска федерация“ завършва през 2009 г.,⁸⁶ когато Европейските демократи се отделят и сформират групата на Европейските консерватори и реформисти. Тази нова група става основен опонент на ЕНП в консервативния политически спектър на Европа.⁸⁷ Все пак в Европа политическият консерватизъм остава положително свързан с дясната

---

⁸¹ Гуселетов, Б. Сохранит ли ЕНП лидерство на политической арене Европы? Научно-аналитический вестник ИЕ РАН, 2020, №1, стр. 37-38.

⁸² Fontaine, P. *Voyage to the Heart of Europe, 1953-2009: A History of the Christian-Democratic Group and the Group of the European People's Party in the European Parliament*, Brussels: Racine, 2009, pp. 148-151.

⁸³ Гуселетов, Б. Сохранит ли ЕНП лидерство на политической арене Европы? Научно-аналитический вестник ИЕ РАН, 2020, №1, стр. 38-39.

⁸⁴ King, T. *How the EPP Lost Its Way*, Politico, 2019. Available: <https://bitly.ws/35n6v>. Accessed on: April 15, 2023.

⁸⁵ Campbell, H. *European People's Party. History & Society*, Britannica. Available: <https://www.britannica.com/topic/European-Peoples-Party>. Accessed on: April 20, 2023.

⁸⁶ Tensen, B., et al. *The Christian Democratic Origins of the European People's Party: Values and Relevance for Policies*, Wilfried Martens Centre for European Studies, 2014, pp. 6-7.

⁸⁷ Taylor, S. *UK Conservatives to Leave the EPP-ED Group*, Politico, 2009. Available: <https://www.politico.eu/article/uk-conservatives-to-leave-the-epp-ed-group/>. Accessed on: April 16, 2023.

ориентация в западните страни, макар в бившите комунистически страни отношенията да варират и да са културно, политически и икономически разнообразни.⁸⁸

След изборите за Европейски парламент през юни 2009 г. ЕНП се връща към старото си име като група на „Европейската народна партия“.⁸⁹ Освен това, парламентарната група на ЕНП има мнозинство в бюрото и председателството, които са основните сили на ЕП.⁹⁰ През 2023 г. ЕНП има 178 мандата от 705 депутати в ЕП, а България има 7 представители в ЕНП.⁹¹ Председателят на Европейския парламент Роберта Мецола е от групата на ЕНП, както и председателят на Европейската комисия — Урсула фон дер Лайен⁹², а комисарите на ЕНП заемат ключови ресори, от които зависи посоката за бъдещето на Европа.⁹³ Баварецът Манфред Вебер ръководи дясноцентристката група на Европейската народна партия, която е група от консервативни и християндемократически дясноцентристки партии в Европейския парламент.⁹⁴ В момента ЕНП включва 84 партии и партньори от 44 държави, 12 държавни и правителствени ръководители от ЕС, 10 членове на Европейската комисия и е най-голямата парламентарна група в ЕП.⁹⁵

Краткият исторически преглед дава основание да се направи извод, че ЕНП през годините на своето развитие винаги е в дясноцентристкия спектър, споделящ както християндемократични, така и консервативни ценности. Към момента ЕНП определя своите политики в полза на всички европейски граждани и се бори за по-амбициозна и по-уверена в себе си Европа. Партията защитава правото на всеки да има равна възможност за успех спрямо качествата и талантите си. ЕНП подкрепя идеята на обединена Европа и политики без противоречие между европейски, национални и местни идентичности. Убедително се

---

⁸⁸ Aspelund, A., Lindeman, M., Verkasalo, M. Political Conservatism and Left-Right Orientation in 28 Eastern and Western European Countries, in: *Journal of Political Psychology*, Vol. 34, No. 3, 2013, pp. 409-417.

⁸⁹ Augustin, S. EPP Group in the European Parliament, Konrad Adenauer Stiftung, 2017, p. 7.

⁹⁰ Hanley, D. *Christian Democracy In Europe: A Comparative Perspective*, Pinter Publishers, 1996, pp. 187-188.

⁹¹ MEPs by Member State and Political Group, Europa.eu. Available: <https://bitly.ws/35o7o>. Accessed on: April 22, 2023.

⁹² Председатели начело на всяка от трите основни институции на ЕС. Достъпно на: <https://bitly.ws/37eML>. Посетено на: 14 април 2023.

⁹³ Комисарите на ЕНП с ключови позиции за бъдещето на Европа. Достъпно на: <https://bitly.ws/37eQu>. Посетено на: 14 април 2023.

⁹⁴ Maushagen, P. German Conservative Seeks to Front Center-Right in EU Elections - Source, Reuters, 2018. Available: <https://bitly.ws/357tv>. Accessed on: April 14, 2023.

⁹⁵ EPP Today. Available: <https://www.epp.eu/who-we-are>. Accessed on: April 14, 2023.

застъпва за по-конкурентна и демократична Европа, в която хората пътуват, работят, правят бизнес, инвестират, учат се един от друг, купуват, продават, сътрудничат си и се обединяват. Бори се за самоуверена Европа, която признава своята уникална история и наследство и защитава своя начин на живот.⁹⁶ Тази концепция е в съответствие с консервативния принцип, че европейската култура, история и идентичност трябва да бъдат съхранявани и уважавани.

В дисертационния труд се отбелязва, че ЕНП обединява християндемократи, консерватори, либерали и центристи. Това означава две неща: първо, ЕНП е разнообразна коалиция със значителен спектър от възгледи по много конкретни политики; и второ, многообразие, което трябва да има силна основа от общи ценности, които поддържат политическите формации на ЕНП заедно. Именно това разнообразие, както и тази **стабилна основа от споделени ценности**, придават на семейството на ЕНП уникалната сила.⁹⁷ Важно е да се подчертае, че анализът не се ангажира с идентифицирането на ЕНП като политическа идеология и сравнение дали тя е консервативна или християндемократична. Въпреки че християндемократията се развива като ново идеологическо и политическо течение в края на XIX век, а след Втората световна война се превръща в основна идеология на десницата, заимстваща от класическия консерватизъм и от клерикализма, ние ще търсим сходство **единствено по отношение на консервативните принципи и ценности**.⁹⁸ Позициите на ЕНП относно ролята на държавата в социалните и икономическите политики са почти огледален образ на **консервативния идеал за ред**: свободният пазар, в който държавата само установява общите условия, но по никакъв начин не участва в конкуренцията. За ЕНП всеки има шанс на свободния пазар; търсенето и предлагането създават оптимално разпределение на богатата и ресурсите, а въпросът за социалната справедливост се заличава като абсурден.⁹⁹ Затова се прави анализ на основните ценности, които ЕНП споделя и определя за свой ориентир при вземането на решения и създаването на политики.

---

⁹⁶ Mission & Vision, EPP. Available: <https://www.eppgroup.eu/who-we-are/our-mission-amp-values>. Accessed on: April 16, 2023.

⁹⁷ Faslabend, W., Pröll, J. The European People's Party: Successes and Future Challenges, Edition Noir, Vienna, 2010, p. 10.

⁹⁸ Тодоров, А. Елементи на политиката, Глава Политическите идеологии, Нов Български Университет, 2012, стр. 4-5.

⁹⁹ Faslabend, W., Pröll, J. The European People's Party: Successes and Future Challenges, Edition Noir, Vienna, 2010, p. 15.

В тази част от дисертационния труд се правят следните изводи: (1) **ЕНП споделя основните консервативни принципи и ценности:** „свобода и отговорност, достойнство на човешката личност, солидарност, субсидиарност, справедливост, върховенство на закона и демокрация.”¹⁰⁰ Партията категорично защитава основни консервативни принципи и ценности, като традиция, семейни ценности, неприкосновеност на частната собственост, ограничена държавна намеса, придържане към върховенството на закона, принципите на свободния пазарен капитализъм, индивидуална свобода и национална идентичност; (2) От друга страна, в този документ липсва защитата на други основни консервативни принципи и ценности, а именно: религиозност, аристокрация, йерархия и приемане на неравенството на човешкия индивид. Посоченото може да се обясни с това, че в ценностите на ЕНП има отразяване и привеждане в съответствие със съвременните социални и политически условия на Европа, която живее в мир и благоденствие. Следователно ЕНП демонстрира умение за актуализиране на класически ценности и принципи, като прави разлика между това какво да се запази, какво да се подобри, какво да се избягва и с какво да се бори партията - свобода и отговорност, достойнство на човешката личност, солидарност, справедливост и върховенството на закона.¹⁰¹

През 90-те и началото на 2000 г. ЕНП влага много усилия за набиране на потенциални нови членове от страните в Централна и Източна Европа. ЕНП групата приема голям брой нови членове от 12-те държави, които се присъединяват към ЕС през 2004 и 2007 г.¹⁰² **В тази група на новоприети членове са и българските партии от дясноцентристкия спектър.** През 1992 г. Съюз на демократичните сили е приета като асоцииран член в Европейския християндемократически съюз (ЕХДС). През 1995 г. Демократическата партия, заедно с новия си партньор в Народен съюз – БЗНС, са приети като пълноправни членове на ЕХДС, който през октомври 1996 г. взема решение за вливане в ЕНП.¹⁰³ **Така започва пътят на българските десни партии към политическото семейство на ЕНП.**

---

¹⁰⁰ A Union of Values - Final Text Agreed at XIV Congress. Core Values, p.1

¹⁰¹ Ibid., p.25

¹⁰² Wagner, M. The Right in the European Parliament Since 1979, Perspectives on European Politics and Society, Vol. 12, No. 1, 2011, pp. 8-10.

¹⁰³ Тодоров, А. Присъединяването на България към Европейския съюз: ролята на политическите партии. CSD Анализи Report 5, с. 24-25.

Дълго време ЕНП е представлявана в България от Съюза на демократичните сили. Партията се създава непосредствено след падането на комунизма. **СДС подава молба за членство през 1997 г. и получава статут на наблюдател през 1998 г. През 2007 г. партията става пълноправен член на ЕНП.** Между 1994 и 2001 г. СДС се оглавява от Иван Костов, който в този период е министър-председател (1997–2001) на България. Костов подава оставка като председател на СДС и създава през 2004 г. нова политическа сила, **Демократи за силна България.** През 2006 г. партията става асоцииран член, а през 2007 г., след влизането на България в ЕС, става пълноправен член на ЕНП. Земеделският народен съюз, до 2006 г. известен като БЗНС – Народен съюз, и Демократическата партия стават пълноправни членове на ЕНП след присъединяването на България към ЕС. През 2006 г. се сформира нова дясноцентристка партия, Граждани за европейско развитие на България. Партията се ръководи от Бойко Борисов, министър-председател на България от 2009 г. **ГЕРБ е приета за пълноправен член на ЕНП през 2008 г.**¹⁰⁴ „Движение България на гражданите“ (ДБГ) официално става член на Европейската народна партия (ЕНП) през 2015 г., като нейн председател е вицепремиерът по европейските политики на България Меглена Кунева.¹⁰⁵ Към момента активните български партии членки на Европейската народна партия са четири: „Съюз на демократичните сили“, „Демократи за силна България“, „Граждани за европейско развитие на България“ и „Движение България на гражданите“.¹⁰⁶ Именно тези четири политически партии са обект на анализ в настоящия дисертационен труд.

В трети параграф на втора лава се прави идеологическата идентификация на СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ, която изисква анализ на посочените партии с цел установяване дали те споделят консервативни принципи и ценности. Анализът цели да се установи степента на придържане или отклонение от консервативния профил, като се следва хронологичният ред на създаване на партиите. Изходните документи за анализ са техните основни политически

---

¹⁰⁴ Jansen, T., Van Hecke, S. *At Europe's Service: The Origins and Evolution of the European People's Party*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011, p. 77.

¹⁰⁵ ДБГ стана член на ЕНП, 2015. Достъпно на: <https://bitly.ws/3cjoq>. Посетено на: 14 април 2023.

¹⁰⁶ Parties & Partners. The EPP has currently 83 parties and partners from 44 countries. Available at: <https://www.epp.eu/parties-and-partners>. Accessed on: April 18, 2023.

документи - политически декларации за споделяните принципи и ценности, платформи, политически рамки и др.

В официалната страница на партия „Съюз на демократичните сили“ има представени няколко основни за партията документа, с които може да се направи анализ на принципите и ценностите, изповядвани от партията. Това са документите: „*Ценности*“, „*Мисия*“ – както и „*Програмна декларация на СДС*“. СДС категорично се обявява за приемане на програмни приоритети на партията, насочени към съхранение на консервативната ѝ същност в политически, икономически и морален смисъл.¹⁰⁷ Румен Христов, настоящ лидер на СДС, определя партията като най-старата консервативна политическа партия в България.¹⁰⁸ Настоящото ръководство на партията заявява, че целта на СДС е да заеме консервативното дясно политическо пространство. Националната идеология на СДС за Република България е дясно консервативно управление, а новата кауза на партията – европейски граждани с европейски доходи.¹⁰⁹

Анализът на посочените документи дава основание да се определят основните теми и идеи, които СДС споделя и са отнасящи се до консерватизма. Чрез анализ на основните документи на СДС се установява споделяне на основни за консерватизма принципи и ценности. Освен нейното самоопределяне като дясна и консервативна партия, можем да отчетем подчертаната в този анализ прилика в ангажимента в основните за консерватизма принципи и ценности, като: традиция, семейство, защита на частната собственост, ограниченото правителство, върховенството на закона и капитализма на свободния пазар, патриотизъм, индивидуална свобода и неравенството. Макар някои ценности да са споменати с нюансирана стойност, **СДС доказва своя консервативен профил.**

Политическа партия „Демократи за силна България“ създава „*Платформа на Модерната десница*“, в която се представят политическите принципи и ценности, в които партията вярва и защитава. Именно това е изходният документ, върху който бива изграден

---

¹⁰⁷ Програмна декларация на СДС, приета на теоретичната Национална конференция на 11 ноември 2018г. Достъпна на: <https://bitly.ws/3bEFP>. Посетено на: 24 април 2023.

¹⁰⁸ Поздравително писмо до Джордж Мелони от СДС. Достъпно на: <https://www.sds.bg/5318-2/>. Посетено на: 24 април 2023.

¹⁰⁹ СДС преизбра Румен Христов за свой председател, 2022. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bEXU>. Посетено на: 24 април 2023.

анализът на партията. ДСБ е замислена като дясна, консервативна партия и е позната като такава, макар смесването ѝ с различни политически коалиции през годините.¹¹⁰ Основна и важна цел през 2004 г. за ДСБ, когато партията се създава, е засилването на естествените съхранители - **семейството и институциите**, които партията отчита като отслабени.¹¹¹ Осъщественият анализ, чиято изходна база е „Платформа на модерната десница“, дава основание за извода, че партията има категоричен консервативен профил. В идейно и ценностно отношение, анализът на документа доказва, че партията е с дясна и консервативна насоченост, като споделя всички основни принципи и ценности на консервативната политическа философия.¹¹² Реториката, използвана в този документ, доказва значително силна връзка в защитата на консервативния светоглед. Не е случайна и връзката със символа на ДСБ, който е сходен с този на консерваторите във Великобритания - издигнатия пламтящ факел.^{113*} Платформата на партията, чийто слоган е „*Ние виждаме смисъла на политиката в това по-добри хора да създават по-добър живот в по-добър свят*“¹¹⁴, е в съответствие с принципите и ценностите на класическия консерватизъм.

Следва анализ, който се изгражда върху политическия документ „*Политическа рамка на ГЕРБ*“, представен на официалната страница на партията и представлява основния документ, в който се артикулират принципите и ценностите, в които ГЕРБ вярва. ГЕРБ застъпва основни за консервативната философия принципи и ценности – защита на семейството и неговото благосъстояние; защита на конкуренцията и частната инициатива на свободния пазар; индивидуална свобода и справедливост чрез ясни правила, ред и закони. Политическа партия Граждани за европейско развитие на България е определена като застъпваща консервативни и проевропейски позиции от немската платформа PolitPro за политически данни и статистика. В нея се твърди, че ГЕРБ **представлява консервативни**

---

¹¹⁰ Петров, Д. Медийната „омерта“ върху подмяната вгясно, 2022. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bXuw>. Посетено на: 27 април 2023.

¹¹¹ Партията на Костов се заяви като алтернатива на зависимите политици, 2004. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bXEK>. Посетено на: 27 април 2023.

¹¹² Анализ на програмните насоки на ДСБ, 2006. Институт за пазарна икономика. Достъпно на: <https://ime.bg/articles/analiz-na-programnite-nasoki-na-dsb/>. Посетено на: 20 април 2023.

¹¹³ Карасимеонов, Г. Партийната система в България, Фондация Фридрих Еберт, 2010, с. 196-197.

*Мотивацията на британските консерватори да използват символа на издигнат пламтящ факел е различна от тази на ДСБ. Приликата може по-скоро да се разглежда, като символна близост или стилистична такава.

¹¹⁴ Платформа на модерната десница. Достъпна на: <https://dsb.bg/platforma-dsb/>. Посетено на: 27 април 2023.

ценности, включително върховенство на закона, пазарна икономика и тясна връзка с Европейския съюз. Според платформата, **партията подчертава значението на стабилността и икономическия растеж.**¹¹⁵ Самият лидер на ГЕРБ определя партията като дясна и консервативна.¹¹⁶ В медийното пространство, като например немската емисия на "Франс Прес", също определя ГЕРБ като консервативна партия¹¹⁷, което мнение се споделя и от български сайтове и анализатори.¹¹⁸ Следователно можем да направим извод, че партията е припозната като споделяща и отстояваща в своите политики консервативни принципи и ценности.

На един от Националните си съвети Политическа партия „Движение България на гражданите“ създават и приемат официален партиен документ, чието съдържание определя ценностите и принципите на партията им. Подчертават, че именно принципите и ценностите им се основават на общочовешки ценности и реформаторски принципи. Общочовешки ценности, защото ДБГ вярват, че политика, която се води от принципи и ценности, е в полза на хората и обществото, а техните ценности и принципи трябва да бъдат водещи в действията, позициите и политическата им програма. Реформаторските принципи за ДБГ представляват алтернативата на провежданата към момента на тяхното основаване политика, която според партията е в полза на личния и олигархичния интерес.¹¹⁹ В заключение на анализа се обобщава, че в основния документ за партията ДБГ са представени ключови принципи и ценности: семейство и защита на частната собственост, върховенството на закона, свободен пазар, патриотизъм, индивидуална свобода и концепцията за неравенство. Подобно на класическото тълкуване за консерватизма, партията подчертава своята вяра, че именно тези ценности и принципи (които ДБГ споделя и защитава) са задължително условие за едно добро управление, като подчертава, че само

---

¹¹⁵ GERB - Aktuelle Umfragewerte und Standpunkte. Available: <https://politpro.eu/de/bulgarien/parteien/gerb>. Accessed on: April 19, 2023.

¹¹⁶ Бойко Борисов: ГЕРБ е дясна консервативна партия. (2021) Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9em>. Посетено на: 15 май 2023.

¹¹⁷ Пак ли? - чуждестранните медии за изборите в България. (2022). Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9sM>. Посетено на: 16 май 2023.

¹¹⁸ Защо ГЕРБ е консервативна партия? (2021) Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9Fg>. Посетено на: 16 май 2023.

¹¹⁹ Ценности и принципи на „Движение България на гражданите“. Приети на Национален съвет на „Движение България на гражданите“ – 5 ноември 2017 г.

защитата и спазването им могат да осигурят един по-добър живот на всички българи в собствената им страна.¹²⁰

За изясняване и съпоставяне на консервативния профил на партиите, чиито основни политически документи се анализират, е необходимо да се подчертае следното:

Първо. Партия ДСБ представлява цялостната консервативна философия и светоглед в своята „Платформа на модерната десница“.

Второ. След нея можем да отчетем подобно сходство в концепциите и в унисон с консервативните принципи и ценности на ДБГ в техния основен за партията документ „Ценности и принципи“.

Трето. Следвани от СДС, която в три различни платформи показва сходство с традиционните консервативни принципи и ценности, като демонстрира силен дух по отношение на тяхната защита.

Четвърто. Партия ГЕРБ, макар и отдалечена от консервативния профил, споделя някои основни за консервативната мисъл концепции, които заслужават своето внимание.

Анализът на съдържанието на основните документи на всяка една партия разкрива сложната картина на консервативната мисъл в България в съвременния политически контекст. Поради това в следващата част от дисертационния труд се прави контент анализ на програмните документи на отделните партии и коалиции, за да се изяснят цялостно профилите на четирите политически субекта.

Глава Трета. Принципи и ценности на консерватизма в политическите програми на българските партии, членуващи в ЕНП.

В трета глава се прави опит за емпирично търсене на доказателства за актуалността на ценностните нагласи в българското общество, за да се установи каква е консервативната

---

¹²⁰ Ценности и принципи на „Движение България на гражданите“. Приети на Национален съвет на „Движение България на гражданите“ – 5 ноември 2017 г.

перспектива и ролята на консервативните ценности в България. За анализ на равнище експертна оценка в тази глава се използват резултатите от проведени дълбочинни интервюта с експерти-анализатори и политици-практици. Така се търси цялостно разбиране за влиянието и проявлението на консервативните принципи и ценности в българския обществен и политически контекст. В тази част на дисертационния труд се прилага контент анализ, чиито източници са програмните документи за парламентарни избори на анализиранияте партии. Анализът е насочен основно към консервативните принципи и ценности и как те „присъстват“ в съответните документи.

Анализът на основните политически документи на българските партии, активни членки на ЕНП, показва наличие на силно изразен ангажимент към консервативните принципи и ценности. По тази причина разглеждаме нагласите и отношението към консервативните ценности в българското общество. Такъв анализ допринася за отговор на следните въпроси:

Първо. Съществува ли кореспонденция между консервативните принципи и ценности, които политическите партии СДС, ДБС, ГЕРБ и ДБГ споделят и ценностните нагласи в българското общество?

Второ. Възприема ли българското общество консервативните партии като свои адекватни политически представители, отразяващи обществените предпочитания и политическите ценности?

Трето. Какви са актуалните политически тенденции и нагласи в обществото в България? Така се създава възможност за по-широко разбиране за взаимодействието между политическите идеологии и обществените ценности.

Отговорите на посочените въпроси се основават на вторичен анализ на данни за ценностните нагласи в българското общество. Затова изследователските фокуса в тази част на дисертационния труд са: анализ на ценностите в съвременното българско общество, чрез вторичен анализ на две национални представителни социологически изследвания; анализ на основата на научни публикации, свързани с обществените норми в българското общество, с които се осигурява по-задълбочена информация за ценностните нагласи и

културни идентичности, доминиращи в България и анализ на резултатите от проведени дълбочинни интервюта с експерти-изследователи и политици-практици.

В хода на политическите процеси основната задача на политиката е да създава условия и да определя посоки, които се приемат от по-голямата част от обществото. *„Битката за най-добрите идеи и визии, както и изкуството за тяхното осъществяване се основава на ценности, дълбоки убеждения, човешки образи, а при немалко хора и на вярата в Господ - Бог.“*¹²¹ Всяка политическа доктрина, философия и/или идеология се състои от принципи и правила, които формират предпочитания и обвързват хората чрез тях. Поради това ценностите и идеологиите са тясно свързани, макар ценностите да съществуват извън идеологиите.¹²² Точно в тази рамка на взаимодействие между ценностните убеждения в българското общество и политическите послания се проследява нейната сложност и специфика. Според политолози преобладаващата политическа култура в България днес е силно белязана от общностен консерватизъм, национални мечти, личностно центриране, както и недоверие към политическата класа като цяло.¹²³ Първан Симеонов отбелязва, че в България актуалното политическо деление напоследък е между консервативно и прогресивно, доминиращо пред делението за ляво-дясно и изток-запад.¹²⁴ Ето защо трябва да се анализира кои настроения и нагласи в българското общество са актуални и представят съдържанието на политическото деление между консерватизъм и либерализъм.

Българското общество демонстрира силна връзка между религията и семейните ценности, които са в основата на консервативната идентичност. Изследванията сочат, че семейството и бракът са основополагащи за българина, като 53% от населението смята, че трябва да се сключва брак, а 82% вярват, че животът е безсмислен без него. Съществува ясно предпочитание към традиционния брачен съюз, като 88% от анкетираните подкрепят

---

¹²¹ Денерт, Ш. Ценности и политика: ЕС и Югоизточна Европа, Фондация "Фридрих Еберт", Бюро София, с. 2.

¹²² Благоева, Б. Ценности срещу интереси в политиката, ИК-УНСС, 2022, с. 77-80.

¹²³ Todorov, A. Bulgarian Political Culture and Civic Participation, Friedrich Ebert Foundation, Office Bulgaria, Analyses, 2011, pp. 0-1.

¹²⁴ Симеонов, П. Актуалното деление е между консервативно и прогресивно, Консерваторъ, 2019. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/parvan-simeonov-aktualnoto-delenie-e-mejdu-progresivno-i-konservativno/>. Посетено на: 11 ноември 2023.

идеята, че бракът трябва да е между мъж и жена.¹²⁵ Тези данни утвърждават консервативния профил на българското общество, което оценява високо семейните структури, въпреки някои светски тенденции сред младите.

Религията също заема значимо място в културната идентичност на българите, като 63% вярват в Бог. Въпреки това, само една трета от населението смята, че религията е много важна част от живота им, като повечето хора посещават храмове само по празници. По отношение на ролята на религиозните институции, 60% от анкетираните не подкрепят тяхното участие в управлението на държавата, демонстрирайки предпочитание към секуларизъм в политическите дела.¹²⁶ При най-младите (18-29 г.) личи по-нисък дял на отговорили на въпроса дали вярват в Бог. Най-религиозни се оказват живеещите в селата, като близо три четвърти от тях вярват в Бог. В столицата дяловете на вярващите и невярващите са относително равни.¹²⁷ Тези нагласи подчертават особеностите на консервативния профил на българското общество, което съчетава религиозни и семейни ценности с модерни светски принципи.

Битът и културата на българската нация се формират в течение на хилядолетия. Българските обичаи се коренят в далечното минало и са здраво преплетени с историята и християнската религия.¹²⁸ Традициите и обичаите заемат централно място в българската култура и се свързват с колективно ориентирани ценности. Българското общество отдава голямо значение на традиционните семейни и религиозни ценности, като консервативното отношение към тях се проявява в устойчивостта им и предаването им през поколенията. Уважението към традициите и културата е дълбоко вкоренено в обществото, като 90% от анкетираните в изследване споделят гордостта си от българските фолклорни традиции и обичаи. Гордостта от националната идентичност е силно изразена сред българите, като 81% се определят предимно като българи, а не граждани на света. Същевременно, 79% от тях вярват, че Европейският съюз трябва да бъде съюз от суверенни държави, а 68% смятат, че

---

¹²⁵ Сумеонов, П. Консервативен ли е българинът? Консерваторъ, 2020. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/hipotezi-za-konservativnostta-na-obshtestvoto-ni/>. Посетено на: 3 ноември 2023.

¹²⁶ Пак там.

¹²⁷ Славкова, Е. Изследване на ценностните нагласи на българите (Втора част), Агенция "Тренг", 2017. Онлайн достъпно на: <https://s.shopeee.com/32Ou>. Посетено на: 5 ноември 2023.

¹²⁸ Бум и култура, New Bulgarian Blog. Онлайн достъпно на: <https://shorturl.at/ftJZ8>. Посетено на: 12 декември 2023.

българите са велик народ. Тези нагласи подчертават ангажимента на обществото към съхранението на националното и културното наследство, което се свързва с консервативни ценности като защита на националните интереси и автономия.¹²⁹

Изследването на агенция „Тренд“ показва, че консервативните възгледи на българското общество се проявяват ясно чрез ценности като семейството, свободата, върховенството на закона и неприкосновеността на частната собственост. Тези приоритети съответстват на класическите принципи на консерватизма и се наблюдават и в партийните документи на десни партии като СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ. Въпреки това, съществуват различия между обществените нагласи и позициите на тези партии, особено по отношение на ролята на държавата, което изисква по-задълбочен анализ на културния и политическия профил на обществото. Несъответствието с класическите консервативни ценности се изразява най-вече в предпочитанието на българите за по-силна роля на държавата. Докато 44% смятат, че държавната намеса подпомага икономиката, консервативните общества обикновено се противопоставят на такава намеса. Въпреки това, съществува разделение в нагласите, като 51% от респондентите подкрепят авторитарно управление, докато 48% предпочитат плурализъм и права на гражданите.¹³⁰ Тези данни показват, че обществото е разделено относно степента на правителствен контрол, което поставя българските нагласи извън рамките на традиционния консерватизъм.

Консерватизмът е общ фактор, лежащ в основата на цялото поле на социални нагласи. Въз основа на научни дискусии за „идеалния консерватор“ се предполага, че консервативните хора наблягат на ценности, свързани с привързаността към правилата и авторитета и омаловажават други ценности, загрижени за равенството, свободата, любовта и удоволствието.¹³¹ В межкултурните анализи на Шалом Шварц* българската култура принадлежи към културния регион на Източна Европа с високо ниво на консерватизъм,

---

¹²⁹ Симеонов, П. Консервативен ли е българинът? Консерваторъ, 2020. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/hipotezi-za-konservativnostta-na-obshtestvoto-ni/>. Посетено на: 3 ноември 2023.

¹³⁰ Славкова, Е. Изследване на ценностните нагласи на българите (Втора част), Агенция "Тренд", 2017. Онлайн достъпно на: <https://s.shopeee.com/320u>. Посетено на: 5 ноември 2023.

¹³¹ Feather, N.T. Value Correlates of Conservatism in: *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 37, no. 9, 1979, pp. 1617-1630.

* Шалом Шварц е социален психолог, межкултурен изследовател и създател на теорията за основните човешки ценности (универсалните ценности като латентни мотивации и потребности).

което я дистанцира от Западноевропейския домейн.¹³² Както консерватизмът, така и йерархичните ценности са по-важни средно в България, спрямо други държави от Централна и Източна Европа.¹³³ Отново, спрямо разделителната линия между ценностните нагласи в Западна, Източна и Централна Европа и тяхното позициониране в политическия спектър – в България, приемането на неравенството е свързано с дясната ориентация.¹³⁴ Сред основните ценности, които са възприети от българското общество, можем да посочим още: сигурност, законност и ред, с акцент върху националната сигурност и вътрешния ред в страната, включително подкрепа за силни военни и полицейски власти и неприкосновеност на личната собственост.¹³⁵ Посочените данни подчертават не просто обществените ценностни нагласи сред българите, но и силната им връзка с консерватизма и придържането към неговите традиционни принципи и ценности. Изследванията предполагат, че консервативното светоусещане в България не е просто политическа или партийна позиция, а е дълбоко вкоренено в културата на обществото, следствие на която се формират социалните и политически нагласи. В контекста на взаимодействието между политическите идеологии и обществените ценности, можем да направим извод, че съществува висока степен на сходство между защитаваните ценности от анализиранияте партии в предходната част на дисертационния труд и представените данни за обществените ценностни нагласи в България.

На основата на осъществения анализ в първи параграф на трета глава се формулират следните изводи:

Първо. Ценностните нагласи на българското общество са благоприятна предпоставка за приемането и припознаването на консервативните ценности и принципи, залегнали в политическите документи на българските партии, активни членки на ЕНП.

---

¹³² Garvanova, M. Value orientations of the Bulgarian culture within the European context, Proceedings of the 4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM, 2017, pp. 469-476.

¹³³ Schwartz, S.H., Bardi, A., Bianchi, G. Value adaptation to the imposition and collapse of communist regimes in East-Central Europe in: J. Duckitt & S.A. Renshon (Eds.), Political psychology: Cultural and cross-cultural foundations, Macmillan, 2000, pp. 217-237.

¹³⁴ Aspelund, A., Lindeman, M., Verkasalo, M. Political conservatism and left-right orientation in 28 Eastern and Western European countries in: Political Psychology, vol. 34(3), 2013, pp. 409-417.

¹³⁵ Konstantinov, M. Statism as a conservative political value in Bulgaria in: Sociological Problems, vol. 54(1), 2022, pp. 153-171.

Второ. Съответствието между ценностните нагласи на българското общество и заявените ценности от българските политически партии, анализирани във Втора Глава, предполага, че тези партии са потенциално автентичните политически представители, които артикулират обществените предпочитания и нагласи. Активните партии членки на ЕНП могат да бъдат не само партийни субекти с цел политическо представителство, но и културни изразители на консервативната социална общност в България.

Трето, изхождайки от това, че идеологическата ориентация се влияе от основните индивидуални ценности, дефинирани като мотивационна подструктура на идеологиите, чрез посредничеството на основните политически ценности¹³⁶ и чрез анализа на ценностните нагласи в българското общество и утвърденото предпочитание към ценности и норми, като семейството, религията и родолюбието, може да се твърди, че сред българското общество са налице консервативни политически тенденции. Следователно, утвърдените ценности в българското общество доказват неговия консервативен характер.

Макар личните нагласи и перцепции на българина да не представляват политически ценности, те могат да бъдат разглеждани като идеологическа предпоставка и определяща връзка за приемането на политическия консерватизъм. В последващия анализ се установява дали в политическите програми на изследваните партии се декларира споделянето на ценности, възприети от българското общество.

За цялостното разбиране на консервативните принципи и ценности в рамките на българските политически партии, активни членки на ЕНП, в параграф две на трета глава се представят резултатите от проведени дълбочинни интервюта с политици-практици. Целта на проведените интервюта е да се установи дали принципите и ценностите, анализирани в програмни и основни политически документи, са в съответствие с разбирането на политици-практици, които активно участват в тяхното съставяне. Затова **въпросите към политиците-практици са разделени на две отделни групи.**

Интервюираните политици-практици са представители на български политически партии, активни членки на ЕНП. Избраните политици заемат високопоставени позиции в

---

¹³⁶ Konstantinov, M. Statism as a conservative political value in Bulgaria in: Sociological Problems, vol. 54(1), 2022, pp. 153-171.

своите партии, участват във взимането на решения и са изразители на партийните принципи и ценности. Тяхното разпределение е следното:

- Министър-председател и министри на България в периода 1997 – 2001 г.;
- Член на Европейския парламент и представител на ЕНП;
- Бивши председатели на партии и коалиции, настоящи членове на национални ръководства и съвети на партии;
- Настоящи общински съветници в градовете София и Пловдив.

Първата група въпроси изследва мненията на политиците, по отношение на това **кои според тях са основните принципи и ценности на консервативните политически партии от десноцентристкия спектър в България? Дали те се различават от класическите консервативни принципи и ценности, от една страна, а от друга – дали се различават от тези на ЕНП?** Резултатите от няколко интервюта сочат, че **според някои политици**, е налице изразяване на консервативни принципи и ценности, които са близки до класическата форма.

Интервютата с български политици разкриват, че консервативните ценности на партиите от десноцентристкия спектър в България често се доближават до класическите консервативни принципи. Основни ценности като свободата на личността, защитата на частната собственост, християнската религия и капитализма са широко споделяни, но не се прилагат в крайна форма. Политиците изтъкват важността на свобода, справедливост и сигурност, като особено внимание се отделя на защитата на семейните ценности и демократичните принципи. Въпреки това, според някои от интервюираните в исторически контекст, консервативните партии като СДС и ДСБ не успяват да изградят трайни политически концепции, базирани на тези принципи, докато след 2001 г. десницата претърпява разделение и промени в своите приоритети.

Макар общите принципи, интервюираните отбелязват и съществени различия между българските консервативни партии и Европейската народна партия (ЕНП). Докато ЕНП акцентира върху сигурността и солидарността в рамките на европейската интеграция, българските партии поставят по-силен фокус върху антикомунизма и патриотизма. Всички

интервюирани определят партиите, които представляват, като консервативни и споделящи класическите консервативни принципи и ценности.

Втората група въпроси изследва мненията на политиците-практици, по отношение на това, дали интервюираните смятат, че **консервативните политически принципи и ценности имат подкрепа в България**, получихме отговори, които подчертават консенсус и почти еднакво разбиране, защото според всички тях консервативните принципи и ценности намират широка подкрепа в българското общество. Те посочват, че българският народ има консервативен мироглед, дори ако партиите не винаги го осъзнават и адаптират. Присъствието на десни партии в парламента и правителствата през последните 30 години се разглежда като доказателство за тази подкрепа. Въпреки това, има критики към политическите лидери, които не дават път на младите и липсва обновяване на политическите идеи.

В заключение на проведените интервюта с политици-практици се правят следните изводи по отношение на двете групи въпроси:

- 1) **Не се установява съществена разлика** между консервативните принципи и ценности от анализирания във *Втора и Трета Глава* политически и програмни документи на българските партии, активни членки на ЕНП и споделяните в интервюта мнения на политиците-практици, представители на тези политически партии. Единствено бе отбелязано, че **не всички партии успяват да защитят своите принципи и ценности, когато участват в коалиции**.
- 2) Интервюираните политици-практици защитиха своето членство в ЕНП, чрез утвърждаване на общите принципи и ценности, както и единомислие по провеждане на основните политики, макар **някои политици да поставиха под въпрос консервативната същност на ЕНП**. Освен това, сред тези отговори получихме и потвърждение от страна на ангажимента на ЕНП към основни, дълбоко вкоренени консервативни ценности, които освен, че определят идентичността на най-голямото европейско семейство, биват съхранявани и в днешни времена.
- 3) Отговорите на интервюираните за тези две групи въпроси, отразяват спецификите в политическата ценностна система на българските десни и консервативни партии, които според повечето политици, участвали в изследването са семейните,

религиозни и патриотични ценности. Също така, бе подчертана разликата между традиционализма и разбирането му в националните консервативни ценности и общоевропейските от страна на ЕНП. Важно е да се отбележи, че тези различия са само по отношение в подхода на тяхната (консервативните ценности) защита.

- 4) При оценка на гледните точки на интервюираните политици-практици относно подкрепата на консервативните принципи и ценности сред обществото в България, отговорите показват широк консенсус и потвърждават тяхната важност. Интересното тук е, че е налице общо признание, че консервативните принципи и ценности не се прилагат ефективно от десните партии, които се очаква да бъдат изразители на консерватизма в българското общество. **Причините**, които опитните политици посочиха за липсата на осъзнаване от страна на партиите, **макар и да са интересни**, не са обект на анализ в настоящият дисертационен труд, но поставят въпроси, чието поле на изследване би имало добавена стойност в областта на политическите науки.

В параграф три на трета глава се прави анализ на консервативни принципи и ценности в политическите предизборни програми на дясноцентристки и консервативни партии и коалиции в България. Сравнение за защитата на консервативни принципи и ценности правим от предизборните програми за парламентарни избори на четирите политически партии, активни членки на ЕНП - Съюз на демократичните сили, Демократи за силна България, Граждани за европейско развитие на България и Движение България на гражданите. Тъй като анализът, който предоставяме, е ключов за обективното разбиране дали тези партии имат консервативен профил, ние поставяме ограничението да **анализираме единствено самостоятелното им явяване на парламентарни избори в България и коалициите, в които участват две или повече партии**, активни членки на ЕНП. Това означава, че се анализират коалициите „Синята коалиция“, „Реформаторски блок“ и „ГЕРБ-СДС“; както и предизборната програма на „Обединените демократични сили“, поради това, че основната партия в тази коалиция е СДС, а създаването на партия ДСБ започва именно от парламентарната група на ОДС.¹³⁷ Темпоралните ограничения на анализа са с долна граница 1998 г., когато е приетото на първата българска партия член

---

¹³⁷ Костов научка СДС (2004). Достъпно на: <https://www.mediapool.bg/kostov-napuska-sds-news103402.html>. Посетено на: 18 юни 2023.

на ЕНП е от 1998 г. (СДС) и и горна граница 2022 г., когато е написана последната политическа програма за парламентарни избори от активните партии, членки на ЕНП.

Осъщественият контент-анализ позволява следните изводи и обобщения:

Първо. Програмата на ОДС през 2001 г. се характеризира с ясно изразени консервативни принципи, насочени към защита на частната собственост, свободния пазар и минималната намеса на правителството в личния и икономическия живот на гражданите. В нея са заложили идеи, свързани с утвърждаване на семейните ценности и патриотизма, което отразява консервативния подход към националните интереси и идентичност. Идеите за индивидуална свобода и справедливост също заемат централно място в програмата.

Второ. Синята коалиция през 2009 г. предлага платформа, която е силно ориентирана към класическите консервативни принципи. В програмата се поставя акцент върху семейството, частната собственост и защитата на свободната пазарна инициатива. Върховенството на закона и защитата на националните интереси също са основни приоритети, което съответства на традиционните консервативни ценности, свързани със сигурността и стабилността на държавата.

Трето. ДБГ през 2013 г. следва консервативен подход в своята предизборна програма, като включва предложения за защита на частната собственост, индивидуалната свобода и ограничената намеса на държавата в личния и икономическия живот. Партията се придържа към принципите на капитализма на свободния пазар и националната идентичност, което подчертава важността на традиционните консервативни ценности, въпреки че аспектите на религията и йерархията са по-слабо застъпени.

Четвърто. ГЕРБ през 2013 г. включва в своята програма консервативни елементи, като защита на частната собственост, върховенството на закона и пазарния капитализъм. Партийният акцент върху националните интереси и сигурността допълнително подчертава патриотичните и консервативни ценности в предложените политики. Програмата демонстрира привързаност към семейните ценности и социалната справедливост, което отразява ключови консервативни принципи.

Пето. Реформаторският блок през 2014 г. представя платформа, базирана на консервативни принципи, като върховенството на закона, защитата на свободния пазар и

националната сигурност. Коалицията акцентира върху минималната намеса на държавата и защитата на националните интереси, което съответства на традиционните консервативни ценности.

Шесто. Програмата на ГЕРБ през 2017 г. демонстрира съответствие с консервативните ценности, като акцентира върху върховенството на закона, семейните ценности и защитата на свободния пазар. Политиките за националната сигурност и стабилността на държавата също са ключови елементи от предложените инициативи. Въпреки че не се обръща особено внимание на традицията и йерархията, програмата се основава на принципите на социална справедливост и икономическа свобода.

Седмо. Реформаторският блок през 2017 г. предлага програма, която продължава да утвърждава консервативни принципи като защитата на семейството, минималната намеса на държавата и върховенството на закона. Идеите за свободния пазар и националната сигурност също заемат централно място в платформата, което демонстрира придържане към традиционния консервативен светоглед. Въпреки това, отсъстват акценти върху религията и йерархията в обществото.

Осмо. Коалицията ГЕРБ-СДС през 2021 и 2022 г. има силно изразен консервативен профил, като поставя акцент върху консервативни ценности като защита на частната собственост, индивидуалната свобода и ограничената намеса на държавата в икономиката. В своите програми коалицията подчертава важността на семейството и патриотизма, както и на върховенството на закона. Политиките, свързани със свободния пазар и националната сигурност, също са в съответствие с консервативната философия, въпреки че традицията и религията не са особено застъпени.

В четвъртия параграф на третата глава от дисертационния труд се прави сравнителен анализ между класическите консервативни принципи и ценности и тези, които са защитавани от ЕНП, СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ, за да се установят техните различия и сходства. В Таблица 1. се илюстрира този сравнителен анализ. Важно е да се подчертае, че всички посочени принципи и ценности в таблицата са на база основните политически документи на отделните партийни субекти. Ако в тях липсва защитата на дадена консервативна ценност или принцип, но е налице такава в програмните документи, то тогава тя е отчетена. Ако някоя от партиите не е заявила защитата си за част от основните принципи и ценности на

консервативната философия, това е посочено, за да бъде пълно разбирането на сравнителния анализ. Анализът се съсредоточава върху сравнителното изследване на консервативните принципи и ценности, като: традиция, религия, семейство, аристокрацията и йерархия, индивидуална свобода и консервативната концепция за неравенството, ограничена държавна намеса, върховенството на закона, свободен пазар и патриотизъм, чрез защитата на националните интереси.

Сравнителният анализ установява, че всички анализирани партии – ЕНП, СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ, споделят и артикулират основните консервативни принципи и ценности. Съществено е да се отбележи, че българските политически партии, с малки изключения, споделят консервативните принципи и ценности в класическата им концепция и разбиране. Важно е да се отбележи, че четирите дясноцентристки партии са подчертано консервативни и споделят обща идеологическа рамка. От друга страна, това изравняване подчертава влиянието на консервативните идеали в българското общество, особено по отношение на политическия спектър, което може и да предполага по-широк консенсус по отношение на важни политически решения на национално ниво. Също така, този силно изразен ангажимент към консервативните принципи и ценности повдига въпроса за евентуалното сходство с принципите и ценностите, които избирателите традиционно подкрепят на парламентарни избори. Посочените констатации и изводи се основават на предпоставката, че е необходимо да се изследва доколко принципите и ценностите, подкрепяни от избирателите, съвпадат с консервативните възгледи, застъпвани от водещите партии - СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ.

В последния, пети параграф на третата глава от дисертационния труд се представят резултатите от проведените дълбочинни интервюта с експерти-изследователи. Целта на проведените интервюта е да се оценят мястото и ролята на консервативните принципи и ценности в българските политически партии и спецификите на българския консерватизъм. Чрез притежаваните знания и опит в областта на политическите науки, избраните интервюирани допринасят със своята критична оценка за установяването на това дали има различия между декларираните в политическите документи принципи и ценности, обществените очаквания за развитие и политическите практики. Затова **въпросите към експертите - изследователи отново са разделени на две отделни групи.**

Интервюваните експерти-изследователи са професионалисти, които притежават знания в областта на политическите науки, политическите партии и идеологии. Тяхното разпределение е следното:

- Представители на академичната общност;
- Бивши съветници по политики в ЕНП;
- Настоящи или бивши представители в Народното събрание на Република България.

Първата група въпроси е насочена към оценката на експертите-изследователи, **дали след демократичните промени в България има политически партии от дясноцентристкия спектър, които защитават консервативни принципи и ценности и кои са те; какви са спецификите на българския консерватизъм в сравнение с класическата консервативна философия.**

Експертите, участвали в интервюта, посочват, че след демократичните промени в България, редица партии от дясноцентристкия спектър, като СДС, ГЕРБ, ДСБ, ДБГ и други по-малки консервативни партии, споделят и защитават основните консервативни принципи и ценности. Според мнозина от тях, тези партии имат ясно изразен консервативен профил, като изповядват фундаментални принципи като защита на частната собственост, патриотизъм и капитализъм. Въпреки това, някои експерти подчертават, че на практика тези партии не винаги прилагат консервативните си идеологически позиции, особено когато са на власт. Други експерти добавят, че партии като ВМРО и „Републиканци за България“ също са примери за консервативни формации, които са се утвърдили през последните години.

Някои от интервюираните отбелязват, че макар в България да има партии с консервативни елементи, те не представляват напълно завършени консервативни формации, което се дължи на влиянието на либералния западен модел в началото на прехода. Експертите подчертават, че през последните години дясното в България започва да се осмисля все повече през призмата на консерватизма, като водещи фактори за този процес са традиционализмът на българското общество и политическият популизъм. В този контекст, ГЕРБ и други партии като КОД се опитват да обединят консервативни елементи с „по-раздвижена“ реторика.

Втората група въпроси е насочена към оценката на експертите-изследователи, за да оценят дали българските политически партии, членки на ЕНП споделят консервативните ценности на тази група в Европейския парламент, от една страна, а от друга – дали според тях има различия в политиките по защита на принципите и ценностите, които застъпват анализирани във Втора и Трета Глава политически партии.

Експертите-изследователи изразяват критика относно практическото прилагане на консервативните принципи от българските политически партии, членки на ЕНП. Според тях въпреки, че тези партии официално споделят ценностите на консерватизма, на практика често има разминаване между заявените принципи и реалното им прилагане. Това е особено видно, когато партиите са на власт, като те често не защитават изцяло консервативната философия и се ограничават до частично приложение на идеологическите постулати. Експертите отбелязват, че в много случаи консервативните партии в България показват слабости, свързани с липсата на единна политика за защита на тези ценности, както и с непознаване на собствените им идеологически корени, което води до неадекватни управленски решения.

Повечето експерти са съгласни, че българските партии членки на ЕНП като СДС, ДСБ и ГЕРБ следват основните ценности на групата на ЕНП в Европейския парламент, като свобода, пазарни механизми и борба с недемократични идеологии. Въпреки това, някои различия в позициите по конкретни въпроси като Истанбулската конвенция и миграционната политика все пак съществуват. Други експерти подчертават, че тези различия са по-скоро тактически и не засягат основната ценностна рамка на консервативните партии. Проблемът, според тях, е, че политиките на партиите в консервативния спектър често са непоследователни и не водят до ясно изразено отстояване на принципите им в дългосрочен план.

В заключение на проведените интервюта с експерти-изследователи се правят следните изводи по отношение на двете групи въпроси:

- 1) **Всички интервюирани потвърждават консервативната същност на изследваните партии на равнището на принципите и ценностите.** Макар някои от интервюираните да изказват съмнение по отношение на идеологическата същност

на ЕНП, останалата част потвърждава защитата на консервативните принципи и ценности от европейското семейство. В експертните интервюта се откроява критика по отношение на защитата на консервативните принципи и ценности в практиките и политиките, провеждани от правителствата.

- 2) Експертите-изследователи оценяват критично защитата на консервативните ценности както на българските партии – СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ, така и на ЕНП, както и осъзнаването на факта, че българското общество е консервативно.

III. САМООЦЕНКА ЗА ОСНОВНИТЕ НАУЧНИ ПОСТИЖЕНИЯ С ПРИНОСЕН ХАРАКТЕР В ДИСЕРТАЦИОННИ ТРУД

Научно-теоретични приноси:

Първо. Извеждане, систематизиране и съдържателен анализ на основните принципи и ценности на консервативната политическа философия, посредством исторически преглед на развитието на консерватизма.

Второ. Осъществен е сравнителен анализ на съдържателните особености на принципите и ценностите на неоконсерватизма и на американския консерватизъм. Изведени са приликите и различията между европейския и американския консерватизъм; както и специфичните особености на консерватизма в отделни европейски държави.

Трето. Изведени и анализирани са основните характеристики на българския консерватизъм и е защитена тезата за съдържателната му близост до европейския консерватизъм, посредством идентифицираните разлики в консервативните идеи на европейската и американската политическа мисъл.

Научно-приложни приноси:

Първо. Осъществен е исторически преглед на развитието на ЕНП и чрез съдържателен анализ на основните ѝ манифести е даден отговор на въпроса до каква степен ЕНП споделя основните принципи и ценности на консерватизма.

Второ. Систематизирана е информация за пътя на българските политически партии и тяхното позициониране в ЕНП и е направена оценка за тяхната ангажираност с принципите и ценностите на ЕНП и влиянието им върху политическите процеси в България.

Трето. Осъществен е контент-анализ на основните политически и програмни документи на българските политически партии, активни членове на ЕНП- СДС, ДСБ, ГЕРБ, ДБГ и е постигнато идеологическо идентифициране на партиите като притежаващи консервативен профил и споделящи основните принципи и ценности на консерватизма. Изготвена е авторска таблица, илюстрираща приликите и различията в споделените принципи и ценности от ЕНП, СДС, ДСБ, ГЕРБ и ДБГ.

IV. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ

1. Димитрова, Хр. Основни ценности на консервативната политическа философия: опит за съвременна интерпретация, В: Новите реалности и политическата наука, ИК – УНСС, С., 2021, с. 453-461, ISBN: 978-619-232-564-0

2. Dimitrova, H. "Conservative Principles and Values in Western Societies" in International Independent Scientific Journal, No. 59, 2024, ISSN 3547-2340, pp. 16-19, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10650598>.

3. Dimitrova, H. "Comparative Analysis of the Intra-Party Democracy of the Largest Right-Centrist and Conservative Parties in Bulgaria and Germany." The Politics & Security, Vol. 8, No. 2, 2024, pp. 41-46. ISSN 2535-0358 (Print), ISSN 2815-3324 (Online). DOI: 10.5281/zenodo.13936283.

4. Dimitrova H. "Crisis Management and Political Risk: A Comparative Study of GERB in Bulgaria and CDU in Germany During the COVID-19 Pandemic". Adopted for publication in the 67th issue of the journal International independent scientific journal. Publishing the electronic copy of the journal is up to 11/18/2024. ISSN 3547-2340

Таблица 1.: Сравнителна таблица на консервативните принципи и ценности

Източник: авторска таблица

Ценности	традиция	религия
Класическа концепция	дълбокото уважение към дългогодишни институции и обичаи; съхранената мъдрост и опит на предшествениците	общественото сближаване и укрепване на колективното поведение; морален компас, помагайки на мнозина да се придържат към етичните стандарти
ДБГ	не взима отношение	не взима отношение
ГЕРБ	не взима отношение	не взима отношение
ДСБ	уважаване към обичаите, традициите и институциите, защото възглавяват скритата мъдрост на опита	Бог и религията са свързани с морала и човешкото прилицие; не е задължително човек да следва някаква религия, за да бъде добър, както религиозността на другото не е гаранция за праведността и чистотата му.
СДС	традициите на европейската християнска цивилизация, на хуманните и демократичните традиции на Българското възрождане	не взима отношение
ЕНП	традицията и историческа приемственост основани на ценности, култура и история	не взима отношение

Ценности	семейство
Класическа концепция	основна социална институция; задълженията между родители и деца, са обвързващи и задължителни
ДБГ	основната единица на обществото и фундамент за изграждането на морални личности; най-добрата среда за възпитанието на децата и за предаването на взаимно уважение, добродетели и религиозни ценности от поколение на поколение
ГЕРБ	От Програма: законодателни инициатива за защита и подпомагане на семейството.
ДСБ	Всеки здрав и правоспособен гражданин носи отговорност за себе си и за своето семейство; защита на всички усилия на семейството си и всички негови членове
СДС	уверени в себе си граждани, които могат да поемат отговорност за себе си и за своите семейства
ЕНП	Семейства, в които бащите и майките поемат отговорност за децата си са в основата на обществото

Ценности	аристокрация и йерархия	защита на частната собственост
Класическа концепция	Йерархизъм е израз на уважение пред авторитета; аристокрацията - запазването на привилегии на елитите, чиято родова памет съхранява съсловната традиция	насърчвава индивидуалната отговорност, икономическата свобода и обществената стабилност; традицията на наследяването; абсолютна неприкосновеност на имуществото
ДВГ	не взима отношение	неприкосновеността на частната собственост е задължителен елемент за гарантиране на сигурността
ГЕРБ	не взима отношение	От програма: Равнопоставеност на собствениците на земеделски земи и гарантиране на правата им.
ДСБ	гражданите и обществото се нуждаят от йерархия и политическо управление	основа за нарастване на богатството и за проява на инициатива; неприкосновена собственост и гарантирано правото на собственика да се разпорежда със своето
СДС	не взима отношение	създаване на частна собственост; зачитане неприкосновеността на частната собственост
ЕНП	не взима отношение	зачитането на правото на собственост и неговата защита е от съществено значение

Ценности	индивидуална свобода и неравенството
Класическа концепция	индивидуалните свободи - всеки човек трябва да има автономията да преследва собственото си щастие, при условие че не нарушава правата на другите; неравенството - неизбежно и желателно, всеки се ражда с различен потенциал; индивидуалната свобода и присъщите неравенства се разглеждат като движещи сили за обществен прогрес и икономическо подобрене
ДБГ	свободата трябва да бъде осигурена от държавата възможност всеки да се реализира свободно и съобразно своите способности; всеки трябва да получи еднаква възможност за реализация; справедливостта дава равен старт, но не е гаранция за еднакъв резултат
ГЕРБ	свободата е фундамент на демократичното общество: само чрез нея може да се гради бъдеще и да се очаква развитие, защото свободата носи прогрес и благоденствие
ДСБ	свобода в творчеството и предприемчивостта на хората; дарява хората с възможността да изберат своя път, да рискуват и носят отговорността за своя избор; чрез осигуряването на свободата на хората, може да се постигне национално благополучие; неравенство - съществува равенство на всички само пред закона; в едно свободното общество различията между хората порождадат социално неравенство; личното благосъстояние на всеки зависи от него самия, от неговия труд и творчество
СДС	основата на дясната политика - да осигури индивидуална свобода чрез ясни правила; равенство във възможностите за реализация, а не до равенство в разпределението
ЕНП	свобода и отговорност, достойнство на човешката личност

Ценности	Ограничена Държавна намеса	справедливост/ върховенството на закона
Класическа концепция	правителство, което се намесва минимално в живота на своите граждани, вярвайки, че индивидуалните свободи могат да бъдат най-добре запазени, когато властта на държавата е ограничена	законите трябва да се прилагат безпристрастно, като се гарантира обществен ред и предвидимост; справедливост поравно за всички (независимо произхода на класата)
ДБГ	Програма, 2013: приватизация, концесиониране и публично-частно партньорство, за да се намали държавната намеса в икономиката	върховенството на правото е основен принцип за налагане на справедливостта; да гарантира свободата и на най-слабите
ГЕРБ	не взима отношение	няма свобода там където няма справедливост; правова държава и защитата на принципа за върховенство на закона
ДСБ	разделение и взаимен контрол между държавните власти; против срещу каквато и да е форма на центрация на неограничена власт в едни ръце или в една институция	справедливостта е във върховенството на закона; тя се постига с равенство на всички пред закона; справедливостта заедно със сигурността са условие за свободата
СДС	регионална политика и местно самоуправление; второ изборно ниво на самоуправление; разположено между общинската и централната власт.	съдебната система, която да осигури справедливо и бързо правораздаване за всеки българин; спазване на законите, защита на личните права и законни интереси, уважение правата и интересите на другите.
ЕНП	Една стройна Европа, която да се гради върху самоуправление от местни и регионални власти	Европа, основана на върховенството на закона; Законът е инструментът, който правителството използва за насърчаване на справедливостта

Ценности	свободен пазар	патриотизъм
Класическа концепция	икономика на свободния пазар, която насърчава индивидуалната инициатива, иновациите и икономическия просперитет; държавата не трябва да пречи на стопанската инициатива	националната идентичност, суверенитет и споделяното чувство за патриотизъм, обвързват общностите и осигуряват споделяна цел; лоялността към отечеството, с неговите специфични традиции, институции и история, културни постижения
ДЪГ	всеки да има възможността да предоставя стоки и услуги на свободния пазар	родолюбие, дълг към отечеството; българската култура и традиции да са обект на специално внимание и защита
ГЕРБ	партията свободната конкуренция и честните правила в икономическите отношения; конкуренцията трябва да бъде поощрявана чрез ясни и прозрачни правила	България да защити и реализира националните си интереси в рамките на ЕС и НАТО
ДАСБ	Пазарно стопанство, условия на свободна конкуренция; против монополите	защита на конкретни национални ценности и интереси, принадлежащи на националната общност
САС	свободен пазар на стоки, услуги и идеи; подкрепа на предприемачеството, творчеството и свободния труд	превърщане на материалното и нематериалното културно наследство в национален продукт; защита на националните интереси на България в ЕС и НАТО
ЕНП	Да се избягва всяко законодателство, обезкуражаващо частната инициатива; Личната инициатива е най-важният елемент за генериране на работа и богатство за всички	Въпреки националните си различия да се запази споделяното културно наследство на Европа; да се пази общото интелектуално и духовно наследство, разнообразния си национален произход и волята си за общо бъдеще

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

FACULTY OF INTERNATIONAL ECONOMICS AND POLITICS

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE

Hristina Ivanova Dimitrova

**THE PRINCIPLES AND VALUES OF CONSERVATISM AND THE
BULGARIAN POLITICAL PARTIES, MEMBERS OF THE EUROPEAN
PEOPLE'S PARTY**

AUTOABSTRACT

SOFIA

2024

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

FACULTY OF INTERNATIONAL ECONOMICS AND POLITICS

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE

Hristina Ivanova Dimitrova

**THE PRINCIPLES AND VALUES OF CONSERVATISM AND THE
BULGARIAN POLITICAL PARTIES, MEMBERS OF THE EUROPEAN
PEOPLE'S PARTY**

AUTOABSTRACT

of a dissertation for the award of the degree of Doctor of Philosophy in Political
Science

Scientific supervisor:

Prof. Dr. Blaga Ivanova Blagoeva

SOFIA

2024

The dissertation was discussed and proposed for defense by the Department of Political Science at the University of National and World Economy on 30.10.2024.

The dissertation is developed in total of 268 pages, including main text 225 pages, 3 figures, 1 table and 2 annexes, 284 literature and digital sources in Bulgarian, English, German and Russian.

The dissertation defense will take place at an open meeting on 20.12.2024 (Friday) at 13:00 in the Scientific Councils Hall of the University of National and World Economy.

The defense materials are available for interested persons at the Scientific Councils and Competitions Sector of the University of National and World Economy.

I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

Relevance of the Problem

The political history and contemporary state of Europe are rich in a wide spectrum of ideologies, among which conservatism has established itself due to its enduring and significant presence. In politics, where ideologies clash and convictions are contested, conservatism stands as a pillar of traditional principles and values. Rooted in the preservation of established institutions and customs, conservatives advocate for limited government intervention, personal freedom, and a free market economy.¹ For this reason, conservatism will always remain a part of the political scene in the Western world.

Over the past decade, Europe has faced crises in the spheres of economy, security, healthcare, climate, and migration, which have created political identities transcending and intertwining across nations.² On the other hand, conservatism today is gaining increasing prominence as it emphasizes the moral character of individuals as a means for maintaining and advancing society. Conservatives distinguish themselves from other ideologies through their focus on individual moral character as the foundation for political and social development. Conservatism is an indispensable political force to prevent the abandonment of the balance between individual autonomy and the common good.³

The analysis in the dissertation research is based on the understanding that principles are a unified rule underlying all statements and justifications, while values are ideal representations, ideas, and beliefs. Values are grounded both in the activities of each individual and in the principles of the respective theory. When people think of values, they consider what is important to them in life. Each person possesses numerous values with varying degrees of significance. Values are ranked in importance relative to one another because people form an ordered system of priorities

---

¹ The Essence of Conservatism: Values, Ideals, and Controversies. Available at: <https://thepoliticswatcher.com/pages/articles/congress/2024/3/18/essence-conservatism-values-ideals-controversies>. Accessed on: March 21, 2024.

² A Crisis of One's Own: The Politics of Trauma in Europe's Election Year. Available at: <https://ecfr.eu/publication/a-crisis-of-ones-own-the-politics-of-trauma-in-europes-election-year/>. Accessed on: February 15, 2024.

³ Student Voices: Why Conservatism Still Matters, Patrick Henry College. Available at: <https://www.phc.edu/learnphc/student-voices-conservatism>. Accessed on: January 28, 2024.

that characterize them as individuals.⁴ Every political doctrine, philosophy, and/or ideology consists of principles and rules that shape preferences and bind people through them. Therefore, values and ideologies are closely interconnected, although values also exist independently of ideologies.⁵ Additionally, fundamental political values reflect abstract, prescriptive beliefs about humanity, society, and public affairs. Citizens rely heavily on party affiliation and core principles to shape their political preferences, guide their evaluations of representatives in power, and inform their decisions when exercising their vote.⁶ Consequently, it can be concluded that conservatism, along with its values and principles, continues to exert an enduring appeal in contemporary times and, in this sense, remains relevant.

Main Research Approach

The study employs a comparative and content analysis of programmatic and political documents of Bulgarian center-right and conservative parties for the period 1998–2022. The primary methods include in-depth interviews with experts, document analysis, and secondary analysis of sociological surveys. The goal of the research approach is to provide a systematic assessment of these parties' commitment to conservative principles and values, as well as to trace their development within the political context of Bulgaria and Europe.

Subject of the Research

The subject of the dissertation is the reflection and presence of the fundamental principles and values of conservatism in the political and programmatic documents of Bulgarian parties that are active members of the European People's Party.

Object of the Research

The object of the dissertation research is the principles and values of conservatism as represented in the ideas of major thinkers, theorists, and philosophers.

---

⁴ Schwartz, S. An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, vol. 2, no. 11, 2012, pp. 3-4.

⁵ Благоева, Бл. Ценности срещу интереси в политиката, ИК-УНСС, 2022, с. 77-80.

⁶ Goren, P. Party Identification and Core Political Values. *American Journal of Political Science*, vol. 49, no. 4, 2005, pp. 881-896.

Primary Objective of the Research

The primary objective of the dissertation is to analyze the principles and values of conservatism as a political philosophy and to identify which principles and values are reflected in the political and programmatic documents of Bulgarian political parties that are members of the European People's Party.

Research Thesis

The main thesis of the dissertation is that Bulgarian parties that are active members of the European People's Party share the fundamental principles and values of conservative political philosophy in their political and programmatic documents.

Specific Scientific and Research Tasks

To highlight the principles and values of conservatism, it is necessary to examine the history of the political doctrine to understand their content. By establishing the principles and values traditional to European societies, Bulgarian center-right parties are also analyzed. This dissertation focuses exclusively on the conservative essence of the parties and, therefore, does not address the specific political divisions between left and right in the political spectrum. In line with the primary research objective, the following tasks are set:

1. Identification and analysis of the principles and values of conservative political philosophy.
2. Identification of Bulgarian center-right parties that are active members of the EPP through an analysis of key political and programmatic documents.
3. Comparative analysis of the principles and values of Bulgarian conservatism and classical conservatism.
4. Collection and secondary analysis of data from sociological studies related to the examination of the value attitudes of Bulgarian society.
5. Conducting and analyzing in-depth interviews to clarify and elaborate on the topic of the dissertation.

Primary Empirical-Analytical Methods

To explore the theoretical foundations of conservatism, a systematic review of key studies and classical texts on conservative political theory is conducted. The general methodological approach of the study is deductive, meaning that the content and essence of its fundamental principles and values are derived from the general theory of conservatism. Through the analysis of official political documents, political programs, and manifestos, an analytical investigation is conducted to determine whether the EPP and its active Bulgarian member parties articulate the principles and values of conservatism. The analytical investigation includes summarizing and systematizing the selected materials and conducting their comparative analysis. Additionally, the method of content analysis is applied to documents, along with secondary interpretation of studies on European values. Qualitative research is also employed through in-depth interviews with practicing politicians and expert researchers to identify the attitudes and overall understanding of the principles and values of Bulgarian political parties that are active members of the EPP.

Limitations of the Dissertation

To accomplish the primary research tasks, the dissertation establishes the following analytical limitations:

- 1) Temporal Limitations – The timeframe of the analysis spans from 1998 to 2022. The beginning of this period corresponds to the formation of one of the political parties under study and its admission into the EPP, which is the focus of analysis in the dissertation. The end of the timeframe coincides with the analytical process of the present dissertation.
- 2) Content Limitations – The analysis is confined solely to the principles and values of Bulgarian parties that are active members of the EPP political family. This dissertation does not analyze specific policies of conservative political entities. Another content-

related limitation is that the study focuses on conservative principles and values without drawing a parallel or comparison with those of liberalism.

- 3) Documentary Limitations – Due to difficulties in accessing official political documents and their limited availability, the analysis of political parties will be conducted exclusively on the available political and programmatic documents.

The study is structured as follows:

Introduction

Chapter I: Theoretical and Methodological Issues of Conservative Political Philosophy

1.1. The Emergence and Main Periods in the Development of Conservatism

1.1.1. Classical Conservatism

1.1.2. Reflections on the Revolution in France by Edmund Burke and the Beginnings of Conservative Political Thought

1.1.3. Critique of Human Rights and the Role of Jacques Maritain in Defending Conservative Values

1.1.4. Intellectual Roots of the Revolution: Louis de Bonald and Joseph de Maistre

1.2. Neoconservatism

1.3. Conservatism and Neoconservatism as Political Practices in Europe and the United States

1.3.1. The Congress of Vienna and the Holy Alliance: The Doctrine of Balance of Power by Klemens von Metternich and Friedrich von Gentz

1.3.2. The Pillars of Peace and Winston Churchill's Messages

1.3.3. Margaret Thatcher's The Cause of Justice

1.3.4. The Inevitable Collapse of Communism and the Evil Empire – Ronald Reagan

1.4. Specific Features of European and American Conservatism

1.4.1. Conservative Political Thought in Great Britain and France – Principles and Values

1.4.2. American Conservatism – Traditionalism, Market Conservatism, Libertarianism, and Neoconservatism

1.4.3. Conservative Ideas in N. Berdyaev’s The Philosophy of Inequality

1.5. Conservative Political Axiology

1.5.1. Fundamental Principles of the Conservative Value System

1.5.2. Freedom as a Value and Its Conservative Interpretations

1.5.3. Conservatism and Justice

1.5.4. Conservatism and Equality

1.5.5. Conservatism on the Role and Place of the State in Society – Paternalism and Anti-Statism; The Idea of Meritocracy

1.5.6. The Evolution of Conservative Political Axiology

Chapter II: Bulgarian Parties in the Political Family of the EPP: Analysis of Conservative Principles and Values

2.1. Specific Features of Bulgarian Political Conservatism

2.1.1. The Beginnings and Roots of Conservatism in Bulgaria

2.1.2. On Conservatives and Conservative Principles and Values in Bulgaria

2.1.3. Characteristics of Bulgarian Conservatism

2.2. The Political Family of the European People’s Party: Advocate of Conservative Principles and Values in the European Union

2.2.1. Origins and Development of the EPP

2.2.2. Conservative Principles and Values Adopted by the EPP

2.2.3. The Path of Bulgarian Political Parties to Membership in the EPP

2.3. Bulgarian Parties Active Members of the EPP

2.3.1. Values of the Right-Conservative Union of Democratic Forces

2.3.2. The Modern Right Platform of Democrats for a Strong Bulgaria

2.3.3. The Political Framework of Citizens for European Development of Bulgaria (GERB)

2.3.4. Principles and Values of the Movement Bulgaria of the Citizens

Chapter III: Principles and Values of Conservatism in the Political Programs of Bulgarian EPP Member Parties

3.1. Conservative Values in Contemporary Bulgarian Society

3.1.1. Family and Religion: The Bulgarian Conservative Identity

3.1.2. Patriotism and Tradition: The Pillars of Bulgarian Culture

3.1.3. Affirming Values: The Conservative Character of Bulgarian Society

3.2. Principles and Values of Conservative Political Parties in Bulgaria: Evaluations by Practicing Politicians

3.3. Conservative Principles and Values in the Political Platforms of Center-Right and Conservative Parties and Coalitions in Bulgaria

3.4. Comparative Analysis of Classical European Conservative Principles and Values with Those of Bulgarian Center-Right and Conservative EPP Member Parties

3.5. Principles and Values of Conservative Political Parties in Bulgaria: Evaluations by Expert Researchers

Conclusion

Tables and Appendices

Bibliography

II. SUMMARY OF THE DISSERTATION

Chapter One: Theoretical and Methodological Issues of Conservative Political Philosophy

Chapter One examines the emergence and main periods in the development of conservatism. The analysis is based on the assertion that classical conservatism, as a political philosophy, aims to preserve established traditions and social hierarchies, maintain societal order, and uphold the collective wisdom of generations. The principles and values of classical conservatism are derived from foundational works on conservative thought, which are the result of the intellectual efforts of a series of thinkers—philosophers, theologians, and politicians. The most renowned "source" of conservatism, *Reflections on the Revolution in France* by Edmund Burke, published in 1790, is analyzed as a cornerstone for the development of conservative political thought, particularly in understanding how institutions and traditions serve to preserve individual freedoms and societal order. Burke's critique of the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen from 1789 is undoubtedly one of the most notable chapters of *Reflections*, presenting the conservative argument against liberal ideas, which Burke believed endangered social stability.

Jacques Maritain's role in defending conservative values provides a necessary counterpoint, as he challenges Burke's "fears" by emphasizing the balance between individual rights and social order. The ideas of two of the most prominent figures of counter-revolutionary thought, Louis de Bonald and Joseph de Maistre, are also analyzed, as they contributed significantly to shaping conservative philosophy. The dissertation explores the rise and development of conservatism and neoconservatism as political practices in Europe and the United States, with a focus on key events such as the Congress of Vienna, Winston Churchill's political messages, Margaret Thatcher's *The Cause of Justice*, and Ronald Reagan's role in the collapse of communism. Through the analysis of these historical moments, the doctrines of balance of power and the pursuit of justice are examined within the context of conservative political philosophy.

The dissertation highlights the specific characteristics and differences between European and American conservatism, focusing on the conservative thought of Great Britain and France, as well as the various currents within American conservatism, including traditionalism and neoconservatism. A major emphasis is placed on conservative political axiology through a substantive analysis of freedom, justice, equality, and the role of the state in society. Thus, Chapter One identifies the core principles and values that have shaped conservative political philosophy over time.

Classical conservatism is a political philosophy primarily aimed at preserving established traditions and social hierarchies, as well as maintaining societal order and the collective wisdom of generations. Conservatism unites those who oppose revolutionary change, advocating instead for evolutionary progress, grounded in the belief that society is an organic unit. According to the genealogy of **conservatism***, it is a phenomenon of English political thought that emerged at the end of the 18th century, influenced by the French Revolution and the subsequent Napoleonic Wars.⁷ Conservatism is the only political philosophy that resists changes capable of disrupting the natural course and continuity of societal development. The manifestations of conservative ideas vary more situationally and locally than those of other political ideologies. This is rooted in the essence of conservatism—the defense of the existing order as it is and the opposition to radical changes within it.

It is well known that classical conservatism has been a subject of analysis and debate among numerous thinkers, both defenders and critics. From its inception and immediately thereafter, many philosophers have **proposed definitions of conservatism** in the form of opinions on the development of the world, social order, and society. The examination of key ideas in conservatism traditionally begins with the "father of conservatism," **Edmund Burke** (1729–1797)*, and his treatise „*Reflections on the Revolution in France*“, often referred to as the „*Bible of conservatism*“ due to its fundamental significance for **conservative political thought and the**

---

* Etymologically, conservatism derives from the Latin term "conservare", which means "to preserve" and "to safeguard." The term "conservative" first appeared in the French language, introduced by the French thinker Chateaubriand, who in 1818 began publishing the magazine *Le Conservateur*.

⁷ Нанева, Д. Политическите идеологии, Св. Климент Охридски, София, 2008, с. 70

* Edmund Burke was an 18th-century Irish politician and philosopher. His figure is distinguished by remarkable originality and significance for British political life.

articulation of its principles and values. Burke's wisdom is encapsulated in six "canons" of conservative thought: (1) Belief in a transcendent order governing society; (2) Affection for the diversity and mystery of traditional life; (3) Conviction that civilization requires orders and classes; (4) Conviction that property and freedom are inseparable; (5) Faith in prescription and distrust of intellectuals; and (6) Recognition that change and reform are not synonymous, with the understanding that "innovation is more often a devouring flame than a torch of progress."⁸

Another key figure in the development of conservatism after the French Revolution is **Louis Gabriel Ambroise de Bonald** (1754–1840) *. Bonald believed in the natural hierarchies of society, viewing it as an organic body rather than merely a collection of individuals. According to him, every component of society—individuals and families—has a specific and natural role, the disruption of which could lead to societal collapse. His **defense of traditional family structures, monarchy, and the authority of the Catholic Church** can be summarized as follows: (1) He divided societies into two categories: perfect (constituted) and imperfect (unconstituted), asserting that **a perfect society is inherently conservative**, as preservation or permanence in being is the foundation and goal of the entire society to ensure its continuity.; (2) He emphasized that **society must have a "head" or "leader"** (a monarch in the political sense and the God-Man in the religious sense) and **a privileged class or stratum** (nobility in the political sense and the sacred in the religious sense), this highlights that **only the traditional structures and institutions** known to history at the time **could guarantee the security and preservation of society.**⁹ Thus, Bonald stands out for his consistent defense of traditional family structures, monarchy, and the authority of the Catholic Church.

Joseph de Maistre (1753–1821)* was an advocate for the Catholic Church and the hereditary authority of the monarchy. One of de Maistre's central ideas, viewing power—particularly religious power—as a stabilizing force against chaos, **posits that society and history must begin with God and divine order**, as only they *"can serve as the starting point for any*

---

⁸ Lora, R. "Russell Kirk: The Conservative Mind Three and One-Half Decades Later (Book Review)", in: *Modern Age*, vol. 33, no. 1, Chicago, 1990, p. 59.

* Louis de Bonald was a French counter-revolutionary philosopher and politician, a critic of the Enlightenment and the French Revolution.

⁹ Koyré, A. *Louis De Bonald*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1946, p. 62.

*Joseph-Marie de Maistre was a French-speaking philosopher, jurist, and diplomat, a subject of the Kingdom of Sardinia.

*understanding of society and history.*¹⁰

Klemens von Metternich (1773–1859)* was a key figure in 19th-century European diplomacy and politics. His **influence on the development and dissemination of conservative ideals** in Europe after Napoleon is undeniable, particularly through his contributions to the Congress of Vienna, which he chaired. **At the core of Metternich's conservative philosophy was the belief in preserving the established order.** He is known for asserting that **legitimacy is the only foundation for genuine and lasting order**, and he defended monarchies in Europe against revolutionary and nationalist forces.¹¹

Friedrich von Gentz (1764–1832) * was a staunch defender of the **monarchical principle and the established social order**, he believed in a **structured society where authority is respected and stability is maintained**, considering revolution not as an attack by reason but as an assault on reason itself.¹² **Sir Robert Peel** (1788–1850) * was another prominent figure in conservatism. In shaping his policies, he adhered to **principles emphasizing the necessity of law and order, a well-organized taxation system, and the importance of both landed interests and commerce and industry.**¹³ He highlighted the need to respect the traditions and institutions of the country, driven by the imperative **to preserve the privileges of each branch of legislative power or any institution in the nation** (including the prerogatives of the Crown, the Church, and the aristocracy).¹⁴

---

¹⁰ Nisbet, R. *The Works of Joseph de Maistre*, Schocken Books, New York, 1971, p. 15.

*Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich-Winneburg-Beilstein was an Austrian politician and one of the most influential figures in European politics during the first half of the 19th century. He served as Austria's ambassador to Berlin and Paris.

¹¹ Palmer, R. R., Colton, J. *A History of the Modern World*, Alfred A. Knopf, New York, 1995, p. 394

*A German diplomat who played a key role in European politics at the end of the 18th and the beginning of the 19th century. He translated *Reflections on the Revolution in France* into German and later became an advisor to Klemens von Metternich.

¹² Fawcett, E. *Conservatism: The Fight for a Tradition*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2020, p. 42.

* Twice Prime Minister of the United Kingdom (1834–1835 and 1841–1846) and founder of the Conservative Party. The first Conservative government in England was formed by Sir Robert Peel, whose program was outlined in the *Tamworth Manifesto* (1834).

¹³ Paul, D., Louth, L.N. of. "Conservative Party." *Encyclopedia Britannica*, 2023. Available at:

<https://www.britannica.com/topic/Conservative-Party-political-party-United-Kingdom>. Accessed 24 April 2023.

¹⁴ Routledge. *The Speeches of the Late Right Honourable Sir Robert Peel*, Band 4, Routledge, London, 1853, p. 696.

Another notable figure who significantly contributed to British conservatism was **Benjamin Disraeli** (1804–1881) *. Disraeli began his political career **opposing the expansion of suffrage and advocating for established institutions**—landed property, the Anglican Church, the Crown, ancient universities, and the House of Lords—which, in his view, embodied not personal interests but **conservative ideals of loyalty, respect, and faith**.¹⁵ He defended the **monarchy** as the custodian of legal institutions and the privileges of the **Church**, which upheld the sacred cause of learning and religion. For Disraeli, **these institutions guaranteed good governance** and offered a cohesive defense against the transient violence of the populace and its ecclesiastical institutions.¹⁶ **Michael Oakeshott** (1901–1990)* was another influential figure who left a profound mark on the affirmation and development of conservative philosophy through his works. For Oakeshott, conservatism was not an ideology but a disposition that valued the knowledge embedded in established traditions. His conservative inclinations stemmed from his personal preference for "the old things," viewing them as prioritizing the secure over the insecure and the safe over the dangerous.¹⁷ For Oakeshott, **to be conservative meant preferring the established and familiar order, the tested over the untested, facts over mystery, and sufficiency over excess**.¹⁸

The ideas of **Carl Schmitt** (1888–1985)* had a significant influence on 20th-century political thought, with **certain concepts**—authority, identity, and the preservation of established social norms—aligning with **conservative principles**. The German jurist's understanding of "sovereignty" posits that it cannot be possessed by every individual but rather resides in the state's exercise of power. According to Schmitt, this is a central and complex notion of sovereignty that

---

*A statesman, political writer, party leader, and Prime Minister (1868; 1874–1880).

¹⁵ Fawcett, E. *Conservatism: The Fight for a Tradition*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2020, p. 107.

¹⁶ Soffer, R. *History, Historians, and Conservatism in Britain and America*, Oxford University Press, Oxford, 2009, p.26.

*A British political theorist and philosopher, renowned for his emphasis on the "conversation of mankind," a metaphor that places human experience at the heart of tradition and social practices. (Oakeshott, *On Human Conduct*, 1975).

¹⁷ Hörcher, F. *A Political Philosophy of Conservatism*, Bloomsbury Academic, London, 2020, p. 47.

¹⁸ Mansfield, H. C., Jr. "Machiavelli's Political Science", in: *The American Political Science Review*, vol. 75, no. 2, 1981, p. 299.

* A German political theorist, jurist, and philosopher whose academic interests are focused on the effective exercise of political power.

resonates with conservatives.¹⁹ For him, secular jurisprudence in the social world manifests as a reflection of Catholicism, as it also embodies a curious mixture of traditional conservatism and revolutionary resistance in alignment with natural law.²⁰ **John Henry Newman** (1801–1890)* was an advocate of **religious conservatism**, expressing in his 1940 work *The Idea of a Christian Society* his profound **distrust of the masses, a preference for established elite authority, and skepticism towards abstract radical plans for change.**²¹ Newman articulated key principles central to conservative thought throughout the ages, emphasizing that **God and enduring systems far surpass in importance and longevity the individual who seeks to alter them.**

The review of the ideas of the main representatives of conservative philosophy in Chapter One, Paragraph 1, leads to the conclusion that **conservatism emphasizes the importance of traditions, established social norms, and societal stability.** Derived from the ideas of the founders of conservatism, the core **principles and values** that provide its substantive characteristics are:

First, skepticism towards radical changes in societal values and institutions.

Second, hereditary rights as a secure principle for preserving and transmitting established social norms.

Third, the defense of traditional family structures, the monarchy, and the authority of the Catholic Church.

Fourth, society and history must begin with God and divine order, and religious teachings are essential, as God and enduring systems are far more significant than the individuals who seek to change them.

Fifth, legitimacy is the sole foundation of true and lasting order; therefore, values such as law and order are essential for justice within society.

---

¹⁹ Schmitt, C. *The Concept of the Political*, The University of Chicago Press, Chicago, 1996, p. 13.

²⁰ Schmitt, C. *Roman Catholicism and Political Form*, translated and annotated by G. L. Ulmen, Greenwood Press, Westport, 1996, p. 65.

* An English theologian, intellectual, and philosopher.

²¹ Viereck, P. *From John Adams to Winston Churchill: Conservative Thinkers*, Taylor & Francis Group, London, 2006, p. 41.

Sixth, a system of taxation, protection of landed interests, commerce, and industry.

Thus, in its essence, **conservatism is a philosophy that defends the established social order, believes in a structured society where authority is respected, and maintains stability.** The subsequent paragraphs of the dissertation examine other fundamental conservative principles and values developed within conservative philosophy over the centuries.

Special attention in the first chapter of the dissertation is devoted to the analysis of „*Reflections on the Revolution in France*“ by Edmund Burke. In his reflections, Burke provides a political and politico-philosophical commentary through which the contextual history of conservative political thought can be discerned, as well as the identification of the fundamental principles and values shaping it over time. The emergence of Burke’s reflections occurred following the insistence of “*a very young gentleman from Paris*” to receive a response to his request (Burke’s opinion) on the significant events related to the French Revolution, which, both then and now, captivate the attention of all.²² Burke's critique is grounded in his personal belief that the revolutionary fervor had led to “*the destruction of the ancient beliefs and vital rules that had sustained Europe in a flourishing condition*“.²³ According to Burke, the excessive emphasis on abstract rights and reason at the expense of **traditional norms and long-established institutions**, which are essential for **social stability and individual freedom**, results in the “*squandering of values*“.²⁴

Religion occupies a central place in conservative thought, serving as a moral compass and a unifying cultural force. Burke provides conservatives with a transcendent foundation for ethics and social norms, linking individual behavior to a broader, often divine framework of values and principles. According to him, “*religion is the basis of civil society and of all that is good and comforting*“,²⁵ highlighting the communal nature of religious beliefs and their role in binding society together. Burke argues that religion, together with nature and human character, provides

---

²² Малинов, С. Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 49

²³ Бърк, Е. Размисли за революцията във Франция, в: Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 77

²⁴ Ibid., pp. 62–63.

²⁵ Ibid., p. 83

the moral framework that should guide individuals and societies, safeguarding social order. Within conservative thought, **aristocracy** is often regarded not merely as a social class but as a moral and cultural institution responsible for maintaining social equilibrium and preserving societal values. In his writings, Burke expresses profound respect for the authority of the aristocracy, which forms a core element of the social hierarchies in conservative philosophy and serves as one of the fundamental pillars of social order. The conservative perspective on aristocracy as a cultural and moral institution focuses on justifying and strengthening its political, social, and economic dominance through ideas and opinion.²⁶

In Edmund Burke's reflections, freedom is inextricably linked to the rule of law and the role of the state in ensuring it. According to Burke, freedom must align with established laws and be preserved through the supremacy of law.²⁷ He emphasizes that freedom is a heritage bequeathed by ancestors and an inalienable right of every individual, with the state bearing the responsibility to ensure its preservation. One of the fundamental conservative values highlighted by Burke is the inviolability of private property. In his view, the ability to preserve property within the family constitutes one of its most valuable qualities, contributing to the resilience and stability of society.²⁸ Another essential aspect of Burke's conservative ideas is patriotism, which he sees as a natural consequence of attachment to the local community and family ties. This attachment, according to Burke, forms the basis for love of society and humanity as a whole. In his reflections, Burke also addresses the issue of inequality, asserting that it is a natural condition inherent in human nature and society. He argues that attempts to achieve equality disrupt the natural order, as every individual has the right to attain what they can through their own efforts, without obstructing others.²⁹

The third subsection of the first chapter discusses one of the most renowned chapters from Edmund Burke's *Reflections on the Revolution in France*—his critique of the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789. In this critique, Burke condemns liberal ideas, which he

---

²⁶ Schofield, T. *Conservative Political Thought in Britain in Response to the French Revolution*. The Historical Journal, vol.29, Cambridge University Press, 1986, pp. 601–622.

²⁷ Almeida, C. "The Authority of the State and the Traditional Realm of Freedom." In: *The Digital Pill: What Everyone Should Know about the Future of Our Healthcare System*, Springer, 2019, pp. 111-125.

²⁸ Бърк, Е. Размисли за революцията във Франция, в: *Консерватизмът, Том I, Център за социални практики*, С., 1999, с. 67

²⁹ *Ibid.*, p. 70

believes lead to the disintegration of traditional society.³⁰ His views are contrasted with those of Thomas Paine*, who, in response to Burke's essay, defends progress and human nature. Paine's arguments for common interests and greater democracy, articulated in the late 18th century in his *Rights of Man* (1791–92), have since been echoed by liberals in various forms.³¹ Even today, the topic of "human rights" remains relevant, along with their interpretation. The philosophical justification for their defense offered by Jacques Maritain (1882–1973)* is regarded as closest to the conservative perspective and understanding of human rights. Maritain, as head of the French delegation at the second General Conference of the United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO) in Mexico City, played a crucial role in encouraging UNESCO delegates to advocate for the adoption of the Universal Declaration of Human Rights by the United Nations. **The discussion had been stalled due to the absence of a philosophical basis for their acceptance—a gap that Maritain filled.**³² According to Jacques Maritain, human rights must be clear and accessible to all, but agreement on them can only be reached by considering the perspectives of different groups—reflecting their types of thought, philosophical and religious traditions, areas of civilization, and historical experiences. Such agreement must arise from many diverse, and even fundamentally opposing, theoretical concepts.³³

The philosophical justification for the adoption of "Human Rights" as presented by Jacques Maritain is **divided into two elements from the perspective of natural law—the first is ontological, and the second epistemological. The first element of natural law** is associated with the existence of human nature, which is the same for all individuals. According to Maritain, a human being is a creature endowed with reason and, as such, is capable of independently determining the goals it wishes to pursue. **The second element**, Maritain reduces to practical human reason, which in turn serves as the measure of human actions. The only practical knowledge

---

³⁰ Beneton, Ph. *Le conservatisme*. Presses Universitaires de France, 1988, pp. 22-23

*Thomas Paine was an American writer, philosopher, political theorist, and revolutionary of English origin, regarded as one of the Founding Fathers of the United States.

³¹ Muller, J. "Conservatism: An Anthology of Social and Political Thought from David Hume to the Present." Edited by Jerry Z. Muller, Princeton University Press, 1997, pp. 343-344.

*One of the most prominent Christian philosophers of the 20th century, who played a pivotal role in the revival of St. Thomas Aquinas's teachings within the doctrine of the Catholic Church.

³² McCauliff, C.M.A. "Cognition and Consensus in the Natural Law Tradition and in Neuroscience: Jacques Maritain and the Universal Declaration of Human Rights." Available at: <https://digitalcommons.law.villanova.edu/vlr/vol54/iss3/3> (Accessed on 13.02.2023).

³³ UNESCO. "Human Rights and Natural Law." Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/human-rights-and-natural-law-0> (Accessed on 11.02.2023)

that, according to him, all individuals possess is the natural and infallible principle: good must be done, and evil must be avoided.³⁴ From these convictions stem some of Jacques Maritain's fundamental ideas, which are associated with conservative philosophy, namely:

First. Jacques Maritain emphasizes the importance of **the individual person and the family** as the foundations of society, preceding political structures. He advocates the idea that a human being is created as a person for God and eternal life before being a constituent part of society and that the individual belongs to the family of society before being constituted as a part of the political community. According to him, this is the genealogy of those primary rights that the political community must respect and which must not be violated.³⁵

Second. Jacques Maritain articulates the belief that **the ultimate goal of the nation is to serve the higher purpose or "calling"** of the individual, not the other way around. In his words: *"The nation has a historical calling, which is not its own vocation but merely a historical and conditional aspect of the individual's vocation toward the unfolding and manifestation of his own diverse potentials."*³⁶ This idea of Maritain illustrates the conservative perspective on limited state intervention in the individual initiatives of citizens, who should have the right to develop according to their own capabilities and talents.

The conclusion drawn after examining the ideological division between Thomas Paine and conservatives regarding "Human Rights" is that Jacques Maritain defends conservative values by proposing a philosophy of human rights rooted in natural law. Unlike Paine, who advocates a revolutionary approach to human rights, Maritain's perspective supports a conservative approach to human rights and ethics, based on an enduring natural law that serves as the foundation for individual morality and social order.

In the fourth subparagraph, where "The Intellectual Roots of the Revolution" are examined according to Louis de Bonald and Joseph de Maistre, their significance for counter-revolutionary thought and the development of conservative philosophy is highlighted. Bonald and Maistre are

---

³⁴ Маритен, Ж. Правата на човека, в: Консерватизмът, Том I, Център за социални практики, С., 1999, с. 132-136.

³⁵ Maritain, J. *The Person and the Common Good*, University of Notre Dame Press, 196, pp. 74-75.

³⁶ Maritain, J. *Man and the State*, The University of Chicago Press, 1951, p. 6.

often regarded as twin authors, a notion they themselves acknowledged, as they undoubtedly arrived at similar conclusions but through different paths.³⁷ Louis de Bonald and Joseph de Maistre, as central figures of conservative thought, demonstrate distinct approaches in their intellectual pursuits. **Bonald, with a strong focus on social structures, emphasizes the inherent variability of human beings.** His statement, *"People should be gathered only in church or in the army because there they do not quarrel; they listen and obey,"*³⁸ reflects his preference for structured institutions where order prevails over emotions. On the other hand, **Joseph de Maistre** differs with ideas that support **the role of the sacred in social institutions.** His thesis, *"If you wish to preserve everything, sanctify it,"*³⁹ encapsulates his belief in divine sanction as essential for maintaining social order and tradition, a perspective strongly articulated in the first dialogue of "St. Petersburg Dialogues." While both thinkers converge on the importance of tradition and hierarchy, they diverge in their emphases—Bonald on the behavior of the masses, and Maistre on the divine nature of social institutions. It can be summarized that, in the turbulent aftermath of the French Revolution, when the ideals of the Enlightenment were subjected to criticism, following Edmund Burke, Louis de Bonald and Joseph de Maistre became leading figures in conservative philosophy. The two thinkers shaped the conservative discourse of their time through their interpretations of the Revolution and subsequent societal transformations. In this sense, Bonald and Maistre left an indelible mark on the political philosophy of their era, underscoring the necessity of a balance between tradition and reason in governance.

The review of the development of conservative political philosophy at the level of its leading representatives and ideas in the first paragraph of the first chapter provides grounds for conclusions related to the fundamental principles and values of classical conservatism.

The main principles shaping the substantive characteristics of conservatism are as follows:

First. Skepticism toward radical changes in societal values and institutions, as well as a belief in preserving the established order.

---

³⁷ Бентон, Ф. Консерватизмът. Издателство Панорама, 1992, с. 35.

³⁸ Fawcett, E. *Conservatism: The Fight for a Tradition*. Princeton University Press, 2020, p. 71.

³⁹ de Maistre, J. *Essai sur le principe générateur des constitutions politiques et des autres institutions humaines*. Lyon and Paris, 1814; excerpted

Second. The principle of inherited wisdom across generations and the traditions that sustain it is regarded as fundamental to conservative thought. This stems from a lack of trust in abstract radical plans for change and the concept of inheritance, which offers both a secure principle for preservation and a reliable mechanism for transmission (while not excluding the principle of improvement).

Third. Society is viewed as a contract and a type of living organism, wherein all parts are interconnected—every structure (science, art, virtue, etc.) plays a key role in maintaining stability, and all members of society (the dead, the living, and the unborn) share responsibility for preserving traditions.

Fourth. According to the conservative interpretation of hierarchy, society must have a "head" or "leader" (a monarch in the political sense and the God-man in the religious sense) and a privileged class or stratum (nobility in the political sense and the sacred in the religious sense). In classical conservatism, the monarchical principle and the established social order guarantee a structured society where authority is respected and stability is maintained.

Fifth. Society and history must begin with God and the divine order, as the doctrine of religion is essential. God and enduring systems are far more important than the individuals who seek to change them.

Sixth. In terms of economics, the conservative principle supports a system of taxation and the protection of land interests, trade, and industry.

The core values that define the substantive characteristics of conservatism are:

First. Tradition is a fundamental value of conservative political philosophy, reflecting all the good practices and norms passed down by previous generations, which current generations are obliged to preserve and transmit in good condition.

Second. The family, according to conservative philosophy, is the foundation of society. Classical conservatism defends families, the monarchy, and the authority of the Catholic Church as traditional structures.

Third. Religion occupies a central place in conservative thought, serving as a moral compass and a unifying cultural force. According to conservatism, human beings are inherently religious creatures. God is the author of sovereignty, upon whom depend the movement of the world, the maintenance of order, and the stability of society.

Fourth. Every individual must have the freedom to develop according to their own qualities, talents, and merits. Everyone has the right to determine their own life and pursue their well-being. Freedom is limited where established norms or the freedoms of other members of society are violated.

Fifth. The inviolability of private property is a fundamental value in conservatism, closely tied to individual freedom and security. The ability to preserve property within the families to which it belongs is one of its most valuable and essential characteristics, contributing to the preservation of society itself.

Sixth. One of the core values of conservatism is love for one's homeland and patriotism. Love for the homeland carries with it the responsibility not only to respect and uphold inherited wisdom and experience but also for each member of society to contribute to the improvement of their country through service and their individual talents.

In the second paragraph of the first chapter of the dissertation, the fundamental principles of neoconservatism are analyzed. Neoconservatism is a political philosophy that emerged in the United States in the mid-20th century, initially among disillusioned liberal intellectuals critical of the Democratic Party's foreign policy and the cultural stance of the New Left. The roots of neoconservatism lie in the disillusionment with the failure of the left-radical critique of 1968. It represents a form of repudiation of the "left society from the right," a reaction to the "utopianism of the New Left," as well as dissatisfaction with radical movements challenging tradition and authority.⁴⁰ Irving Kristol (1920–2009)* is considered the "godfather of neoconservatism" due to

---

⁴⁰ Зиков, П.Н. Трансформации и парадокси на политическия консерватизъм, 2015. Достъпно на: https://conservativeq.wordpress.com/2015-2/1-2015/cons_pn/ (17.03.2023) Посетена на: 14 април 2023

* A renowned American journalist, editor, and political commentator, he expressed his views on politics, economics, religion, and culture through hundreds of essays and reviews. Some of the titles of his works include *Ancients and Moderns*, *Capitalism, Conservatism, and Neoconservatism*, *Judaism and Christianity*, and others. Compiled in several volumes, his writings remain a guiding compass in interpreting political figures such as George Bush, Ronald Reagan, and Margaret Thatcher.

his role in establishing **the core principles of neoconservative political theory**.⁴¹ In a brief column from 1976, in Part V on "What is a 'Neoconservative?'," Kristol summarizes **the principles of neoconservatism as follows**: (1) acceptance of the welfare state—including *"some form of national health insurance,"* while emphasizing *"minimal bureaucratic interference in the affairs of individuals";* (2) respect for *"the power of the market to respond effectively to economic realities,"* while maintaining individual freedom, such that where market intervention is necessary for *"social purposes,"* it should be carried out indirectly (e.g., through housing vouchers instead of public housing); (3) respect for *"traditional values and institutions,"* including religion, family, and the *"high culture"* of the West; (4) support for *"the traditional American idea of equality"* of rights, as well as *"promoting equality of opportunity,"* but not equality of conditions as a goal of government policy; (5) in terms of foreign policy, rejection of isolationism—while allowing for considerable diversity of opinion (e.g., regarding the Vietnam War).⁴²

Another author who also outlines the principles of neoconservatism is Francis Fukuyama*. He is associated with neoconservatism due to his influential work *The End of History and the Last Man* (1992). In his essay *After Neoconservatism*, Fukuyama examines the principles of neoconservatism. Several generalizations can be drawn regarding these principles: (1) concern for democracy, human rights, and, more broadly, the domestic policies of states; (2) belief that American power can be used for moral purposes; (3) skepticism about the ability of international law and institutions to resolve serious security issues; (4) recognition that ambitious social engineering often leads to unintended consequences, thereby undermining its own goals.⁴³ According to him, *"Without a broader, more enlightened understanding of America's interests, conservatism will too easily degenerate into the pinched nationalism of 'America First.'"*⁴⁴ Thus, in the context of neoconservatism, which often advocates for a proactive U.S. role on the global

---

⁴¹ Hageman, A., Arnold, V., & Sutton, S. *Starving the Beast: Using Tax Policy and Governmental Budgeting to Drive Social Policy*, in: *Public Economics: National Government Expenditures & Related Policies eJournal*, 2007.

<https://doi.org/10.2139/ssrn.997637>.

⁴² Schaefer, D.L. Irving Kristol, *The Neoconservative Persuasion: Selected Essays, 1942–2009*, Soc 49, 2012, pp. 104–108. <https://doi-org.emedien.ub.uni-muenchen.de/10.1007/s12115-011-9508-6>

*Yoshihiro F. Fukuyama is an American sociologist, political scientist, political economist, and writer of Japanese origin, as well as a neoconservative.

⁴³ Fukuyama, F. *After Neoconservatism*, *New York Times*, Section 6, 2006, p. 62.

⁴⁴ Fukuyama, F. *America at the Crossroads: Democracy, Power and the Neoconservative Legacy*, Yale University Press, New Haven, CT and London, 2006, p. 42.

stage, Fukuyama emphasizes the need for a clear vision of America's interests and its place in the world.

After outlining the fundamental principles of neoconservatism and examining various interpretations by authors and thinkers, the analysis concludes with several findings that **distinguish neoconservatism from classical conservatism through the following key principles:**

First, neoconservatives accept the welfare state, including the concept of national health insurance, but emphasize minimal interference in personal affairs.

Second, while acknowledging the efficiency of the market and its role in preserving individual freedom, they believe that when the market is used for social purposes, it should be done indirectly, for example, through housing vouchers or other mechanisms. Neoconservatism views the market as a key tool for enforcing moral discipline.

Third, neoconservatives deeply respect traditional values and institutions, such as religion, family, and the Western "high" culture. However, unlike classical conservatives, they rarely advocate for unity; on the contrary, for them, any military intervention in another country can be morally justified, as they reject isolationism.

Fourth, neoconservatives defend the traditional American idea of equality of rights, while conservatives remain skeptical about the homogenization of the human individual.

Following the analysis of key conservative thinkers, philosophers, and theorists, as well as the delineation of conservative principles and values, their application in various political contexts and societal challenges is examined. Paragraph 1.3 of the dissertation traces the defense of conservative principles and values in political practice both in Europe and the United States.

The Congress of Vienna (1814–1815)* and the subsequent formation of the Holy Alliance (three years later) mark key moments in the evolution of European political thought. The Congress and the Alliance aimed to restore the balance of power after the Napoleonic Wars and to curb the rising tide of revolutionary fervor. More broadly, they are emblematic of conservative values, as

conservatism emerged as a defining political philosophy of the 19th century. The French Revolution and the Napoleonic Wars had deeply shaken the traditional order of Europe, introducing radical political ideas and threatening the authority of monarchies. From the perspective of world history, the politicians of the Congress of Vienna acted under the impression of a recent global political, as well as social and economic crisis, resulting from a World War that had just concluded.⁴⁵ In their deliberations, the Congress primarily defended the principles of legitimacy and stability.^{46*}

Several guiding principles in the conduct of the Congress of Vienna and the subsequent signing of the Holy Alliance, which are entirely within the framework of conservative philosophy and reflect the personal political beliefs of Metternich and Gentz:

First, the right to governance is viewed as stemming from historical precedent, rather than from the will of the people. **The protection of private property, including inherited property, was entirely the motivation behind the Congress**, regardless of the revolutionary ideals and actions that had deprived it.⁴⁷

Second, through the restoration of this property and its return, **stability and respect for tradition are achieved.**⁴⁸

---

* The Congress of Vienna, held from September 1814 to June 1815, was essentially a gathering of the major European powers to forge a peaceful balance of power in post-Napoleonic Europe. Led by statesmen such as Austria's Klemens von Metternich, Britain's Castlereagh, and Russia's Tsar Alexander I, the Congress sought to ensure that no single power would dominate Europe as Napoleon had.

⁴⁵ Siemann, W. Metternich, Strategist and Visionary. The Belknap Press of Harvard University Press, 2019, p. 416

⁴⁶ Ibid, p. 421

* Deposed ruling families were restored to their thrones, borders were redrawn, and mechanisms were established to address future disputes through diplomatic means. Among historians, there is a widely held view that the Congress of Vienna was not a peace congress, as peace had already been agreed upon in Paris on May 30, 1814. It is instead regarded as a "congress for establishing peace."

⁴⁷ Radvany, E. "Metternich's Projects for Reform in Austria." Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands, 1971, p. 17

⁴⁸ Ibid.

Third, without infringing upon anyone's individual rights, the politicians and all parties of the Congress guarantee public order following the restoration of their property and territories that had been taken against their will.⁴⁹

Therefore, leaders such as Metternich and Gentz play key roles in the Congress of Vienna and the Holy Alliance, **embodying fundamental conservative principles**. These principles advocate governance based on historical precedents rather than public sentiment. Internal social and political peace is ensured by balancing the restless and disruptive middle class with the conservative forces of a powerful nobility and materially content masses.⁵⁰

Winston Churchill (1874–1965)*, although not among the main conservative theorists, remains one of the most influential politicians of his era. His political power is rooted in a deeply traditionalist mind, reflected in rhetoric reminiscent of Burke. According to some authors, **Churchill is a small jewel of conservative thought and rhetoric, expressing the superiority of historical experience over abstract theory**.⁵¹ This section of the dissertation conducts an in-depth analysis of several of Churchill's notable speeches. One of them is his address titled „*Conservative Principles*“, delivered at the Conservative Party's annual conference in 1946, which stands as a foundational articulation of postwar conservative thought. In this speech, he outlines the key principles of conservatism, offering insights into the political and philosophical foundations that should guide the party after World War II: (1) a striving for a free and diverse society where all men and women are given the opportunity to lead happy, honorable, and useful lives; (2) the primary aim must be the maintenance of the Christian religion and the defense against all attacks upon it; (3) a fundamental principle is to protect free enterprise and initiative, rather than state commerce and the nationalization of industry; (4) the defense of the Monarchy and Parliament; (5) the preservation of laws, order, and impartial justice; (6) the encouragement of all ideas aimed at

---

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Radvany, E. "Metternich's Projects for Reform in Austria." Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands, 1971, p. 17

* Winston Spencer Churchill was born into an aristocratic family with a lineage deeply immersed in political life. He was the son of Lord Randolph Churchill, who sought but failed to become the leader of the Conservative Party, and a descendant of the 18th-century military hero, the Duke of Marlborough. Winston Churchill was an inspiring statesman, writer, orator, and leader who guided Britain to victory in World War II. He served twice as Conservative Prime Minister—from 1940 to 1945 (before being defeated in the 1945 general election by Labour Party leader Clement Attlee) and from 1951 to 1955.

⁵¹ Muller, J.Z. Conservatism an anthology of social and political thought from David Hume to the present, Princeton University Press, 1997, p. 389.

improving the health and social conditions of the people; (7) property-owning individuals who are both independent and internally committed; (8) protecting the general public from the abuses of monopolies, trade restrictions, and limitations on free enterprise.⁵² As a result, it can be concluded that Churchill's ideas are **identical to the principles and values of conservative philosophy, with an emphasis on individual freedom and initiative; respect for religion, monarchy, and parliament; justice through laws and order; minimal state intervention in the free market; and the protection of private property.**

Margaret Hilda Thatcher (1925–2013)*, although primarily associated with British conservatism and her unique brand of economic and political reforms known as "Thatcherism," is fully aligned with **the principles of neoconservatism**. Subparagraph 1.3.3, titled „*Cause for Justice*," summarizes the key aspects of Thatcherism, which can be outlined as follows: (1) reduction of public expenditure; (2) a new focus on inflation. Inspired by Robbins and Hayek, Thatcher viewed inflation as the enemy of society (a symptom of a pathological society) and a sign of poor governance; (3) hostility toward the waste of public funds and a belief that the private sector is better managed. Thatcher's team demonstrated the importance placed on introducing proven methods of modern business management from the private sector; (4) the sale of many public assets to private ownership, often at significantly reduced prices, based on the conviction that they would be better managed. This encompassed both entire organizations, such as British Airways, and individual properties, such as municipal buildings; (5) restoring natural incentives for work, saving, and ownership. This included reducing direct taxation, taxes on investments, and wealth taxes; (6) introducing competition and markets (or quasi-markets) into as many areas of activity within central and local government as possible. The "discipline" of markets (i.e., the ability of customers to choose between competing products), according to Thatcher and her team, would improve the quality of products.⁵³

---

⁵² Чърчил, У. Консервативните принципи, в: Консерватизмът, Том II, Център за социални практики, С., 2000, с. 103-106

* Margaret Thatcher was the first female Prime Minister of the United Kingdom, serving from May 4, 1979, to November 28, 1990. She was the leader of the Conservative Party from 1975 until the end of her premiership. Known as the Iron Lady, she was a staunch opponent of the Soviet Union and was renowned for her close relationship with U.S. President Ronald Reagan.

⁵³ Valentine, D. Margaret Thatcher on History, Economics & Political Consensus, Oxford University Press, 2013. Available at: academia.edu, p. 12.

Ronald Reagan (1911–2004)* was one of the most influential political figures advocating **the principles of neoconservatism**, particularly in the realm of foreign policy. Reagan's terms in office marked a transformational period in American political thought, **intertwining traditional conservative values, such as a deeply rooted belief in tradition and God, with neoconservative principles expressed through proactive geopolitical strategies**. Reagan's unwavering belief in American exceptionalism, combined with his steadfast commitment to promoting freedom and democracy, played a pivotal role in challenging and ultimately accelerating the fall of communist regimes in Europe and beyond. **The key neoconservative principles he championed include:** (1) concern for the democratic foundations in the domestic policies of states outside the United States; (2) conviction that American power can be used for moral purposes and the defense of human rights; (3) support for "the traditional American idea of equality" of rights, as well as "promoting equality of opportunity," but not equality of conditions as a governmental goal; (4) the efficiency of the market and its role in preserving individual freedom; and a primary focus on individual liberty.

Over the centuries, conservatism has manifested as a multifaceted political and cultural force on both sides of the Atlantic, shaping the trajectories of nations and the beliefs of their peoples. Therefore, paragraph 1.4, *"Specificities and Characteristics of European and American Conservatism,"* analyzes the particularities and features of these two conservative traditions to identify their commonalities and differences. This analysis is important because, despite the shared principles and values of conservative philosophy, the specific manifestations in different countries and states vary depending on their distinct historical, socio-political, and cultural contexts. In the comparison between French and British conservatism, the conclusion is emphasized that in the United Kingdom and France, where ethnocultural and political unity have long overlapped, conservatism has never been in conflict.⁵⁴ Conservative political thought in the United Kingdom and France is strongly influenced by their unique historical and cultural contexts, giving rise to differing principles and values in each nation. While British conservatism prioritizes the monarchy, the Anglican Church, and deeply rooted traditions, French conservatism is often represented by

---

* Ronald Wilson Reagan was an American politician from the Republican Party. He served as the 33rd Governor of California (1967–1975) and the 40th President of the United States (1981–1989).

⁵⁴ Muller, J.Z. *Conservatism: The Utility of History and the Case against Rationalist Radicalism*, The Cambridge History of Modern European Thought, 2019, pp. 253-254

national identity, centralized governance, and religion as a significant component of political administration. Despite these differences, both traditions emphasize the importance of maintaining social order, respecting established institutions, and valuing national heritage.

American conservatism is defined as a broad political and social philosophy that respects American traditions, limited government, personal liberty, and a free market economy. The history of American conservatism is complex and multifaceted. While the genesis of European conservatism arose as a reaction to democratic ideals, particularly spurred by the French Revolution, the United States had already embraced these principles during its own revolution, with its Founding Fathers pioneering the ideals of liberal democracy. This unique historical trajectory means that American political culture, rooted in individualism and optimism, lacks a genuine pre-modern tradition encapsulating conservative values, leading to ongoing debates about the existence of a true American conservatism.⁵⁵ This section of the dissertation examines the evolution of American conservatism, outlining the key principles of its development. It emphasizes that these principles intertwine in a unique interpretation of traditionalism, championed by figures such as Kirk*, Weaver, Viereck, Voegelin, and Hart, and extend to the economic principles of market conservatism and libertarianism, supported by economists such as Hayek, Mises, and Friedman. **While American and European conservatism share foundational principles rooted in tradition and the preservation of social structures, they differ markedly due to the unique historical, cultural, and political contexts** that have shaped the ideological evolution of each continent. It is noted that, according to some authors, American conservatism, including neoconservatism, represents a variant or substitute for European feudalism and medievalism, with its economic and political aspects functioning as equivalents to feudalism and other medieval structures in Europe.⁵⁶ Other authors argue that American conservatives aim to expand the "*good society*," grounded in Protestant ethics, across the world, while perceiving their domestic opponents as proponents of immoral policies.⁵⁷ Therefore, it can be said that **conservatism varies**

---

⁵⁵ Тодорова, И. и Зиков, П.Н. Политическият консерватизъм, Сиела, 2017, с. 132

* Russell Amos Kirk was an American political philosopher, moralist, historian, social critic, literary critic, and author, renowned for his influence on 20th-century American conservatism. His 1953 book, *The Conservative Mind*, shaped the postwar conservative movement in the United States.

⁵⁶ Zafirovski, M. 'Neo-Feudalism' in America? *Conservatism in Relation to European Feudalism*, *International Review of Sociology*, vol. 17, 2007, pp. 393-427.

⁵⁷ Lipset, S. *Liberalism, Conservatism, and Americanism*, *Ethics & International Affairs*, vol. 3, 1989, pp. 205-218.

in form, temperament, and content across different societies. Its defining characteristic, however, is a sense of pride and nostalgia for a nation's history,⁵⁸ through which time-honored traditions have been inherited, serving as the foundation for a good and progressive society.

Subparagraph 1.4.3 provides an in-depth analysis of „*The Philosophy of Inequality*“.

Nikolai Berdyaev (1874–1948)*, often referred to as the "*poet of freedom*," is the philosopher who wrote that **the essence of conservatism is not that it hinders forward and upward movement but that it prevents backward and downward movement—toward chaotic darkness and a return to a primitive state.**⁵⁹ The analysis of his major works is significant for conservative thought, as Berdyaev is a unique representative of Slavic and Orthodox Christianity defending conservative values. The distinguished Russian philosopher is **renowned for his intersections between existentialism and Christian faith, with a profound emphasis on human freedom and spirit.** His significant contributions to philosophy make him **a central figure in the dialogue between religion and modernity in the 20th century.** Contrary to many prevailing trends of his time, **Berdyaev criticized Marxist socialism, adopting a nuanced position that prioritized the spiritual over the material.** Berdyaev argued that Marxism is **a philosophy of commodities rather than of values.** According to him, Marxists lack respect for any **hierarchy of values**, which earned them considerable criticism from his perspective.⁶⁰

In **conservative philosophy, the role of inequality** in social progress and economic development occupies a central place, and Berdyaev's ideas provide the strongest foundation for this conservative principle. According to the Russian philosopher, inequality is intertwined with religion, individual freedom, and economic development because:

First, inequality is religiously justified by the unique individual destiny of the human person in eternity. Inequality is the foundation of every cosmic order and harmony; it is the

---

⁵⁸ Freund, L. The New American Conservatism and European Conservatism, *Ethics*, vol. 66, 1955, pp. 10-17.

*Nikolai Alexandrovich Berdyaev was a Russian philosopher and publicist. Berdyaev was one of the leading figures of the movement that initiated the so-called "Russian Philosophical and Religious Renaissance".

⁵⁹ Ageyeva, V. Between Populists and Conservatives, *Russia in Global Affairs*, vol. 15, no. 2, 2017, pp. 105-114.

⁶⁰ Maritain, J. *Moral Philosophy*, University of Notre Dame, originally published in French in 1960, p. 186.

justification for the very existence of the human person and the source of all creative movement in the world. The very birth of God is eternal inequality.⁶¹

Second, inequality is the most powerful tool for the development of productive forces. Equalization in poverty would render their development impossible. Inequality is the condition for every creative process, every creative initiative, and every selection of elements more suitable for production. Inequality creates a social environment in which people can live and meet their needs even with minimal development of productive forces.⁶²

Third, freedom and equality are incompatible. Freedom is, above all, the right to inequality. Equality is, above all, an infringement on freedom, a limitation of freedom.⁶³

The philosophical reflections and beliefs of Berdyaev are deeply intertwined with **fundamental conservative principles**, particularly in the context of **freedom, inequality, religion, and aristocracy**. He presents a worldview in which **true freedom**, rooted in **religious beliefs** and the divine, inherently implies **natural hierarchies** that affirm **aristocracy**. Nikolai Berdyaev's philosophy offers a unique philosophical and religious understanding of the world and humanity, addressing the threat of totalitarianism within the context of global crises.⁶⁴ Berdyaev's views provide an opportunity to understand the profound connection between God, Christ, and man, which is essential for grasping the meaning of life and the significance of history in shaping human destiny.⁶⁵

---

⁶¹ Бердяев, Н. *Философия неравенства*, Институт русской цивилизации, Москва, 2012, с. 66

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Gorban, R. *Prophetic Philosophy of Mykola Berdyaev as the Art of Understanding in the Context of Global Crisis*, *Journal of Religious & Theological Information*, vol. 20, 2021, pp. 10-22.

⁶⁵ Richards, E. *Nicholas Berdyaev: Christianity and History*, in: *Journal of the American Academy of Religion*, pp. 432-436, 1960. Available at: <https://doi.org/10.1093/JAAREL/XXVIII.4.432>.

In paragraph 1.5, the analysis focuses on conservative political axiology, grounded in the historical study of conservative political thought. The fundamental principles of the conservative value system are examined, including the concepts of freedom, justice, and equality. A separate section provides a detailed analysis of the role of the state in society, clarifying the concepts of paternalism and anti-etatism, as well as meritocracy. The theoretical foundations of these ideas and their realization within various historical contexts are substantiated. The study of the evolution of conservative political thought highlights its dynamic adaptation and modifications, leading to contemporary formulations and interpretations in modern society.

Among the fundamental principles of conservative philosophy are the defense of **individual freedom and inequality**. While conservatives value social order, they prioritize individual freedoms, arguing that every person should have the autonomy to pursue their own happiness, provided that they do not infringe upon the rights of others. Conservatism emphasizes the legitimacy of inequality and the necessity of cultural, political, and economic elites.⁶⁶ According to conservatism, inequality provides an incentive for talented individuals to apply their potential talents for genuine economic improvement.⁶⁷ Therefore, in conservative philosophy, individual freedom and inherent inequalities are regarded as driving forces for social progress and economic prosperity.

Conservatism is grounded in universal principles and values, warning against the dangers of all-encompassing ideologies. As Russell Kirk postulated, conservatism is shaped by "will and intelligence" and is not confined to the interests of a single class. Essentially, conservatism rationalizes existing institutions through historical, divine, natural, and personal beliefs.⁶⁸ **The principles and values of conservatism** may vary according to region, culture, and specific conservative traditions, but the most significant and foundational principles (especially in European conservatism) are: tradition, religiosity and family, aristocracy and hierarchy, protection of private property, limited government, the rule of law, free-market capitalism, patriotism, individual freedom, and inequality.

---

⁶⁶ Muller, J.Z. *Conservatism: The Utility of History and the Case against Rationalist Radicalism*, Cambridge University Press, 2019, p. 6.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 22

⁶⁸ Huntington, S.P. *Conservatism as an Ideology*, *The American Political Science Review*, vol. 51, no. 2, 1957, pp. 455-457.

Chapter Two: Bulgarian Parties in the Political Family of the EPP: An Analysis of Conservative Principles and Values

The second chapter of the dissertation analyzes the Bulgarian political parties that are part of the European People's Party (EPP), focusing on conservative principles and values. It examines the origins and roots of conservatism in Bulgaria, as well as the key traits and characteristics of Bulgarian conservatives and the values they uphold. Additionally, the chapter explores the origins and development of the EPP, its platforms and manifestos, as well as the acceptance of Bulgarian parties and their integration into the political family. The participation of individual Bulgarian

parties within the EPP is also traced. By analyzing the primary political documents of Bulgarian parties that are members of the European People's Party, the principles and values embedded within them are examined. This allows for the identification of the extent to which these parties adhere to or deviate from conservative political philosophy.

The first paragraph of Chapter Two focuses on the specificities and characteristics of Bulgarian political conservatism. Various interpretations exist regarding the origins and ideological foundations of conservatism in Bulgaria. Some authors argue that the emergence of Bulgarian conservatism occurred during the irredentist project of Greek nationalism. According to them, the circumstances that led to the idea of religious distinction are the same as those that formed the ideological foundation of pre-liberation Bulgarian conservatism.⁶⁹ Others, tracing the roots of the modern Bulgarian state to the last two decades of the 19th century, contend that immediately after Bulgaria gained independence from the Ottoman Empire, two main political parties were established: the conservatives, representing the right wing, and the liberals, representing the left wing.⁷⁰ Different interpretations also exist regarding the foreign policy inclinations among conservatives in Bulgaria. According to some, immediately after Bulgaria's Liberation, a phenomenon emerged in Bulgarian political life, which remains valid to this day—Bulgarian conservatives are modern-minded individuals who aim for a pro-Western orientation for the country, while liberals feel nostalgia for Russia and its support for Bulgaria's independence.⁷¹ Conversely, other authors argue that the conservatives' stance toward Russia reflects a desire to maintain good relations with the liberator, its government, and the tsar. The policies of the conservatives, whether in power or in opposition, demonstrate that at least until 1883, they undertook a series of practical steps aimed at fostering good relations with Russia while respecting mutual interests.⁷² To ensure adherence to the stated research objectives of the dissertation, we have not engaged in the debate about the origins of conservatism in Bulgaria but have focused

---

⁶⁹ Зиков, П.Н. Раждането на българския консерватизъм, Парадигма, 2011, с.137

⁷⁰ Stoyanov, E. The left and right wing in Bulgaria, Euractiv (online), Available at: <https://www.euractiv.com/section/elections/opinion/the-left-and-right-wing-in-bulgaria/>, Accessed on: 18 May 2023

⁷¹ Ibid.

⁷² Гешева, Й. Консерваторите, партията, личностите и изграждане на българската държава 1879-1886 г., ИК Дио Мира, С., 2013, с.121

exclusively on its content, analyzing **the principles and values of Bulgarian political conservatism**.

According to Todor Zarkov, the dawn of **Bulgarian political conservatism** is associated with the figure of Sofroniy Vrachanski and his work on fostering connections among the Orthodox Balkan peoples. Until 1878, **political conservatism in Bulgaria** was most vividly expressed through the activities of two émigré organizations: the Virtuous Company and the Bulgarian Odessa Committee. Emerging and developing their political activity during the 1850s and 1870s, these organizations reflected societal changes among Bulgarians and the growing divisions over the question of national liberation. **Among the ranks of the first conservatives** were representatives of the wealthiest Bulgarian families, including Evlogi and Hristo Georgievi, the Tapchileshtov family, the Gyumyushgerdan family, N. H. Palauzov, Konstantin N. Palauzov, Vasil Aprilov, Stefan D. Toshkovich, Metropolitan Panaret Rashev, and others. On the most critical issues of Bulgarian development after the Crimean War—**the struggle for an independent church and national liberation**—they fully aligned with the policies of the Russian government. The political conservatism of the "*old guard*" rejected the radicalism of the "*young*," even as it provided financial support to figures within the revolutionary movement. **Pre-liberation conservatism bore the hallmarks of pragmatism and calculation in addressing the Bulgarian Question**. Ultimately, its leading political idea—liberation with the help of Russia—was realized. After the Liberation, the main ideological and party division in the Principality emerged between liberals and conservatives, **marking the beginning of European conservatism's influence**.⁷³

During the Constituent Assembly's drafting of the Tarnovo Constitution, as previously mentioned, two main political currents emerged: the "young" (the so-called liberals) and the "old" (the so-called **conservatives**). On these foundations—and through the course of societal development in post-liberation Bulgaria and the establishment of parliamentary democracy—the Liberal and **Conservative Parties (CP)** were formed. South of the Balkan Mountains, the Bulgarian character of Eastern Rumelia quickly gained broad recognition, including in the structuring of the region's party system, which entirely mirrored that of the north. **The leaders of the Conservative Party** were Konstantin Stoilov, Grigor Nachovich, Dimitar Grekov, Dr. Georgi

---

⁷³ Зарков, Т. Политическият консерватизъм в България - вчера и днес, във вестник Век 21 : либерален седмичник за култура и политика, г. VI, № 33, 4-10 окт. 1995, с. 3

Valkovich, Ivan Hadzhigenov, Todor Burmov, Bishop Kliment, Todor Ikonov, and Marko Balabanov. The press outlets that supported the conservatives included Vitosha newspaper, Bulgarski Glas newspaper, and Otechestvo newspaper. After the unification of Eastern Rumelia with the Principality of Bulgaria, neither the Liberal nor the Conservative Party continued to exist in their previous form. **The issues faced by the Conservative Party** were tied to its inability to grow into an influential political force, despite participating in the governance of Bulgaria until 1894. As a result, following its electoral defeat in the summer of that year, the party rapidly declined and, even before the unification of Southern and Northern Bulgaria, had disappeared entirely from the public stage. From the mid-1890s, under the influence of domestic political changes in the country and the restoration of certain democratic freedoms, conditions emerged for the organizational consolidation of the existing political formations. These gradually began to take on the characteristics of modern political parties. As a result, by the end of the 19th century, the Principality of Bulgaria had seven political parties, one of which was the **People's Party (NP)**, a proponent of conservative political philosophy, led by K. Stoilov and supported by its affiliated newspaper, „*Peace*”.⁷⁴

A comparison between conservatism in Bulgaria and that in Western Europe reveals an intriguing specificity. Unlike conservatives in the United Kingdom, for example, their Bulgarian counterparts did not openly advocate for feudal values and symbols. The context in Bulgaria was unique. The feudal system, which had just been abolished, lacked a Bulgarian national character—it was foreign in both nationality and religion. Therefore, defending the social structure and "values" of the Ottoman feudal empire in the Bulgarian context would have been politically self-destructive for the conservatives. This is why, in the Bulgarian context, the theorists of the Conservative Party emerged as **strong proponents of the need for a broad path toward the development of new commodity-money relations and a free-market economy**. The conservatives were the first in Bulgaria to advocate for the **parallel development of agriculture, crafts, and factory-based industry**. They took great care to amend the trade agreements inherited

---

⁷⁴ Попов, Д. Партийната структура в България от 1879 до 1901 година, Архив на оригинала от 2008-10-28 в Wayback Machine, Достъпно на: https://web.archive.org/web/20081028150729/http://www.rdp-bg.org/rd/pv_09.htm, [3 август 2023]

from the Ottoman Empire in a manner more favorable to Bulgaria; they arranged the status of the national customs service; prepared a comprehensive plan for the modernization and development of the country's roads and railways; implemented serious measures to establish an efficient and well-functioning state administration; paid significant attention to education and public schooling, among other initiatives. The conservatives, earlier than the liberals, understood that Bulgaria's path to **prosperity and well-being lay through the development of industry**. In this sense, the Conservative Party made a significant contribution to the proper understanding of the prospects facing the Bulgarian nation during the last quarter of the 19th century.⁷⁵

The development of the Conservative Party in the Principality of Bulgaria, the post-liberation Bulgarian conservatives, and their conservative worldview are examined by Yordanka Gesheva, who argues that **pre- and post-liberation Bulgarian conservatism resembles European conservatism in terms of principles and values**, although differences exist (already discussed) due to varying conditions and state systems under which Bulgarian and European conservative thought evolved. Gesheva believes that **the principles of classical conservatism are, to some extent, embedded in the perceptions of Bulgarian conservatives**. According to her, these (shared) **principles** are:

(1) **Religion** and the conservative civil society – society is the result of slow and gradual historical **development**;

(2) **Tradition** and institutions embody the wisdom of the ancestors; therefore, each generation must respect what has already been achieved – that which contains hidden **wisdom accumulated over many generations**, often incomprehensible to the individual human mind;

(3) **The primary goal of any government is to ensure order and legality**, and achieving this is impossible without realizing **the principles of the rule of law and equality of all citizens before the law**;

(4) **Order and legality precede freedom; there is no freedom where there is no order and legality**;

---

⁷⁵ Митев, Т., Васев, В. Политическият консерватизъм - кратка съдба в България, във вестник: Дебати : седмичник за парламентарен живот, политика и дипломатия, IV, 2, 19 ян. 1993, с. 20

(5) In every well-organized society, there are necessarily **hierarchy, differences,** and leadership, but **unlimited power,** whether it belongs to the majority or to an individual, **is destructive to society;**

(6) Private property is a prerequisite for freedom and the pursuit of personal happiness;

(7) **Social inequality is inevitable and even desirable,** as it results from human freedom;

(8) The principle of **private property** is desirable because it is a guarantor of human freedom.⁷⁶

Consistency and permanence are distinguishing characteristics of the views of Bulgarian conservatives. Regarding tradition, the wisdom of generations, ideas and concepts of freedom, the role of the state, justice, and equality before the law, there is alignment between Bulgarian and classical conservatives. In other words, the ideals and political goals, regardless of the different periods and historical contexts, are based on the **same philosophy, sharing conservative principles and values.**

In the second paragraph of Chapter Two, the origins and development of the political family of the European People's Party (EPP) are traced to determine whether it represents conservative principles and values within the European Union. The European People's Party (EPP) is the largest political and parliamentary group in the European Parliament (EP), representing center-right, conservative, and Christian Democratic parties across Europe. The history of the EPP dates back to the first half of the 20th century, when Luigi Sturzo, a Catholic priest from the Italian Christian Democratic Party, attempted in the early 1920s to create an "International" of people's parties.⁷⁷ The modern EPP is the result of a long evolution. Initially established as a loose confederation of Christian Democratic parties from Western Europe, it progressively expanded to include conservative and liberal-conservative parties across the continent, becoming the shared political family of the European center-right, whose values are non-confessional and independent

---

⁷⁶ Гешева, Й. Консерваторите, партията, личностите и изграждане на българската държава 1879-1886 г., ИК Дио Мира, С., 2013, с. 16

⁷⁷ Jansen, T., Van Hecke, S. At Europe's Service: The Origins and Evolution of the European People's Party, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011, p. 353.

of church affiliation.⁷⁸ This section of the dissertation examines the origins and development of the EPP, including the acceptance and positioning of Bulgarian center-right and conservative political parties within it.

In 1924, the "International Secretariat of Christian-Democratic Inspired Parties" was established in Paris, aiming to promote cooperation among Christian Democratic parties. Despite efforts for collaboration, the organization dissolved in 1939 due to disagreements over the Treaty of Versailles.⁷⁹ After World War II, in 1947, a meeting of Christian Democratic parties was organized in Lucerne, which marked the beginning of new international structures such as *Nouvelles Équipes Internationales* (NEI). These structures aimed to create an informal network for cooperation.⁸⁰

In 1953, *Nouvelles Équipes Internationales* (NEI) played a crucial role in establishing the first Christian Democratic group within the European Coal and Steel Community. In 1965, NEI transformed into the European Union of Christian Democrats (EUCD). In 1976, the European People's Party (EPP) was founded, bringing together parties from seven EU member states.⁸¹ In 1978, conservative parties established the European Democratic Union (EDU), which contributed to closer cooperation with the EPP. Eventually, all center-right parties united under the EPP.⁸²

The fall of the Iron Curtain in 1989 and the democratization of the Eastern Bloc significantly changed the European People's Party (EPP). Following the dissolution of the Italian Christian Democratic Party, Germany's CDU/CSU became the leading force within the EPP.⁸³ The party began to attract conservative, center-right, and liberal parties from Central and Eastern Europe in preparation for the EU's enlargements in 2004 and 2007.⁸⁴ This strategy strengthened

---

⁷⁸ Tensen, B., et al. *The Christian Democratic Origins of the European People's Party: Values and Relevance for Policies*, Wilfried Martens Centre for European Studies, 2014, p. 2.

⁷⁹ Hanley, D. *Christian Democracy In Europe: A Comparative Perspective*, Pinter Publishers, 1996, p. 186.

⁸⁰ Cellini, J. *The Idea of Europe at the Origins of the European People's Party: The Making of the European Manifesto and of the EPP's Political Programme*, *Journal of European Integration History*, Vol. 24, No. 1, 2018, p. 80.

⁸¹ Гуселетов, Б. Сохранил ли ЕНП лидерство на политической арене Европы? *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*, 2020, №1, стр. 37-38.

⁸² Fontaine, P. *Voyage to the Heart of Europe, 1953-2009: A History of the Christian-Democratic Group and the Group of the European People's Party in the European Parliament*, Brussels: Racine, 2009, pp. 148-151.

⁸³ Гуселетов, Б. Сохранил ли ЕНП лидерство на политической арене Европы? *Научно-аналитический вестник ИЕ РАН*, 2020, №1, стр. 38-39.

⁸⁴ King, T. *How the EPP Lost Its Way*, *Politico*, 2019. Available: <https://bitly.ws/35n6v>. Accessed on: April 15, 2023.

the EPP's influence, as it adjusted its philosophy to accommodate new electoral groups from across the continent, including those from Scandinavia.⁸⁵

After the fall of the Iron Curtain, the EPP recognized the need to embrace various conservative and liberal-conservative values, leading to disagreements over the future of the EU. The internal tensions between visions of a "Europe of Nations" and a "European Federation" culminated in 2009⁸⁶, when the European Democrats split off to form the European Conservatives and Reformists group. This new group became the main opponent of the EPP within the conservative political spectrum in Europe.⁸⁷ Nevertheless, political conservatism in Europe remains positively associated with the right-wing orientation in Western countries, although in former communist countries, its relationships vary and are culturally, politically, and economically diverse.⁸⁸

After the European Parliament elections in June 2009, the EPP reverted to its original name as the "European People's Party" group.⁸⁹ Additionally, the EPP parliamentary group holds a majority in the Bureau and the Presidency, which are the main governing bodies of the European Parliament.⁹⁰ In 2023, the EPP has 178 seats out of 705 Members of the European Parliament (MEPs), with Bulgaria represented by 7 members within the EPP.⁹¹ The President of the European Parliament, Roberta Metsola, is a member of the EPP group, as is the President of the European Commission, Ursula von der Leyen.⁹² Furthermore, EPP commissioners hold key portfolios that shape the direction of Europe's future.⁹³ The Bavarian Manfred Weber leads the center-right group of the European People's Party, which is a group of conservative and Christian Democratic center-

---

⁸⁵ Campbell, H. European People's Party. History & Society, Britannica. Available: <https://www.britannica.com/topic/European-Peoples-Party>. Accessed on: April 20, 2023.

⁸⁶ Tensen, B., et al. The Christian Democratic Origins of the European People's Party: Values and Relevance for Policies, Wilfried Martens Centre for European Studies, 2014, pp. 6-7.

⁸⁷ Taylor, S. UK Conservatives to Leave the EPP-ED Group, Politico, 2009. Available: <https://www.politico.eu/article/uk-conservatives-to-leave-the-epp-ed-group/>. Accessed on: April 16, 2023.

⁸⁸ Aspelund, A., Lindeman, M., Verkasalo, M. Political Conservatism and Left-Right Orientation in 28 Eastern and Western European Countries, in: Journal of Political Psychology, Vol. 34, No. 3, 2013, pp. 409-417.

⁸⁹ Augustin, S. EPP Group in the European Parliament, Konrad Adenauer Stiftung, 2017, p. 7.

⁹⁰ Hanley, D. Christian Democracy In Europe: A Comparative Perspective, Pinter Publishers, 1996, pp. 187-188.

⁹¹ MEPs by Member State and Political Group, Europa.eu. Available: <https://bitly.ws/35o7o>. Accessed on: April 22, 2023.

⁹² Председатели начело на всяка от трите основни институции на ЕС. Достъпно на: <https://bitly.ws/37eML>. Посетено на: 14 април 2023.

⁹³ Комисарите на ЕНП с ключови позиции за бъдещето на Европа. Достъпно на: <https://bitly.ws/37eQu>. Посетено на: 14 април 2023.

right parties in the European Parliament.⁹⁴ Currently, the EPP includes 84 parties and partners from 44 countries, 12 heads of state and government from the EU, 10 members of the European Commission, and remains the largest parliamentary group in the European Parliament.⁹⁵

The brief historical overview provides grounds to conclude that the EPP, throughout its years of development, has consistently remained within the center-right spectrum, embracing both Christian Democratic and conservative values. At present, the EPP defines its policies in favor of all European citizens and strives for a more ambitious and self-confident Europe. The party advocates for the right of every individual to have equal opportunities for success based on their abilities and talents. The EPP supports the idea of a united Europe and policies that reconcile European, national, and local identities. It strongly promotes a more competitive and democratic Europe, where people can travel, work, do business, invest, learn from one another, buy, sell, collaborate, and unite. The party fights for a self-assured Europe that recognizes its unique history and heritage and defends its way of life.⁹⁶ This concept aligns with the conservative principle that European culture, history, and identity must be preserved and respected.

The dissertation notes that the EPP brings together Christian Democrats, conservatives, liberals, and centrists. This implies two things: first, the EPP is a diverse coalition with a wide range of views on many specific policies; and second, this diversity requires a strong foundation of shared values that hold the political formations of the EPP together. It is precisely this diversity, along with the **solid foundation of common values**, that gives the EPP family its unique strength.⁹⁷ It is important to emphasize that the analysis does not aim to identify the EPP as a political ideology or to compare whether it is conservative or Christian Democratic. While Christian Democracy emerged as a new ideological and political movement at the end of the 19th century and became a major right-wing ideology after World War II, drawing from classical conservatism and clericalism, the focus here is solely on its **alignment with conservative**

---

⁹⁴ Maushagen, P. German Conservative Seeks to Front Center-Right in EU Elections - Source, Reuters, 2018. Available: <https://bitly.ws/357tv>. Accessed on: April 14, 2023.

⁹⁵ EPP Today. Available: <https://www.epp.eu/who-we-are>. Accessed on: April 14, 2023.

⁹⁶ Mission & Vision, EPP. Available: <https://www.eppgroup.eu/who-we-are/our-mission-amp-values>. Accessed on: April 16, 2023.

⁹⁷ Fasslabend, W., Pröll, J. The European People's Party: Successes and Future Challenges, Edition Noir, Vienna, 2010, p. 10.

principles and values.⁹⁸ The EPP's positions on the role of the state in social and economic policies closely mirror the conservative ideal of order: a free market in which the state establishes only the general conditions but does not participate in competition in any way. For the EPP, everyone has an equal chance in the free market; supply and demand create the optimal distribution of goods and resources, and the issue of social justice is dismissed as irrelevant.⁹⁹ Therefore, an analysis is conducted of the core values that the EPP shares and defines as its guiding principles in decision-making and policymaking.

In this part of the dissertation, the following conclusions are drawn: (1) **The EPP shares the core conservative principles and values:** *"freedom and responsibility, the dignity of the human person, solidarity, subsidiarity, justice, the rule of law, and democracy."*¹⁰⁰ The party firmly upholds key conservative principles and values such as tradition, family values, the inviolability of private property, limited state intervention, adherence to the rule of law, the principles of free-market capitalism, individual freedom, and national identity.

(2) On the other hand, this document lacks the defense of other essential conservative principles and values, namely: religiosity, aristocracy, hierarchy, and the acceptance of human inequality. This omission can be explained by the fact that the EPP's values reflect and align with the contemporary social and political conditions of Europe, which enjoys peace and prosperity. Thus, the EPP demonstrates an ability to modernize classical values and principles by distinguishing what should be preserved, what should be improved, what should be avoided, and what the party should oppose—freedom and responsibility, the dignity of the human person, solidarity, justice, and the rule of law.¹⁰¹

During the 1990s and early 2000s, the EPP invested significant efforts in recruiting potential new members from the countries of Central and Eastern Europe. The EPP group welcomed a large number of new members from the 12 countries that joined the EU in 2004 and

---

⁹⁸ Тодоров, А. Елементи на политиката, Глава Политическите идеологии, Нов Български Университет, 2012, стр. 4-5.

⁹⁹ Fasslabend, W., Pröll, J. The European People's Party: Successes and Future Challenges, Edition Noir, Vienna, 2010, p. 15.

¹⁰⁰ A Union of Values - Final Text Agreed at XIV Congress. Core Values, p.1

¹⁰¹ Ibid., p.25

2007.¹⁰² **Among this group of newly admitted members were Bulgarian parties from the center-right spectrum.** In 1992, the Union of Democratic Forces was accepted as an associate member of the European Christian Democratic Union (ECDU). In 1995, the Democratic Party, together with its new partner in the People's Union – the Bulgarian Agrarian National Union (BANU) – was admitted as a full member of the ECDU, which in October 1996 decided to merge with the EPP.¹⁰³ **Thus began the path of Bulgarian center-right parties into the political family of the EPP.**

For a long time, the European People's Party (EPP) was represented in Bulgaria by the Union of Democratic Forces (UDF). The party was established immediately after the fall of communism. **The UDF applied for membership in 1997 and was granted observer status in 1998. In 2007, the party became a full member of the EPP.** Between 1994 and 2001, the UDF was led by Ivan Kostov, who served as Prime Minister of Bulgaria during this period (1997–2001). Kostov resigned as UDF chairman and, in 2004, founded a new political force, **Democrats for a Strong Bulgaria (DSB). In 2006, the party became an associate member of the EPP, and in 2007, following Bulgaria's accession to the EU, it became a full member.** The Agrarian People's Union, known as BANU – People's Union until 2006, and the Democratic Party became full members of the EPP after Bulgaria joined the EU. In 2006, a new center-right party, Citizens for European Development of Bulgaria (GERB), was formed. The party is led by Boyko Borissov, who has served as Bulgaria's Prime Minister since 2009. **GERB was accepted as a full member of the EPP in 2008.**¹⁰⁴ **The "Movement Bulgaria of the Citizens" (DBG) officially became a member of the EPP in 2015,** under the leadership of Meglena Kuneva, Bulgaria's Deputy Prime Minister for European Policies.¹⁰⁵ Currently, the active Bulgarian member parties of the European People's Party are four: the Union of Democratic Forces, Democrats for a Strong Bulgaria, Citizens

---

¹⁰² Wagner, M. The Right in the European Parliament Since 1979, Perspectives on European Politics and Society, Vol. 12, No. 1, 2011, pp. 8-10.

¹⁰³ Тодоров, А. Присъединяването на България към Европейския съюз: ролята на политическите партии. CSD Анализи Report 5, с. 24-25.

¹⁰⁴ Jansen, T., Van Hecke, S. At Europe's Service: The Origins and Evolution of the European People's Party, Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2011, p. 77.

¹⁰⁵ ДБГ стана член на ЕП, 2015. Достъпно на: <https://bitly.ws/3cjoq>. Посетено на: 14 април 2023.

for European Development of Bulgaria, and Movement Bulgaria of the Citizens.¹⁰⁶ These four political parties are the subject of analysis in this dissertation.

In the third paragraph of Chapter Two, an ideological identification of the UDF, DSB, GERB, and DBG is conducted, requiring an analysis of these parties to determine whether they share conservative principles and values. The analysis aims to establish the degree of adherence to or deviation from the conservative profile, following the chronological order of the parties' creation. The primary documents for analysis include their key political documents—political declarations outlining shared principles and values, platforms, political frameworks, and others.

On the official website of the "Union of Democratic Forces" (UDF), several key documents outlining the party's principles and values are available for analysis. These include the documents: "*Values*", "*Mission*", and the "*UDF Program Declaration*". The UDF explicitly advocates for adopting programmatic priorities aimed at preserving its conservative essence in political, economic, and moral terms.¹⁰⁷ Rumen Hristov, the current leader of the UDF, describes the party as the oldest conservative political party in Bulgaria.¹⁰⁸ The party's current leadership states that the UDF's goal is to occupy the conservative right-wing political space. The UDF's national ideology for the Republic of Bulgaria is right-wing conservative governance, with the party's new cause being European citizens with European incomes.¹⁰⁹

The analysis of the aforementioned documents provides grounds to identify the main themes and ideas that the UDF shares, which are relevant to conservatism. Through an examination of the UDF's core documents, it is established that the party adheres to fundamental conservative principles and values. Beyond its self-identification as a right-wing and conservative party, the analysis highlights a clear alignment with core conservative principles and values, such as

---

¹⁰⁶ Parties & Partners. The EPP has currently 83 parties and partners from 44 countries. Available at: <https://www.epp.eu/parties-and-partners>. Accessed on: April 18, 2023.

¹⁰⁷ Програмна декларация на СДС, приета на теоретичната Национална конференция на 11 ноември 2018г. Достъпна на: <https://bitly.ws/3bEFP>. Посетено на: 24 април 2023.

¹⁰⁸ Поздравително писмо до Джорджа Мелони от СДС. Достъпно на: <https://www.sds.bg/5318-2/>. Посетено на: 24 април 2023.

¹⁰⁹ СДС преизбра Румен Христов за свой председател, 2022. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bEXU>. Посетено на: 24 април 2023.

tradition, family, the protection of private property, limited government, the rule of law, free-market capitalism, patriotism, individual freedom, and inequality. Although some values are mentioned with nuanced emphasis, **the UDF demonstrates its conservative profile convincingly.**

The political party "Democrats for a Strong Bulgaria" (DSB) established the *"Platform of the Modern Right"*, which presents the political principles and values the party believes in and defends. This document serves as the primary basis for the analysis of the party. DSB was conceived as a right-wing, conservative party and is recognized as such, despite its involvement in various political coalitions over the years.¹¹⁰ A primary and important goal for DSB upon its founding in 2004 was to strengthen the natural preservers—**family and institutions**—which the party identified as weakened.¹¹¹ The conducted analysis, based on the *"Platform of the Modern Right"*, leads to the conclusion that the party has a clearly defined conservative profile. In terms of ideology and values, the analysis of the document demonstrates that the party is right-wing and conservative, adhering to all the core principles and values of conservative political philosophy.¹¹² The rhetoric used in this document demonstrates a significantly strong connection in defending the conservative worldview. The connection with the symbol of DSB, which is similar to that of the British Conservatives—a raised flaming torch—is no coincidence.^{113*} The party's platform, with the slogan *"We see the meaning of politics as better people creating better lives in a better world,"*¹¹⁴ aligns with the principles and values of classical conservatism.

The analysis is based on the political document *"Political Framework of GERB"*, presented on the party's official website, which serves as the main document articulating the principles and values in which GERB believes. GERB upholds principles and values fundamental to conservative philosophy—protection of the family and its well-being; protection of competition and private

---

¹¹⁰ Петров, Д. Медийната „омерта“ върху подмяната вдясно, 2022. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bXyW>. Посетено на: 27 април 2023.

¹¹¹ Партията на Костов се заяви като алтернатива на зависимите политици, 2004. Достъпно на: <https://bitly.ws/3bXEK>. Посетено на: 27 април 2023.

¹¹² Анализ на програмните насоки на ДСБ, 2006. Институт за пазарна икономика. Достъпно на: <https://ime.bg/articles/analiz-na-programnite-nasoki-na-dsb/>. Посетено на: 20 април 2023.

¹¹³ Карасимеонов, Г. Партийната система в България, Фондация Фридрих Еберт, 2010, с. 196-197.

* The motivation of the British Conservatives to use the symbol of a raised flaming torch differs from that of DSB. The similarity can rather be viewed as symbolic proximity or stylistic resemblance.

¹¹⁴ Платформа на модерната десница. Достъпна на: <https://dsb.bg/platforma-dsb/>. Посетено на: 27 април 2023.

initiative in the free market; individual freedom and justice through clear rules, order, and laws. The political party Citizens for European Development of Bulgaria (GERB) is identified as advocating conservative and pro-European positions by the German platform PolitPro for political data and statistics. It states that **GERB represents conservative values, including the rule of law, market economy, and close ties with the European Union**. According to the platform, **the party emphasizes the importance of stability and economic growth**.¹¹⁵ The leader of GERB himself defines the party as right-wing and conservative.¹¹⁶ The media, such as the German edition of Agence France-Presse, also describes GERB as a conservative party¹¹⁷, a view shared by Bulgarian websites and analysts.¹¹⁸ Therefore, it can be concluded that the party is recognized as sharing and defending conservative principles and values in its policies.

At one of its National Councils, the political party Movement Bulgaria of the Citizens (DBG) created and adopted an official party document outlining its values and principles. The document emphasizes that these values and principles are based on universal human values and reformist principles. Universal human values are emphasized because DBG believes that politics driven by principles and values serves the people and society, and that these values and principles should guide the party's actions, positions, and political program. The reformist principles, for DBG, represent an alternative to the policies conducted at the time of the party's founding, which, according to the party, served personal and oligarchic interests.¹¹⁹ In conclusion, the analysis summarizes that DBG's core party document presents key principles and values: family and the protection of private property, the rule of law, the free market, patriotism, individual freedom, and the concept of inequality. Similar to the classical interpretation of conservatism, the party highlights its belief that these values and principles (which DBG shares and defends) are essential

---

¹¹⁵ GERB - Aktuelle Umfragewerte und Standpunkte. Available: <https://politpro.eu/de/bulgarien/parteien/gerb>. Accessed on: April 19, 2023.

¹¹⁶ Бойко Борисов: ГЕРБ е дясна консервативна партия. (2021) Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9em>. Посетено на: 15 май 2023.

¹¹⁷ Пак ли? - чуждестранните медии за изборите в България. (2022). Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9sM>. Посетено на: 16 май 2023.

¹¹⁸ Защо ГЕРБ е консервативна партия? (2021) Достъпно на: <https://bitly.ws/3c9Fg>. Посетено на: 16 май 2023.

¹¹⁹ Ценности и принципи на „Движение България на гражданите“. Приети на Национален съвет на „Движение България на гражданите“ – 5 ноември 2017 г.

for good governance, stressing that only their protection and adherence can ensure a better life for all Bulgarians in their own country.¹²⁰

To clarify and compare the conservative profiles of the parties whose core political documents are analyzed, the following must be emphasized:

First. The party Democrats for a Strong Bulgaria (DSB) embodies the comprehensive conservative philosophy and worldview in its "Platform of the Modern Right."

Second. Following it, we can observe a similar alignment with the concepts and harmony with conservative principles and values in the primary party document of DBG, "Values and Principles."

Third. Next is the UDF, which, across three different platforms, demonstrates alignment with traditional conservative principles and values, showcasing a strong commitment to their defense.

Fourth. The party GERB, although distanced from a comprehensive conservative profile, shares certain core concepts of conservative thought that warrant attention.

The analysis of the content of each party's core documents reveals the complex picture of conservative thought in Bulgaria within the modern political context. Therefore, the next section of the dissertation conducts a content analysis of the programmatic documents of the respective parties and coalitions to comprehensively outline the profiles of these four political entities.

---

¹²⁰ Ценности и принципи на „Движение България на гражданите“. Приети на Национален съвет на „Движение България на гражданите“ – 5 ноември 2017 г.

Chapter Three: Principles and Values of Conservatism in the Political Programs of Bulgarian Parties Members of the EPP

Chapter Three attempts to empirically seek evidence of the relevance of value-based attitudes in Bulgarian society to determine the conservative perspective and the role of conservative values in Bulgaria. To conduct an analysis at the level of expert evaluation, this chapter utilizes the results of in-depth interviews with expert analysts and practicing politicians. The aim is to achieve a comprehensive understanding of the influence and manifestation of conservative principles and values in the Bulgarian social and political context. This part of the dissertation applies content analysis, drawing its sources from the programmatic documents for

parliamentary elections of the analyzed parties. The analysis focuses primarily on conservative principles and values and how they are "present" in the respective documents.

The analysis of the core political documents of Bulgarian parties that are active members of the EPP reveals a strong commitment to conservative principles and values. For this reason, the study examines the attitudes and perceptions of conservative values within Bulgarian society. Such an analysis contributes to answering the following questions:

First. Is there a correspondence between the conservative principles and values upheld by the political parties UDF, DSB, GERB, and DBG and the value-based attitudes within Bulgarian society?

Second. Does Bulgarian society perceive conservative parties as its adequate political representatives, reflecting public preferences and political values?

Third. What are the current political trends and attitudes in Bulgarian society? This approach allows for a broader understanding of the interaction between political ideologies and societal values.

The answers to the indicated questions are based on a secondary analysis of data regarding value-based attitudes in Bulgarian society. Therefore, the research focuses in this part of the dissertation are: analysis of values in contemporary Bulgarian society through a secondary analysis of two nationally representative sociological studies; analysis based on scientific publications related to social norms in Bulgarian society, providing more in-depth information on value-based attitudes and cultural identities dominant in Bulgaria; and analysis of the results from in-depth interviews conducted with expert researchers and practicing politicians.

In the course of political processes, the primary task of politics is to create conditions and define directions that are accepted by the majority of society. *"The battle for the best ideas and visions, as well as the art of their realization, is based on values, deep beliefs, human images, and for many, faith in God."*¹²¹ Every political doctrine, philosophy, and/or ideology consists of principles and rules that shape preferences and bind people through them. Therefore, values and

---

¹²¹ Денерт, Ш. Ценности и политика: ЕС и Югоизточна Европа, Фондация "Фридрих Еберт", Бюро София, с. 2.

ideologies are closely connected, even though values exist independently of ideologies.¹²² It is precisely within this framework of interaction between value-based beliefs in Bulgarian society and political messages that the complexity and specificity of the relationship are examined. According to political scientists, the prevailing political culture in Bulgaria today is strongly marked by communal conservatism, national aspirations, individualism, and widespread distrust of the political class as a whole.¹²³ Parvan Simeonov notes that the current political divide in Bulgaria is increasingly between conservatism and progressivism, overshadowing the traditional left-right or East-West divisions.¹²⁴ Hence, it is essential to analyze which attitudes and sentiments in Bulgarian society are relevant and represent the content of the political divide between conservatism and liberalism.

Bulgarian society demonstrates a strong connection between religion and family values, which form the foundation of conservative identity. Research indicates that family and marriage are fundamental for Bulgarians, with 53% of the population believing that marriage is essential, and 82% considering life meaningless without it. There is a clear preference for the traditional marital union, as 88% of respondents support the idea that marriage should be between a man and a woman.¹²⁵ These data affirm the conservative profile of Bulgarian society, which highly values family structures despite certain secular trends among the younger generation.

Religion also holds a significant place in the cultural identity of Bulgarians, with 63% believing in God. However, only one-third of the population considers religion to be a very important part of their lives, with most people attending places of worship only on holidays. Regarding the role of religious institutions, 60% of respondents do not support their involvement in the governance of the state, demonstrating a preference for secularism in political matters.¹²⁶

---

¹²² Благоева, Б. Ценности срещу интереси в политиката, ИК-УНСС, 2022, с. 77-80.

¹²³ Todorov, A. Bulgarian Political Culture and Civic Participation, Friedrich Ebert Foundation, Office Bulgaria, Analyses, 2011, pp. 0-1.

¹²⁴ Симонов, П. Актуалното деление е между консервативно и прогресивно, Консерваторъ, 2019. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/parvan-simeonov-aktualnoto-delenie-e-mejdu-progresivno-i-konservativno/>. Посетено на: 11 ноември 2023.

¹²⁵ Симонов, П. Консервативен ли е българинът? Консерваторъ, 2020. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/hipotezi-za-konservativnostta-na-obshtestvoto-ni/>. Посетено на: 3 ноември 2023.

¹²⁶ Ibid.

Among the youngest demographic (18–29 years), a lower percentage reported believing in God. The most religious group appears to be those living in villages, with nearly three-quarters of them expressing belief in God. In the capital, the proportions of believers and non-believers are relatively equal.¹²⁷ These attitudes highlight the specific features of the conservative profile of Bulgarian society, which combines religious and family values with modern secular principles.

The lifestyle and culture of the Bulgarian nation have been shaped over millennia. Bulgarian customs are deeply rooted in the distant past and are closely intertwined with history and the Christian religion.¹²⁸ Traditions and customs occupy a central place in Bulgarian culture and are associated with collectively oriented values. Bulgarian society places great importance on traditional family and religious values, with a conservative attitude reflected in their resilience and intergenerational transmission.

Respect for traditions and culture is deeply embedded in society, with 90% of respondents in a study expressing pride in Bulgarian folklore traditions and customs. Pride in national identity is strongly expressed among Bulgarians, with 81% identifying primarily as Bulgarians rather than citizens of the world. At the same time, 79% believe that the European Union should remain a union of sovereign states, and 68% consider Bulgarians to be a great people. These attitudes highlight the society's commitment to preserving national and cultural heritage, which aligns with conservative values such as the protection of national interests and autonomy.¹²⁹

The research conducted by the Trend Agency reveals that the conservative views of Bulgarian society are clearly manifested through values such as family, freedom, the rule of law, and the inviolability of private property. These priorities align with the classical principles of conservatism and are also reflected in the party documents of right-wing parties such as the UDF, DSB, GERB, and DBG. However, discrepancies exist between public attitudes and the positions of these parties, particularly regarding the role of the state, which necessitates a deeper analysis of the cultural and political profile of society. The divergence from classical conservative values is

---

¹²⁷ Славкова, Е. Изследване на ценностните нагласи на българите (втора част), Агенция "Тренд", 2017. Онлайн достъпно на: <https://s.shoreee.com/320u>. Посетено на: 5 ноември 2023.

¹²⁸ Бит и култура, New Bulgarian Blog. Онлайн достъпно на: <https://shorturl.at/ftJZ8>. Посетено на: 12 декември 2023.

¹²⁹ Симеонов, П. Консервативен ли е българинът? Консерваторъ, 2020. Достъпно онлайн на: <https://conservative.bg/hipotezi-za-konservativnostta-na-obshtestvoto-ni/>. Посетено на: 3 ноември 2023.

most evident in Bulgarians' preference for a stronger role of the state. While 44% believe that government intervention supports the economy, conservative societies typically oppose such intervention. Nevertheless, societal attitudes are divided, with 51% of respondents supporting authoritarian governance, while 48% prefer pluralism and citizens' rights.¹³⁰ These findings indicate that society is split on the extent of governmental control, placing Bulgarian attitudes outside the framework of traditional conservatism.

Conservatism is a common factor underlying the entire field of social attitudes. Based on scholarly discussions about the "ideal conservative," it is assumed that conservative individuals emphasize values related to adherence to rules and authority, while downplaying other values concerned with equality, freedom, love, and pleasure.¹³¹ In Shalom Schwartz's intercultural analyses*, Bulgarian culture is positioned within the Eastern European cultural region, characterized by a high level of conservatism, which sets it apart from the Western European domain.¹³² Both conservatism and hierarchical values are more prominent in Bulgaria compared to other Central and Eastern European countries.¹³³ Furthermore, regarding the dividing line between value orientations in Western, Eastern, and Central Europe and their positioning within the political spectrum, in Bulgaria, the acceptance of inequality is associated with a right-wing orientation.¹³⁴ Among the core values adopted by Bulgarian society, we can also identify security, legality, and order, with a particular emphasis on national security and internal order within the country, including support for strong military and police authorities and the inviolability of private property.¹³⁵

---

¹³⁰ Славкова, Е. Изследване на ценностните нагласи на българите (втора част), Агенция "Тренд", 2017. Онлайн достъпно на: <https://s.shoreeee.com/320u>. Посетено на: 5 ноември 2023.

¹³¹ Feather, N.T. Value Correlates of Conservatism in: *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 37, no. 9, 1979, pp. 1617-1630.

* Shalom Schwartz is a social psychologist, intercultural researcher, and the creator of the theory of basic human values (universal values as latent motivations and needs).

¹³² Garvanova, M. Value orientations of the Bulgarian culture within the European context, *Proceedings of the 4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM*, 2017, pp. 469-476.

¹³³ Schwartz, S.H., Bardi, A., Bianchi, G. Value adaptation to the imposition and collapse of communist regimes in East-Central Europe in: J. Duckitt & S.A. Renshon (Eds.), *Political psychology: Cultural and cross-cultural foundations*, Macmillan, 2000, pp. 217-237.

¹³⁴ Aspelund, A., Lindeman, M., Verkasalo, M. Political conservatism and left-right orientation in 28 Eastern and Western European countries in: *Political Psychology*, vol. 34(3), 2013, pp. 409-417.

¹³⁵ Konstantinov, M. Statism as a conservative political value in Bulgaria in: *Sociological Problems*, vol. 54(1), 2022, pp. 153-171.

The data presented not only highlight the societal value orientations among Bulgarians but also underscore their strong connection to conservatism and adherence to its traditional principles and values. Research suggests that the conservative worldview in Bulgaria is not merely a political or party position but is deeply embedded in the culture of society, shaping its social and political attitudes as a result. In the context of the interaction between political ideologies and societal values, it can be concluded that there is a high degree of similarity between the values upheld by the analyzed parties in the previous section of the dissertation and the presented data on societal value orientations in Bulgaria.

Based on the analysis conducted in the first paragraph of the third chapter, the following conclusions are formulated:

First. The value orientations of Bulgarian society provide a favorable basis for the acceptance and recognition of the conservative values and principles embedded in the political documents of Bulgarian parties that are active members of the EPP.

Second. The correspondence between the value orientations of Bulgarian society and the declared values of the Bulgarian political parties analyzed in Chapter Two suggests that these parties are potentially authentic political representatives articulating societal preferences and attitudes. The active EPP member parties can serve not only as political entities aiming for political representation but also as cultural expressions of the conservative social community in Bulgaria.

Third. Considering that ideological orientation is influenced by core individual values, defined as the motivational substructure of ideologies, through the mediation of fundamental political values,¹³⁶ and analyzing the value orientations in Bulgarian society—along with the established preference for values and norms such as family, religion, and patriotism—it can be

---

¹³⁶ Konstantinov, M. Statism as a conservative political value in Bulgaria in: *Sociological Problems*, vol. 54(1), 2022, pp. 153-171.

asserted that conservative political tendencies are present in Bulgarian society. Consequently, the established values within Bulgarian society affirm its conservative character.

Although the personal attitudes and perceptions of Bulgarians do not constitute political values, they can be viewed as an ideological foundation and a determining factor for the acceptance of political conservatism. The subsequent analysis examines whether the political programs of the studied parties declare adherence to values embraced by Bulgarian society.

For a comprehensive understanding of conservative principles and values within Bulgarian political parties that are active members of the EPP, the second paragraph of the third chapter presents the results of in-depth interviews conducted with practicing politicians. The purpose of these interviews is to determine whether the principles and values analyzed in programmatic and core political documents align with the understanding of practicing politicians actively involved in their creation. To this end, **the questions posed to the politicians are divided into two distinct groups.**

The interviewed practicing politicians are representatives of Bulgarian political parties that are active members of the EPP. The selected politicians hold high-ranking positions within their parties, participate in decision-making processes, and serve as representatives of the parties' principles and values. Their distribution is as follows:

- Prime Minister and Ministers of Bulgaria during the period 1997–2001;
- Member of the European Parliament and representative of the EPP;
- Former party and coalition leaders, currently members of national party leaderships and councils;
- Current municipal councilors in the cities of Sofia and Plovdiv.

The first group of questions examines the opinions of politicians regarding the following: **What are, in their view, the main principles and values of conservative political parties within the center-right spectrum in Bulgaria? Do they differ from classical conservative principles**

and values on the one hand, and on the other, do they differ from those of the EPP? The results from **several interviews** indicate that, according to some politicians, there is an expression of conservative principles and values that are close to the classical form.

Interviews with Bulgarian politicians reveal that the conservative values of center-right parties in Bulgaria often align with classical conservative principles. Core values such as individual freedom, the protection of private property, Christian religion, and capitalism are widely shared but not applied in their extreme forms. Politicians emphasize the importance of freedom, justice, and security, with particular attention given to protecting family values and democratic principles. However, some interviewees noted that, in a historical context, conservative parties like SDS and DSB failed to establish lasting political concepts based on these principles, while the right-wing underwent division and shifts in priorities after 2001.

The interviewees, while acknowledging shared principles, also highlighted significant differences between Bulgarian conservative parties and the European People's Party (EPP). While the EPP emphasizes security and solidarity within the framework of European integration, Bulgarian parties place a stronger focus on anti-communism and patriotism. All interviewees identified the parties they represent as conservative and as adhering to classical conservative principles and values.

The second group of questions examines the opinions of practitioner-politicians regarding whether they believe that **conservative political principles and values have support in Bulgaria**. The responses underline a consensus and nearly uniform understanding, as all interviewees agreed that conservative principles and values enjoy broad support in Bulgarian society. They noted that the Bulgarian people possess a conservative worldview, even if the parties do not always recognize and adapt to it. The presence of right-wing parties in parliament and governments over the past 30 years is seen as evidence of this support. However, criticisms were raised regarding political leaders who fail to make room for younger generations and the lack of renewal in political ideas.

In conclusion, based on the conducted interviews with practitioner-politicians, the following findings are made regarding the two groups of questions:

- 1) **No significant differences were identified** between the conservative principles and values outlined in the political and programmatic documents of Bulgarian parties, active members of the EPP, analyzed in Chapters Two and Three, and the opinions shared in the interviews by practitioner-politicians representing these parties. The only observation was that **not all parties successfully defend their principles and values when participating in coalitions.**
- 2) The interviewed practitioner-politicians defended their membership in the EPP by affirming shared principles and values, as well as alignment in implementing core policies, **although some questioned the conservative essence of the EPP.** Moreover, the responses confirmed the EPP's commitment to fundamental, deeply rooted conservative values that not only define the identity of the largest European political family but are also preserved in contemporary times.
- 3) The responses of the interviewees to these two groups of questions reflect the specifics of the political value system of Bulgarian right-wing and conservative parties, which, according to most politicians participating in the study, revolve around family, religious, and patriotic values. Additionally, the distinction between traditionalism and its understanding in national conservative values compared to the pan-European perspective of the EPP was emphasized. It is important to note that these differences pertain solely to the approach taken in defending these conservative values.
- 4) When evaluating the viewpoints of the interviewed practitioner-politicians regarding the support for conservative principles and values within Bulgarian society, the responses reveal broad consensus and reaffirm their importance. Interestingly, there is a common acknowledgment that conservative principles and values are not effectively implemented by the right-wing parties expected to represent conservatism in Bulgarian society. While the reasons cited by experienced politicians for the lack of awareness among these parties are noteworthy, they are not the focus of analysis in this

dissertation. However, they raise questions whose exploration could provide added value to the field of political science.

In the third paragraph of the third chapter, an analysis is conducted on the conservative principles and values in the electoral platforms of right-centrist and conservative parties and coalitions in Bulgaria. A comparison of the defense of conservative principles and values is made using the electoral programs for parliamentary elections of the four political parties that are active members of the EPP—Union of Democratic Forces (SDS), Democrats for a Strong Bulgaria (DSB), Citizens for European Development of Bulgaria (GERB), and Movement Bulgaria of the Citizens (DBG). Since the analysis provided is crucial for an objective understanding of whether these parties have a conservative profile, we have set the limitation of **analyzing only their independent participation in parliamentary elections in Bulgaria**, as well as the coalitions in which two or more active EPP member parties participate.

This means that the analysis includes the coalitions "The Blue Coalition," "The Reformist Bloc," and "GERB-SDS," as well as the electoral program of the "United Democratic Forces" (ODS), since the main party in this coalition is the Union of Democratic Forces (SDS), and the creation of the Democrats for a Strong Bulgaria (DSB) stems from the parliamentary group of the ODS. The temporal limitations of the analysis are set with a lower boundary of 1998, marking the acceptance of the first Bulgarian party as a member of the EPP (SDS), and an upper boundary of 2022, when the latest electoral program for parliamentary elections was written by the active EPP member parties.

The conducted content analysis allows for the following conclusions and summaries:

First. The program of the United Democratic Forces (ODS) in 2001 is characterized by clearly articulated conservative principles aimed at the protection of private property, the free market, and minimal government intervention in the personal and economic lives of citizens. It includes ideas focused on the affirmation of family values and patriotism, reflecting a conservative approach to national interests and identity. The principles of individual freedom and justice also occupy a central place in the program.

Second. The Blue Coalition in 2009 presents a platform strongly oriented toward classical conservative principles. The program emphasizes the family, private property, and the protection of free market initiatives. The rule of law and the defense of national interests are also key priorities, corresponding to traditional conservative values related to the security and stability of the state.

Third. The party "Movement Bulgaria for Citizens" (DBG) in 2013 follows a conservative approach in its election program, including proposals for the protection of private property, individual freedom, and limited government intervention in personal and economic life. The party adheres to the principles of free market capitalism and national identity, emphasizing the importance of traditional conservative values, although aspects of religion and hierarchy are less prominently represented.

Fourth. GERB in 2013 incorporates conservative elements in its program, such as the protection of private property, the rule of law, and market capitalism. The party's emphasis on national interests and security further highlights patriotic and conservative values in the proposed policies. The program demonstrates a commitment to family values and social justice, reflecting key conservative principles.

Fifth. The Reformist Bloc in 2014 presents a platform based on conservative principles, such as the rule of law, the protection of the free market, and national security. The coalition emphasizes minimal government intervention and the defense of national interests, aligning with traditional conservative values.

Sixth. GERB's program in 2017 aligns with conservative values by emphasizing the rule of law, family values, and the protection of the free market. Policies related to national security and state stability are also key components of the proposed initiatives. Although tradition and hierarchy receive limited attention, the program is grounded in principles of social justice and economic freedom.

Seventh. The Reformist Bloc in 2017 offers a program that continues to affirm conservative principles such as the protection of the family, minimal government intervention, and the rule of law. Ideas surrounding the free market and national security also take central positions

in the platform, demonstrating adherence to the traditional conservative worldview. However, the program lacks emphasis on religion and societal hierarchy.

Eighth. The GERB-SDS coalition in 2021 and 2022 presents a strongly conservative profile, emphasizing values such as the protection of private property, individual freedom, and limited government intervention in the economy. The coalition highlights the importance of family and patriotism, as well as the rule of law. Policies related to the free market and national security also align with conservative philosophy, although tradition and religion are not prominently featured.

In the fourth paragraph of the third chapter of the dissertation, a comparative analysis is conducted between classical conservative principles and values and those defended by the EPP, SDS, DSB, GERB, and DBG to identify their differences and similarities. Table 1 illustrates this comparative analysis. It is important to emphasize that all principles and values listed in the table are based on the core political documents of the respective party entities. If a particular conservative value or principle is not explicitly defended in the primary political documents but is present in the programmatic materials, it has been included.

Conversely, if any party does not articulate its defense of certain fundamental principles and values of conservative philosophy, this is noted to provide a comprehensive understanding of the comparative analysis. The analysis focuses on the comparative examination of conservative principles and values such as: tradition, religion, family, aristocracy and hierarchy, individual freedom and the conservative concept of inequality, limited government intervention, the rule of law, free market, and patriotism through the defense of national interests.

The comparative analysis establishes that all analyzed parties—EPP, SDS, DSB, GERB, and DBG—share and articulate the core conservative principles and values. It is significant to note that Bulgarian political parties, with few exceptions, align with conservative principles and values in their classical conception and understanding. It is also noteworthy that the four center-right parties are distinctly conservative and share a common ideological framework.

On the other hand, this alignment underscores the influence of conservative ideals in Bulgarian society, particularly within the political spectrum, which may suggest a broader

consensus on important political decisions at the national level. Additionally, this pronounced commitment to conservative principles and values raises the question of potential alignment with the principles and values traditionally supported by voters during parliamentary elections. The findings and conclusions presented are based on the premise that it is necessary to investigate the extent to which the principles and values supported by voters align with the conservative views advocated by the leading parties—SDS, DSB, GERB, and DBG.

In the final, fifth paragraph of the third chapter of the dissertation, the results of in-depth interviews conducted with expert researchers are presented. The purpose of these interviews is to evaluate the place and role of conservative principles and values within Bulgarian political parties and to analyze the specifics of Bulgarian conservatism. Drawing on their knowledge and experience in the field of political science, the selected interviewees provide a critical assessment of whether discrepancies exist between the principles and values declared in political documents, societal expectations for development, and political practices. Accordingly, **the questions posed to the expert researchers are once again divided into two distinct groups.**

The interviewed expert researchers are professionals with expertise in political science, political parties, and ideologies. Their distribution is as follows:

- Representatives of the academic community;
- Former policy advisors in the European People's Party (EPP);
- Current or former members of the National Assembly of the Republic of Bulgaria.

The first group of questions focuses on the experts' assessments of whether, **following the democratic changes in Bulgaria, there are center-right political parties that uphold conservative principles and values, and if so, which ones. It also explores the specifics of Bulgarian conservatism compared to classical conservative philosophy.**

The experts participating in the interviews indicate that, after the democratic changes in Bulgaria, several center-right parties such as the Union of Democratic Forces (SDS), GERB, Democrats for a Strong Bulgaria (DSB), and Bulgaria for Citizens Movement (DBG), along with

smaller conservative parties, share and advocate fundamental conservative principles and values. Many of them assert that these parties possess a clearly defined conservative profile, espousing core principles such as the protection of private property, patriotism, and capitalism. However, some experts emphasize that these parties do not always implement their conservative ideological positions in practice, particularly when in power. Other experts note that parties like VMRO and Republicans for Bulgaria also represent conservative formations that have gained prominence in recent years.

Some of the interviewed experts note that while there are parties in Bulgaria with conservative elements, they do not fully represent mature conservative formations. This is attributed to the influence of the liberal Western model during the early transition period. The experts emphasize that in recent years, the right-wing in Bulgaria has increasingly been interpreted through the lens of conservatism, with key drivers of this process being the traditionalism of Bulgarian society and political populism. In this context, GERB and other parties, such as KOD, have sought to combine conservative elements with a more "dynamic" rhetoric.

The second group of questions focuses on the experts' assessments of **whether Bulgarian political parties that are members of the European People's Party (EPP) share the conservative values of this group in the European Parliament. Additionally, it examines whether the experts identify differences in the policies for defending the principles and values advocated by the political parties analyzed in Chapters Two and Three.**

The researcher-experts express criticism regarding the practical implementation of conservative principles by Bulgarian political parties that are members of the EPP. According to them, although these parties officially endorse conservative values, there is often a discrepancy between the declared principles and their actual implementation. This discrepancy is particularly evident when the parties are in power, as they frequently fail to fully uphold the conservative philosophy and limit themselves to the partial application of ideological tenets. The experts highlight that, in many cases, conservative parties in Bulgaria exhibit weaknesses related to the lack of a unified policy for defending these values and a poor understanding of their own ideological roots, leading to inadequate governance decisions.

Most experts agree that Bulgarian parties such as SDS, DSB, and GERB adhere to the core values of the EPP group in the European Parliament, including freedom, market mechanisms, and opposition to anti-democratic ideologies. However, some differences in positions on specific issues, such as the Istanbul Convention and migration policy, are noted. Other experts emphasize that these differences are more tactical and do not undermine the fundamental value framework of conservative parties. The problem, they argue, lies in the inconsistency of policies within the conservative spectrum, which often fails to result in a clear and sustained defense of their principles over the long term.

In conclusion of the conducted interviews with researcher-experts, the following findings are drawn regarding the two groups of questions:

- 1) **All interviewees confirm the conservative essence of the studied parties at the level of principles and values.** While some expressed doubts about the ideological nature of the EPP, the majority affirmed the defense of conservative principles and values by the European political family. The expert interviews highlight criticism regarding the defense of conservative principles and values in the practices and policies implemented by governments.
- 2) The researcher-experts critically assess the defense of conservative values both by Bulgarian parties—SDS, DSB, GERB, and DBG—and by the EPP, as well as recognizing the fact that Bulgarian society is inherently conservative.

III. SELF-ASSESSMENT OF THE MAIN SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS WITH CONTRIBUTORY CHARACTER IN THE DISSERTATION

Scientific-Theoretical Contributions:

First. Identification, systematization, and content analysis of the main principles and values of conservative political philosophy through a historical review of the development of conservatism.

Second. A comparative analysis of the substantive characteristics of the principles and values of neoconservatism and American conservatism has been conducted. Similarities and

differences between European and American conservatism have been outlined, as well as the specific features of conservatism in individual European countries.

Third. The main characteristics of Bulgarian conservatism have been identified and analyzed, defending the thesis of its substantive proximity to European conservatism through the identified differences in the conservative ideas of European and American political thought.

Scientific-Applied Contributions:

First. A historical review of the development of the EPP has been conducted, and through a content analysis of its main manifestos, an answer has been provided to the extent to which the EPP shares the core principles and values of conservatism.

Second. Information about the journey of Bulgarian political parties and their positioning within the EPP has been systematized, along with an evaluation of their commitment to the principles and values of the EPP and their influence on political processes in Bulgaria.

Third. A content analysis of the main political and programmatic documents of Bulgarian political parties that are active members of the EPP—SDS, DSB, GERB, and DBG—has been conducted, achieving an ideological identification of these parties as possessing a conservative profile and sharing the core principles and values of conservatism. An original table has been created, illustrating the similarities and differences in the shared principles and values of the EPP, SDS, DSB, GERB, and DBG.

IV. LIST OF PUBLICATIONS

1. Димитрова, Хр. Основни ценности на конзервативната политическа философия: опит за съвременна интерпретация, В: Новите реалности и политическата наука, ИК – УНСС, С., 2021, с. 453-461, ISBN: 978-619-232-564-0

2. Dimitrova, H. "Conservative Principles and Values in Western Societies" in International Independent Scientific Journal, No. 59, 2024, ISSN 3547-2340, pp. 16-19, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10650598>.

3. Dimitrova, H. "Comparative Analysis of the Intra-Party Democracy of the Largest Right-Centrist and Conservative Parties in Bulgaria and Germany." The Politics & Security, Vol. 8, No.

2, 2024, pp. 41-46. ISSN 2535-0358 (Print), ISSN 2815-3324 (Online). DOI: 10.5281/zenodo.13936283.

4. Dimitrova H. “Crisis Management and Political Risk: A Comparative Study of GERB in Bulgaria and CDU in Germany During the COVID-19 Pandemic”. Adopted for publication in the 67th issue of the journal International independent scientific journal. Publishing the electronic copy of the journal is up to 11/18/2024. ISSN 3547-2340

Table 1: Comparative Table of Conservative Principles and Values

Source: Author's Table

EPP	SDS	DSB	GERB	DBG	Classical Concept	Values
------------	------------	------------	-------------	------------	------------------------------	---------------

Tradition	Religion	Values
<p>The profound respect for longstanding institutions and traditions; the preserved wisdom and experience of predecessors.</p>	<p>Social cohesion and reinforcement of collective behavior; a moral compass aiding many in adhering to ethical standards.</p>	<p>Classical Concept</p>
<p>Takes no position.</p>	<p>Takes no position.</p>	<p>DBG</p>
<p>Takes no position.</p>	<p>Takes no position.</p>	<p>GERB</p>
<p>Respect for customs, traditions, and institutions, as they embody the hidden wisdom of experience.</p>	<p>God and religion are associated with morality and human decency; it is not necessary for one to follow a specific religion to be good, just as another's religiosity is not a guarantee of their righteousness and purity..</p>	<p>DSB</p>
<p>The traditions of European Christian civilization, as well as the humane and democratic traditions of the Bulgarian National Revival.</p>	<p>Takes no position.</p>	<p>SDS</p>
<p>Tradition and historical continuity based on values, culture, and history.</p>	<p>Takes no position.</p>	<p>EPP</p>

Family	Values
Family is a fundamental social institution; the obligations between parents and children are binding and mandatory.	Classical Concept
The primary unit of society and the foundation for the development of moral individuals; the optimal environment for the upbringing of children and the transmission of mutual respect, virtues, and religious values from one generation to the next.	DBG
From the Program: Legislative initiatives for the protection and support of the family..	GERB
Every healthy and capable citizen bears responsibility for themselves and their family; protection of all efforts made by the family and its members.	DSB
Confident citizens capable of taking responsibility for themselves and their families.	SDS
Families in which fathers and mothers take responsibility for their children form the foundation of society.	EPP

Aristocracy and Hierarchy	Protection of Private Property	Values
Hierarchy expresses respect for authority; aristocracy - the preservation of the privileges of elites, whose ancestral memory safeguards class tradition.	It promotes individual responsibility, economic freedom, and social stability; the tradition of inheritance; and the absolute sanctity of possessions.	Classical Concept
Takes no position.	The inviolability of private property is an essential element for ensuring security.	DBG
Takes no position.	From the program: Ensuring equality for agricultural landowners and guaranteeing their rights.	GERB
Citizens and society require hierarchy and political governance.	The foundation for increasing family wealth and fostering initiative; inviolable property and the guaranteed right of the owner to dispose of their possessions.	DSB
Takes no position.	Establishment of private property; respect for the inviolability of private property.	SDS
Takes no position.	Respect for property rights and their protection is of fundamental importance.	EPP

Individual freedom and inequality	Values
<p>Individual freedoms – every person should have the autonomy to pursue their own happiness, provided they do not infringe upon the rights of others; inequality – inevitable and desirable, as each individual is born with different potential; individual freedom and inherent inequalities are seen as driving forces for social progress and economic improvement.</p>	Classical Concept
<p>Freedom must be guaranteed by the state as the opportunity for everyone to freely achieve their potential according to their abilities; everyone should be given equal opportunities for realization; justice ensures an equal starting point but does not guarantee equal outcomes.</p>	DBG
<p>Freedom is the foundation of a democratic society; only through it can a future be built and development be expected, as freedom brings progress and prosperity.</p>	GERB
<p>Freedom in creativity and human entrepreneurship; it grants people the opportunity to choose their own path, to take risks, and to bear responsibility for their choices. By ensuring people's freedom, national well-being can be achieved. Inequality — equality exists only before the law; in a free society, differences among individuals give rise to social inequality. Each person's personal prosperity depends on themselves, their labor, and their creativity.</p>	DSB
<p>The foundation of right-wing politics is to ensure individual freedom through clear rules; equality in opportunities for realization, rather than equality in distribution.</p>	SDS
<p>Freedom and responsibility, the dignity of the human individual.</p>	EPP

Limited government intervention.	Justice / Rule of Law	Values
<p>A government that intervenes minimally in the lives of its citizens, believing that individual freedoms are best preserved when the power of the state is limited.</p> <p>Program, 2013: Privatization, concessions, and public-private partnerships to reduce state intervention in the economy.</p>	<p>Laws must be applied impartially, ensuring public order and predictability; justice equally for all (regardless of class origin).</p> <p>The rule of law is a fundamental principle for ensuring justice; it guarantees freedom even for the weakest.</p>	<p>Classical Concept</p>
<p>Takes no position.</p>	<p>There is no freedom where there is no justice; a state governed by the rule of law and the protection of the principle of the rule of law.</p>	<p>GERB</p>
<p>Separation and mutual checks between state powers; opposition to any form of concentration of unlimited power in the hands of one person or institution.</p>	<p>Justice lies in the rule of law; it is achieved through equality of all before the law; justice, together with security, is a condition for freedom.</p>	<p>DSB</p>
<p>Regional policy and local self-government; a second elective level of self-government positioned between municipal and central authorities.</p>	<p>A judicial system that ensures fair and swift justice for every Bulgarian; adherence to the laws, protection of individual rights and legitimate interests, and respect for the rights and interests of others.</p>	<p>SDS</p>
<p>A cohesive Europe built upon self-governance by local and regional authorities.</p>	<p>Europe founded on the rule of law; the law is the instrument used by the government to promote justice.</p>	<p>EPP</p>

Free Market	Patriotism
An economy based on the free market that promotes individual initiative, innovation, and economic prosperity; the state should not interfere with economic enterprise.	National Identity, sovereignty, and a shared sense of patriotism bind communities together and provide a common purpose; loyalty to the homeland, with its distinct traditions, institutions, history, and cultural achievements.
Everyone should have the opportunity to offer goods and services in the free market.	patriotism, duty to the homeland; Bulgarian culture and traditions to be the object of special attention and protection.
The party supports free competition and fair rules in economic relations; competition should be encouraged through clear and transparent regulations.	Bulgaria should defend and realize its national interests within the framework of the EU and NATO.
Market economy, conditions of free competition; against monopolies.	Protection of specific national values and interests belonging to the national community.
Free market of goods, services, and ideas; support for entrepreneurship, creativity, and free labor.	Transformation of material and immaterial cultural heritage into a national product; protection of Bulgaria's national interests in the EU and NATO.
All legislation discouraging private initiative should be avoided; personal initiative is the most crucial element for generating jobs and wealth for everyone.	Despite national differences, to preserve the shared cultural heritage of Europe; to safeguard the common intellectual and spiritual heritage, diverse national origins, and the will for a common future.